

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ÇİN DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**ÇİN TOPLUMUNDA ULUSAL KİMLİK
ARAYIŞI VE LUXUN
- A Q'NUN GERÇEK HİKÂYESİ -**

**Hazırlayan
Rumeysa ŞEN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR**

Yüksek Lisans Tezi

**Mart 2018
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ÇİN DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

**ÇİN TOPLUMUNDA ULUSAL KİMLİK
ARAYIŞI VE LUXUN
- A Q’NUN GERÇEK HİKÂYESİ -
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Rumeysa ŞEN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR**

**Mart 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Rumeysa Şen

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“ÇİN TOPLUMUNDA ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI VE LUXUN: A Q’NUN GERÇEK HİKÂYESİ” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Rumeysa ŞEN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Nurcan KALKIR

Doğu Dilleri ve Edebiyatları ABD Başkanı

Prof. Dr. Sırrı Göksel TÜRKÖZÜ

KABUL ONAY SAYFASI

.....Nurcan KALKIR..... danışmanlığında Rumeyza ŞEN..... tarafından hazırlanan
“GİN TOPLUMUNDA ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI ve LİXUN -
A Q'NUN GELECEK HİKAYESİ.....” adlı bu çalışma, jürimiz
tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Doç. Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul
edilmiştir.

29.03.2018
(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman

.....Doç. Öğr. Üy. Nurcan KALKIR..... Altın

Üye

.....Prof. Dr. Bülent Okay..... +

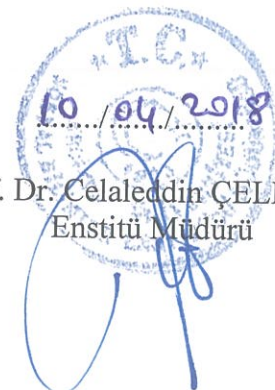
Üye

.....Doç. Öğr. Üy. Hatice Köpçü Torkos..... L

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 10.04.2018 tarih ve 12 sayılı kararı
ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Ulusal kimlik inşası, Çin'in yakın çağ tarihine damgasını vurmuş önemli düşünce akımlarından biridir. Utanç dönemi olarak kabul edilen yakın dönemde (1840-1919), Çin'de yaşanan siyasal ve ekonomik gelişmeler, ülkeyi yarı sömürge haline getirmiştir. Sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan büyük bir işgal altında bulunan bu süreç, Çin'in son hanedanlığı olan Qing (Mançu) İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Tüm bu yaşananlar doğrultusunda, Çin'de dönemin önde gelen aydınlarına göre, uzun yıllar feodal sistemin baskısı, geleneksel kültürün ağırlığı ve sömürgeci tehlikenin kapıya dayanmasının yarattığı stres ve baskı, Çin halkının karakterinde bir takım bozulmalar meydana getirmiştir. Bu bozulmayı fark eden aydın kesim, yazılarında ve söylemlerinde sık sık bu sorunu dile getirerek, Lu Xun'un tabiriyle derin bir uykuda olan halkı uyandırmaya çalışmıştır. Ülkenin yeniden eski gücüne kavuşabilmesinin ve modernleşebilmesinin en önemli koşulu olarak gördükleri ulusal kimliği masaya yatırarak ideal bir kimlik yaratmaya çalışmışlardır.

Bu çalışmada öncelikle, on dokuzuncu yüzyıldan başlayarak, Çin'deki kültürel ve ulusal kimliğin inşasına giden süreci ve Çinli aydın kesimin batı tehdidinin ağır bir şekilde hissedildiği dönemde, bu tehlide karşı geliştirdikleri savunma mekanizmaları araştırılmıştır. İkinci olarak, "guominxing" teriminin kısaca tanımlanmasından sonra, Çin'in batılılar karşısında aldığı yenilgiler sonrasında Çin'de gözlemlenen kimlik krizinden bahsedilmeye çalışılarak, Çinli aydınlarının yeni bir kültürel ve ulusal kimlik geliştirme girişimleri özetlenmektedir. Üçüncü bölümde ise, yakınçağ ulusal kimlik inşası akımı denince akla ilk gelen isim olan Lu Xun'un bu konu hakkındaki görüşleri ve en meşhur eserlerinden biri olan "A Q'nun Gerçek Hikâyesi" adlı eseri, bu çerçevede incelenerek Lu Xun'un ulusal kimlik yenileme düşüncesi değerlendirilmiştir. Son olarak ise, yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanılarak, Lu Xun'un ulusal kimlik inşası düşüncesinin başarılı olup olmadığı konusunda değerlendirmede bulunulmuştur.

Tez yazım sürecinde bana yardımcı olan danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nurcan Kalkır'a ve konu seçiminde bana yol gösteren Sayın Prof. Dr. Bülent Okay'a teşekkürlerimi sunarım.

Rumeysa ŞEN

ÇİN TOPLUMUNDA ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI VE LUXUN - A Q'NUN GERÇEK HİKÂYESİ -

Rumeysa ŞEN

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR

KISA ÖZET

Çinli tarihçiler tarafından “Utanç Yüzyılı” olarak adlandırılan dönemde, Çin’in köklü imparatorluk geleneği, tarihin tozlu sayfalarına karışmıştır. Batılı güçlerle Çin’in ilk karşılaşması olan Afyon Savaşlarıyla başlayan yenilgiler silsilesi ve ardından duyulan aşağılanma, Çin’in acil reform ihtiyacını gözler önüne sermiştir. Bazı aydınlar, batının Çin’den sadece teknik açıdan üstün olduğunu ileri sürerek bir takım batılılaşma hareketlerinde bulunmuşlardır. Ancak bu girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması, aydınları bir iç muhasebeye sürüklemiştir. Bu ufak iç muhasebeler, 20. yüzyıla damgasını vuran akımlardan biri olan ulusal kimlik yenileme düşüncesinin de ortaya çıkışına sebep olmuştur. Çin’in aldığı yenilgilerin ve geri kalmışlığın sorumlusu olarak gösterilen ulusal kimlik, Çinli aydınlar tarafından derinleşmesine tartışılmıştır. Dönemin aydınları, kendilerince ulusal kimliğin kötü yönlerini belirleyerek, ülkenin yeniden eski gücüne kavuşabilmesinin ve modernleşebilmesinin en önemli koşulu olarak gördükleri ulusal kimliği masaya yatırmış ve ideal bir kimlik yaratmaya çalışmışlardır.

Ulusal kimlik yenileme denince şüphesiz ilk akla gelen isim olan ve modern Çin edebiyatının babası olarak tabir edilen Lu Xun, yazdığı öykü ve denemelerle, Çin halkının karakterinde gördüğü kötü yönleri acımasızca eleştirmiş, insanlarda bir farkındalık yaratmaya çabalamıştır. Edebiyatı sadece bir sanat olmaktan çok, amaçları doğrultusunda bir silah olarak kullanmıştır. Yazılarında, Çin ulusunun karakterine işlemiş olan kötü yönleri farklı açılardan resmederken, bilinen tabirle “kalemimi bir neşter gibi kullanarak” bu yönleri tedavi etmeye çabalamıştır. Bu çalışmada ise, Lu Xun’un verdiği bu mücadelede, başarılı olup olmadığı konusu değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lu Xun, Ulusal Kimlik Yenileme, A Q’nun Gerçek Hikâyesi

SEARCH FOR NATIONAL IDENTITY IN CHINA AND LU XUN

-THE TRUE STORY OF AH Q-

Rumeysa ŞEN

Erciyes University, Social Sciences Institute, Master Thesis, 2018

Supervisor: Asts. Prof. Nurcan KALKIR

ABSTRACT

In the time deemed as the “century of humiliation” by Chinese historians, the deep-rooted empire tradition of the Chinese became history. The defeats, starting with the Opium Wars including some of China’s first encounters with western powers, and the humiliations which came to follow revealed a necessity for urgent reform in China. Therefore some intellectuals brought forward that western powers were superior to China only in technical aspects and tried to push for a number of westernization movements. However their attempt resulted in failure, leading the intellectuals to self-criticism. This kind of self- criticism caused the emergence of a national identity building movement. National identity, seen as responsible for all the failures and backwardness of China, was discussed intimately among the Chinese intellectuals. Intellectuals of this era analyzed and determined what they viewed as the downsides of China’s national identity and suggested how China could regain its strength and modernization to create an ideal identity.

When speaking about the national identity building movement in China, Lu Xun is surely thought of and is accredited as the father of modern Chinese literature. Using his essays and narratives as a medium, he mercilessly criticized the faults of Chinese people and strove to increase awareness. Literature was not only as means of art for Lu Xun, but more importantly a strategic weapon used in accordance to his aims. In his essays, he portrays the faults of China’s national identity from different aspects by “using his pen as a lancet” to try and fix these shortcomings. In this thesis, we explore and analyze whether Lu Xun was successful in his struggle to influence and alter Chinese national identity.

Key Words: Lu Xun, National Identity Building in China, The True Story of Ah Q

İÇİNDEKİLER

ÇİN TOPLUMUNDA ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI VE LUXUN:	
- A Q’NUN GERÇEK HİKÂYESİ -	
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	ii
ONAY	iii
ÖNSÖZ.....	İV
KISA ÖZET	V
ABSTRACT	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

19. YÜZYIL’DA ÇİN’DE MEVCUT DURUM VE ULUSAL KİMLİK YENİLEME

AKIMININ ORTAYA ÇIKIŞI

1. 1. AFYON SAVAŞLARI VE SONUÇLARI (1839-1860)	10
1.2. ÇİN’DE İLK BATILILAŞMA ADIMLARI.....	15
1.3. 100 GÜN REFORM HAREKETİ.....	22
1.4. BOKSÖR İSYANI	26

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN ULUSAL KİMLİĞİ YENİLEME DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİM VE ZİRVE

DÖNEMİ

2.1. 1911 DEVRİMİ.....	32
2.2. 1911 DEVRİMİ DÖNEMİ ULUSAL KİMLİK YENİLEME	33
2.3. 4 MAYIS YENİ KÜLTÜR HAREKETİ DÖNEMİ	36
2.4. YENİ KÜLTÜR HAREKETİ DÖNEMİ ULUSAL KİMLİK YENİLEME	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LU XUN’ÜN ULUSAL KİMLİK YENİLEME DÜŞÜNCESİ

3.1. LU XUN’ÜN GENÇLİĞİ	43
3.2. LUXUN’ÜN EDEBİYATA YÖNELMESİ.....	45
3.3. LU XUN’UN ULUSAL KARAKTER SORUNUNA YAKLAŞIMI VE BU YÖNDE VERDİĞİ MÜCADELE	48
3.4. A Q’ NUN GERÇEK HİKÂYESİNDEKİ ULUSAL KİMLİK SORUNU İNCELEMESİ.....	53
3.5. ÇİN ULUSAL KİMLİĞİ’NDE LU XUN’ÜN MÜCADELESİNE ETKİ EDEN NEGATİF YÖNLER. 58	
SONUÇ	64
KAYNAKÇA	69

GİRİŞ

On dokuzuncu yüzyıl, diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi Çin’de de büyük gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Sanayi Devrimi’nin ¹ ardından başlayan sömürgecilik yarışının Çin’e sıçraması Batılı güçlerin Çin kapılarına dayanmasına zemin hazırlanmıştır. Bu zamana kadar kapalı kapılar ardında hükümlerlik süren Çin, haliyle batıdan geri kalmıştı ve mevcut teknolojik gelişmelerden de habersizdi. Batıyla çarpışmaların sebep olduğu acı kayıplar neticesinde, Çinli aydınlar da bir içe dönüş, bir iç muhasebe başlamış ve bunun sonucunda sorunun kaynağı olarak Çin ulusal kimliği öne sürülmüştür. Bir başka deyişle sorunun kaynağının bulunmasının ardından, tüm aydınlar birlik olup Çin ulusal kimliğini masaya yatırmışlardır. Çin’de ulusal kimlik inşası denilince şüphesiz ilk akla gelen isim olan Lu Xun de, yazdığı öykü ve denemelerle ulusal kimliğin hastalıklı yönlerine neşter vurarak ülkesini bu çıkmazdan kurtarmayı umut etmiştir. Bu tezde, Lu Xun’ün yazdığı en ünlü eserlerden biri olan “A Q’nun Gerçek Hikâyesi” üzerinden onun ulusal kimlik inşası konusunda verdiği mücadele incelenmeye çalışılmıştır.

Konuyla ilgili yapılan literatür taramasında ülkemizde Çin’de ulusal kimlik inşası girişimleri ve bu konuda Lu Xun’ün verdiği mücadele hususunda neredeyse bir kaynağa rastlanamamıştır. Konu hakkındaki kaynakların çoğu yabancı dilde olup, konunun ana hatları ile ele alındığı, genel bilgilerin verildiği, söz konusu ulusal kimlik yenileme sürecinin başarılı olup olmadığı konusunda herhangi bir değerlendirmenin yapılmamış olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin Cui Zhi Hai tarafından yazılan “Modern Dönem Çin Ulusal Kimlik Yenileme Düşüncesinin İlk Yankıları” isimli yazıda, Çin’de ulusal kimlik yenileme düşüncesinin ilk ortaya çıkışı hakkında genel bilgiler içermektedir. Bir başka örnek olan Liang Jing He tarafından yazılan “Geç Qing Dönemi Ulusal Kimlik Eleştirileri” adlı çalışmada ise, 19. yüzyılın sonlarına doğru dağılmakta olan Qing İmparatorluğu’nda aydın kesimin bu gidişata karşı geliştirdikleri

¹ Sanayi Devrimi, ilk olarak Birleşik Krallık’ta ortaya çıkmış ardından Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya’ya sıçramış ve en nihayetinde bütün Dünya’ya yayılan ve yeni buluşların üretime olan etkisi makineleşmiş endüstriyi doğurması, bu gelişmelerin de Avrupa’daki sermaye birikimini arttırmasına denir.

bir takım ulusal kimlik eleştirilerinden bahsedilmektedir. Bu çalışmada ise diğerlerinden farklı olarak, 19. yüzyılda Çin’de ulusal kimlik inşa süreci öncesi ve sonrası incelenerek, bu yeniliğe asıl olarak öncülük eden Lu Xun’un verdiği mücadele açıklanmaya çalışılmış ve başarılı olup olmadığı sorusu sebepleriyle birlikte ele alınarak konuya ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Lu Xun’un hayatına dair çok önemli bilgilerin ve anekdotların yer aldığı Wang Shaqing’in “Halka ve Devrime Adanmış bir Yaşam: Lu Xun” kitabı, Lu Xun’un pek çok eserinin yer aldığı öykü derlemesi olan “Silahlara Çağrı” kitabı ve ulusal kimlik yenileme fikrinin ortaya çıktığı döneme kadar geçen tarihi süreçler konusunda yardım alınan Michael Dillon’un “Modernleşen Çin Tarihi” kitabı bu çalışmada yararlanılan üç temel kaynağımızdır. Yararlanılan diğer tüm kaynakların listesine ‘Kaynakça’ bölümünde geniş yer verilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle, Çin’de on dokuzuncu yüzyılın son dönemlerinde başlayan kültürel ve ulusal kimliğin inşasına giden bu süreçte, Çinli aydın kesimin Batı tehdidine karşı geliştirdikleri savunma mekanizmalarına değinilmiştir. Sonrasında Afyon Savaşları, Çin Japon Savaşı gibi ulusal kimlik yenileme akımının ortaya çıkmasında ateşleyici rol üstlenen belli başlı önemli siyasal olaylara değinilerek, ulusal kimlik inşası sürecinin oluşum evresinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ise, yine aynı şekilde Çin’de yaşanan siyasi çatışmalar ve bir takım gelişmeler dâhilinde ulusal kimlik yenileme akımının gelişim ve zirve dönemi incelenmiştir. Son bölümde ise, Lu Xun’un ulusal kimlik yenileme düşüncesi eserleri üzerinden incelenerek, verdiği bu mücadelede başarılı olup olmadığı sorusuna ışık tutulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

19. YÜZYIL'DA ÇİN'DE MEVCUT DURUM VE ULUSAL KİMLİK YENİLEME AKIMININ ORTAYA ÇIKIŞI

Kimlik, zaman zaman üzerinde tartışmaların yapıldığı kavramlardan biridir ve bunun başlıca sebebi akademisyenlerin bu kavramın tanımlamasında farklı farklı görüşler ortaya atmasıdır. Kimlik kavramının tanımında ortak bir noktada buluşulamamasının nedeni ise bu kavramın fiziksel, bilişsel ve toplumsal bazı öğeleri içermesidir. “Kimlik terimi, sözlük anlamıyla "aynılık, özdeşlik" demektir. Fakat bu aynılık ve özdeşlik aynı zamanda birey veya toplumların farklılaşması, bir başka ifade ile "öteki" kavramının ayırt edilebilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Kimlik bir bireyin kendini algılayış, ifade ediş biçimi ve mensubiyet hissi şeklinde tanımlanabileceği gibi "toplumsal düzeydeki bireysellik olan uluslaşmanın dışa vurumu" şeklinde de tanımlanabilir.”²

En basit tabirle insanların “kimsiniz?” sorusuna verdikleri cevaplar olarak da ifade edebileceğimiz kimlik kavramı, bir şeye ait olma ihtiyacının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. “Kişilerin içerisinde yaşadıkları farklı gruplarla olan ilişkilerini ve bu gruplara dönük olarak yerine getirmeleri gereken görevleri, hak ve bağlılık derecesini tayin eden olgu, kimliktir. Bireylerin ve toplumların gelişmelerini, varlıklarını sürdürmelerini ve savunmalarını sağlayan bu hak ve bağlılıklar olduğu için, kimlikler bu topluluklar içindeki kişiler arasında bir beraberlik ve dayanışma duygusu yaratır. Bireysel kimliklerin inşası, insanların toplumsal hayattaki etkileşimler sonucunda meydana gelmektedir.”³ Yani diyebiliriz ki, bireysel kimliklerin var olabilmesi için toplumsal ortam gereklidir.

² Aşkın **Koyuncu**, “Osmanlı Kimliği Üzerine Bazı Düşünceler”, *Türkiyat Araştırmaları*, s. 201.

³ Abdolvahap **Akıncı**, “Osmanlı-Türk Milli Kimliğinin Oluşmasında Rusya Türkleri, Göçler ve Türkoloji Çalışmalarının Rolü”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:38, 2013, s. 3-4.

Farklı kimlik tanımlamaları olduğu gibi, farklı kimlik çeşitlendirmeleri de bulunmaktadır. Bu konuya kısaca değinecek olursak, Karpat'a göre kimlikleri iki ana dala ayırmak mümkündür. Birincisi; temel veya tabii kimlikler: Din, aile-aşiret-soy vb. esaslarından meydana gelen kimlikler temel kimliklerdir. İkincisi; sonradan yaratılmış olan sosyo-politik kimlikler. En bilinen sosyo-politik kimlikler: millet, imparatorun tebaası, sosyal sınıf, vatandaşlık ve benzeridir. Karpat milli kimliği de sosyo-politik kimliklere dâhil etmektedir.⁴

Kimlik kavramı, zaman içerisinde, bireyler, gruplar ve uluslar için çalkantılı zamanlarda sığınabilecekleri güvenli bir liman arayışında bir paradigma haline gelmiştir. Erikson'a⁵ göre; "kimlik terimi, hem kendi içinde kalıcı bir benzerlik ve diğerleriyle başlıca karakter türlerini paylaşmak anlamına gelen ortak ilişkiyi ifade etmektedir. Bu yüzden, bireysel kimlik yalnızca grup kimliğinin içinde kurulabilir. Her insan, cinsiyet, akrabalık, mekân (yerel ve bölgesel kimlik), sınıf, eğitim, meslek, kurum, din, etnisite, ırk, kültür ve nihayetinde vatandaşlık ve ulus-üstü olma yoluyla tanımlanabilen birden fazla kolektif kimliğe sahiptir."⁶

Her ne kadar kimlik dediğimiz kavram değişmez bir olgu gibi görünse de, aslında sürekli bir değişim sürecindedir. Sadece temel kimliklerin değişimi yüzlerce yıllık bir sürece ihtiyaç duyduğu için bu kimliklerin değişmediği sanılmaktadır. Her birey, grup ve ulus, herhangi bir tehlikeye girdiğinde kendini yeniden tanımlamaya çalışır. Bu bir kimlik krizi olarak algılanabilir. Yeni bir kimlik arayışı ve yeniden tanımlanması, geleneksel unsurlar ve yeni zorluklar arasında yeni bir dengenin arandığı bir uyum sürecidir. Kimlik krizi, geçici olmakla birlikte yeni bir denge sağlanınca çözülür.

Bu çalışmada öncelikle, Çin'de on dokuzuncu yüzyılın son dönemlerinde başlayan kültürel ve ulusal kimliğin inşasına giden bu süreçte, Çinli aydın kesimin Batı tehdidine karşı geliştirdikleri savunma mekanizmalarına geçmeden önce Rusya ve Osmanlı Devleti gibi diğer ülkelerin de geçtiği benzer süreçler üzerine kısaca değinilmiştir. Böylelikle, Çin'de yaşananları, modernleşmekte olan toplumların geçtiği tipik bir süreç olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

⁴ Akıncı, s. 3.

⁵ Erik Erikson, gelişim psikolojisi ve psikanaliz alanlarında çalışmaları, özellikle insanların sosyal gelişim teorisi ile tanınan Amerikalı bir psikologdur. "Kimlik bunalımı" kavramını ilk kullanan kişidir.

⁶ Leila **Fernández**, *China Today: Economic Reforms, Social Cohesion and Collective Identities*, Taylor & Francis e-Library, 2004, s. 197.

Kültürel ve ulusal kimlik üzerine söylemler 18. yüzyıldan beri Batı Avrupa'da ulus-inşasının bir parçası olmuştur. Avrupa'nın dışındaysa, bu söylemler batı güçleri ve fikirlerinin tehdidi altında kalan Asya'da entelektüel kesiminin tartışmalarında önemli bir yer edinmiştir. Bunlar ilk önce Avrupa ülkelerinde başlayan “modernleşme” üzerine söylemlerken daha sonra batı emperyalizmine karşı bir çözüm arayışı niteliğinde gelişen söylemlere dönüşmüştür.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Çin'de yaşanan bu süreç, pek çok farklı ülkede de görülmüştür. Buna verilebilecek ilk örneklerden biri Rusya'dır. Bilindiği üzere, Rusya'da modernleşmenin ve dolayısıyla Batılılaşmanın Büyük Petro'nun ⁷ reformlarıyla başladığı kabul edilmektedir. Söz konusu reformlarla birlikte, ülkede etkileri günümüze değin süren derin bir felsefi tartışmanın da başladığı görülür. Batı medeniyetinin Rusya'da etkisini artırmasıyla birlikte, Rusya'nın Batı'ya mı yoksa Doğu'ya mı ait olduğuna dair sorular çerçevesinde, kimlik ve kültür konularına ilişkin olan bu tartışmalar neticesinde Rus aydın kesim, Batıcılar ve Slavofiller olarak ikiye ayrılmıştır. Bir tarafta Rusya'nın Batı karşısındaki geri kalmışlığından kurtulmasının yolu, yine ona benzetmek olduğunu savunan Batıcılar ve diğer tarafta bu görüşe karşı çıkan Slavofiller yer almaktadır. ⁸

Çin'deki Muhafazakârlar ve Batılılaşma taraftarlarının Rus versiyonları olan bu iki akımın ortaya çıkış döneminde de Çin ile benzerlikler gösterdiği için dönemin arka planına göz gezdirmekte fayda vardır. 18. ve 19. yüzyıllarda Rusya'nın Batı'ya karşı bakışının genelde olumsuz olduğu görülmektedir. Bu yargıda, Rusların Batılılar karşısında aldığı yenilgilerin yeri büyüktür. *“Bu nedenle, tıpkı diğer Batı dışı toplumlarda olduğu gibi, Ruslar için de Batı modern zamanların arkaik saldırıdır.”*⁹

Rusya'da Batılılaşma yanlısı olan Batıcılar, Rusya'nın acilen Batı'ya yönelmesini ve modernleşme için gerekli tüm ihtiyaçların eksiksiz yapılması gerektiğini savunmaktadırlar. Onlara göre Rusya tarihî, kültürü, coğrafyası ve benzeri unsurlar itibarıyla Asyalı değil Avrupalıdır. Dolayısıyla onlara göre Rusya'nın kurtuluşu, Batı

⁷ I. Petro Rusya'yı 1682'den ölümüne kadar yöneten Rus Çarı. Kimi tarihçiler tarafından “Büyük Petro” diye anılırken, ülkemizde daha çok “Deli Petro” olarak da bilinir. Yaptığı reformlarla Rusya'nın modernleşmesini sağlamıştır.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız; Sezgin Kaya, “Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi”, *Akademik Bakış*, Cilt:4 Sayı:4, 2010.

⁹ Sezgin Kaya, “Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi”, *Akademik Bakış*, Cilt:4 Sayı:4, 2010, s. 44.

uygarlığının teknik, sosyal, politik gibi pek çok açıdan eksiksiz benimsenip tatbik edilmesine bağlıdır.

Batıcıların tam aksini savunan Slavofiller ise, Rusya'nın modernleşmesi için Batı'nın örnek alınması yerine, kendi tarih ve kültürlerine bağlı kalınması gerektiğini düşünüyorlardı. Onlara göre Batı kültürü oldukça yozlaşmış, toplum ise bozulmuştur. Bu yüzden Ruslar, Rus Ortodoks inancına ve kendi manevi değerlerine bağlı kalmalıdır fikrini savunmaktaydılar.

Napolyon Savaşları¹⁰ ile birlikte Rus-Batı ilişkilerinin artması neticesinde Rusya'da Batılı fikirlerin filizlenmeye başladığı görülmektedir. Bu dönemde, Rus entelektüeller arasında, "Batı tehdidi karşısında Rusya'nın geleceği" konusunda pek çok tartışmanın olduğu görülmektedir. Söz konusu dönem boyunca, Rus entelektüel kesimin sordukları soruların neredeyse tamamı, ulusal kimlikleriyle alakalıdır.

Rusya'nın ardından konuya ilişkin ikinci örnek ise Osmanlı İmparatorluğu'dur. Çoğu kez araştırmacılar tarafından Osmanlı İmparatorluğu ve Çin'in son imparatorluğu olan Qing/Mançu Hanedanlığı, son dönemlerinde geçtiği süreçler sebebiyle sık sık karşılaştırılmaktadır. Gerçekten de, 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ve Qing Hanedanlığı aydın kesimin ve ülkenin geçirdiği süreçlerde benzerlikler bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin, 1699 Karlofça Antlaşmasıyla¹¹ başladığı kabul edilen bir 'Gerileme Sürecine' girmesiyle birlikte fetihler durmuş ve her türlü siyasi, teknik alandaki üstünlükler Avrupa'ya kaptırılmıştı. Ticaret yollarının değişmesi, yeni icatların bulunması gibi pek çok gelişme Avrupalıların öne geçmelerine sebep olmuştur. Avrupa'da yaşanan bu gelişmeleri takip etmekte geç kalan Osmanlı, pek çok açıdan Avrupa medeniyetinin gerisinde kalmıştır.

Bu yüzyılda Avrupa'dan geri kalındığı kabul edilmiş ve yapılan ıslahatlarda Avrupa örnek alınmış ve ilk modernleşme adımları atılmaya başlanmıştır. Modernleşmenin yaşandığı ilk alan ise askeri alandır. Zamanla diğer alanlarda da çeşitli

¹⁰ Napolyon Savaşları, Fransız Devrim Savaşları'nın ardından Napolyon önderliğindeki Fransa ile Avrupa'nın diğer güçlü devletlerinin oluşturduğu koalisyon arasında gerçekleşen savaş dönemidir.

¹¹Karlofça Antlaşması, II. Viyana Kuşatmasının ardından 1699 tarihinde Osmanlı ve başlarında Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu bulunan diğer Kutsal İttifak devletleri (Avusturya, Venedik ve Lehistan) arasında imzalanmış olan bir barış antlaşmasıdır. Gerileme Dönemi'nin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

ıslahatlar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan bu yeniliklerin tek bir amacı vardı oda Osmanlı Devleti'ne eski gücünü geri kazandırmaktı. Aynı şekilde Çin'de de yapılan reformların tek amacı dünyanın merkezi olarak gördükleri kadim Çin medeniyetini yeniden eski güçlü günlerine döndürebilmek olduğunu görüyoruz.

Avrupa'nın üstünlüğü anlaşılmasının ardından Lale Devri'nde ilk kez Avrupa örnek alınarak ıslahatlar yapılmıştır. Bu dönemde ki ıslahatları takip eden sonrasında bir dizi ıslahat daha yapılmıştır. 18. yüzyılda yapılan ıslahatların bu genel özelliği özellikle askeri alanda yapılmış olmasıdır. Bunun sebebi de savaşlarda galip gelme düşüncesidir. Aynı Qing Hanedanlığında aydın kesimin reform istemelerinin ardındaki aynı sebeple, askeri alanda pek çok reform girişiminde bulunulmuştur. Ayrıca teknik eğitime önem verilmiştir. Yapılan bu ıslahatlar tam olarak başarılı olamasa da en azından çöküşü geciktirmiştir.

19. yüzyıla gelindiğinde tüm bu yaşanan olumsuzların yanında birde Avrupa'da milliyetçilik akımının patlak vermesi elbette Osmanlı gibi çok uluslu, çok dinli bir imparatorluğun aleyhinde olmuştur. Bu milliyetçilik akımının getirmiş olduğu ulusal kimlik bilinci ulusları teker teker hareketlendirmeye başlamıştır. Din, dil, ırk gibi pek çok etken toplumlarda kimlik belirleme de dikkate alınan faktörlerden bazılarıdır. Osmanlı gibi çok dinli, çok dilli ve ırklı imparatorluklar için ortak bir toplumsal kimlik belirlemek tek uluslu devletlere göre daha karmaşık olmuştur.

Tanzimat Fermanına kadar Osmanlıda millet sistemi işlemekteydi. Buna göre halk milliyetine göre değil de daha çok müslümanlar, rumlar, ermeniler ve yahudiler olarak dörde ayrılmıştı. "Millet-i hakime" olan müslüman halk ve gayri müslümler arasında belirli farklar bulunmaktaydı. Örneğin, gayri müslümlere kamu hizmetleri ve askerlikte görev verilmezdi. Gayri müslimlerin silah taşımalarına, ata binmelerine, müslüman kadınlarla evlenmelerine ya da müslümanlara karşı şahitlik etmelerine izin verilmemekteydi. Hristiyan ve yahudilerin, çocuklarına müslümanlara has isimler vermeleri de yasaklanmış idi.¹²

O dönemlerde insanların Türk kimliğinden önce önce "Müslüman" sonra "Osmanlı" kimlikleri gelmekteydi. Ancak, 18. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'dan Osmanlı'ya da sıçrayan milliyetçilik akımıyla birlikte Türk kimliği irdelenmeye

¹²Detaylı bilgi için bakınız: <https://minervadergi.org/2016/08/05/590/> E.T. :29.05.2017.

başlanmıştır. Özellikle azınlıkların Avrupa'daki milliyetçilik akımlarından etkilenerek Osmanlı'dan bir bir koparak bağımsızlıklarını kazanmasıyla hızlanan Osmanlı'nın çöküş sürecinde, kimlik krizi baş göstermiştir. Ulusal kimliklerini inşa sürecindeki azınlıkların yanında Osmanlı Türkleri de boş durmamış, onlarında düşünme süreçleri başlamıştır. Özellikle müslüman Arapların bile ayaklanmalarının ardından Osmanlı aydınları, vatanı bir arada tutacak bir Türk kimliği yaratılmasına karar vermiş ve bu süreçte Türk ulusal kimliğini masaya yatırmıştır.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere tarihte batılı devletlerin baskısına ve işgaline maruz kalmış pek çok millet, batılılaşma konusunda benzer ikilemleri yaşamıştır. Bir kesim batının yeni ve materyal kültürüne karşı çıkıp tek çözümün kendi geleneklerine sıkı sıkıya sarılmakta gizli olduğunu savunurken, bir kesimde bir an önce geçmişle bağların koparılıp batılı görüş ve araçların benimsenmesinden yana olmuştur. Bu iki kesim kadar keskin hatlara sahip olmasa da geleneğin terkedilmemesi ancak buna ek olarak batının kendilerinden ileri tekniklerinin örnek alınması gerektiğini savunan orta kesim de halihazırda bu karışık ortamda yerini almıştır. Bir önceki kısımda örneklerini verdiğimiz bu durum Çin'de de karşımıza çıkmaktadır. 19. yüzyılın ortasında itibaren, ister Konfüçyüsçü ister Marksist olsun farklı görüşlerden pek çok aydın, Batı tehdidine karşı bir şekilde çözüm bulabilmek için güvenli liman sayılan kimlik kavramına sarılmıştır.

“Ulusal Kimlik” olarak Türkçe'ye çevirdiğimiz Guómín xìng 国民性 kelimesi, Japonya'daki Meiji Reformları¹³ döneminde Batı'dan tercüme edilen bir kelimedir. İngilizce ‘national character’ veya ‘national characteristic’ olan kelimenin Japoncadan çevirisi, Liang Qichao 梁启超¹⁴ tarafından yapılarak, Çin'in modern ulus devlet anlayışı geliştirmek amacıyla kullanılmıştır.¹⁵

Daha sonraları Çinli aydın kesim bu yeni kelimeyi tanımlarken ortak bir payda da buluşamayıp, her biri ayrı ayrı görüş ortaya atmıştır. Xia Yu Long'a göre, “*ulusal*

¹³Japonya'da, 19. yüzyılın ikinci yarısında başlatılan modernleşme hareketlerine Meiji Restorasyonu (1868-1912) denir. Japonya, İmparator Meiji 1912 yılında ölene kadar geçen 44 yıllık bir zaman zarfında, büyük bir atılım gerçekleştirmiştir.

¹⁴ Liang Qichao, Kang You Wei'in en büyük destekçisi olmuş önde gelen reform savunucularındandır. Anayasal monarşiyi savunurken, devrimci hareketin karşısında yer almıştır.

¹⁵ Zu Hua **Yu**, “Zhongguo Jindai Gaizao Guominxing Sixiang Yanjiu Shuping 中国近代改造国民性思想研究述评 (Çin Modern Dönem Ulusal Kimlik Yenileme Düşüncesi Değerlendirmeleri)”, *Yantai Daxue Xuebao*, Vol.27 No.6, 2014, s.99.

kimlik; bir ülkenin, bir ulusun sahip olduğu ve öne çıkan karakteridir, bu iyi yönleri kapsadığı gibi kötü yönleri de kapsar. Ekonomi, politika, kültür ve benzeri faktörlere bağlı olarak uzun tarihi gelişimin şekillendirdiği bu tür ulusal bir kimlik, oldukça durağandır, ancak asla doğuştan var olan ve değişmez değildir.”¹⁶

Qi Jing He ya göre; “*Qing Hanedanlığı son dönem düşünürlerinin ulusal kimlik dedikleri şey, halkın ruhsal karakteri, değerleri, düşünce şekli, davranış biçimleri ve benzeridir. Bazen de gelenek görenekler, kültür seviyesi, bilgi seviyesi de bunun içine girer.*”¹⁷

Yuan Hong Liang ise yazdığı “Ulusal Kimlik Kavramının Analizi ve Tanımı” başlıklı bir makalesinde, aydın kesimi ulusal kimliği tanımlamasına göre birkaç grubu ayırmaktadır. Birinci gruba göre ulusal kimlik; bir ulusun üyelerinin çoğunluğunda görülen ve oldukça sabit olan toplumsal özellikler, ruhsal tutumdur. Ya da bir başka deyişle, bir ulusun uzun tarihi gelişim sürecinde oluşan ve ulusun ortak kültür özelliklerinde ki alışkanlıklar, tutum, duygu ve benzeri özelliklerdir. İkinci gruptakiler ise, ulusal kimliğin, bir ulusun davranış eğiliminden ortaya çıkan, bir tür ruhsal özelliklere bağlı oluşan genel karakter çeşidi olduğunu düşünmektedirler.

Son grup ise, ulusal karaktere karşı çıkmış ve bilimsel olmadığını dile getirmiştir. Ancak bu grupta kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Bazıları bir ulusun içerisinde, çoğunluğun sahip olduğu karaktere ulusal kimlik diyemeyiz. Çünkü ulusal kimlik, tüm ulusun hepsinin sahip olduğu karakterdir ve bunun olması imkânsızdır. Aynı toplumsal sınıftan olan insanlar bile aynı düşüncelere sahip olmayabilir.¹⁸ Ulusal kimlik yenileme insanın ruhsal ve kültürel yapısının yansıması olarak kültürel farkındalık ve ulusal bir uyanış başlatmıştır. Ulusal kültüre karşı yapılan iç gözlem ile insanlar için çetin bir modernleşme ve ulusal karakter yenileme sürecini başlatmıştır.

Çin ulusal kimliğinin inşasını gelişimini inceleyebilmek için öncelikle bu fikrin ortaya çıkmasını sağlayan toplumsal ve siyasal arka planı bilmek gerekmektedir. Şüphesiz bu fikrin ortaya çıkışına 19. yüzyılda Çin’in yaşadığı ağır buhranlar sebebiyet vermiştir. Çünkü onun öncesinde kendilerini medeniyetin merkezi olarak gören Çinliler

¹⁶ Yu Long **Xia**, “Zhongguo Guominxing Liexi 中国国民性列析 (Çin Ulusal Kimlik Analizi)”, *Shehui Kexue*, No.4, 1986, s.12.

¹⁷ Jing He **Liang**, “Qingmo Guominxing Pipan 清末国民性批判 (Geç Qing Dönemi Ulusal Kimlik Eleştirileri)”, *Qing Shi Yanjiu*, No.3, 1999, s.55.

¹⁸ Hong Liang **Yuan**, “‘Guominxing’ Gainian de Bianxi Yu Jieding ‘国民性’概念的辨析与界定 (‘Ulusal Kimlik’ Kavramının Analizi ve Tanımı)”, *Zhuzhou Shifan Gaodeng Zhuanke Xuexiao Xuebao*, Vol.7 No.1, 2002, s.70.

için böyle bir sorunu irdelemek bir yana farkına bile varmamışlardır. Çin'in Batılı güçlerle girdiği Afyon Savaşları ve Çin Japon Savaşı'nda aldığı ağır yenilgiler, aydın kesim arasında günümüze değin süregelen 'ulusal kimlik inşası'¹⁹ (Gǎizào guómín xìng 改造国民性) tartışmalarının da miladı sayılır.

Çin'de ulusal kimlik yenileme düşüncesinin ilk ortaya çıktığı dönem, 19. yüzyılın ortasından 1895'e kadar olan dönemi kapsar. Bu dönem, yaşanan tarihi olaylar hem modern Çin tarihini başlatması hem aydınlarının batılı tehdidine karşı ortaya attığı görüşler, ileri de ulusal kimlik yenileme akımının ilk kıvılcımları olması açısından önemlidir.

Kendilerini her daim medeniyetin merkezi olarak gören Çin'de, ata geleneklerini karşısında Batının materyal kültürünün üstünlüğünün kabul görmesi çok kolay olmamıştır. Bunda elbette uzun yıllar boyunca dış dünyadan izole bir şekilde kendi içine dönük izledikleri politikanın da etkisi yadsınamaz. Çin, uzun yıllar kendisini dünyanın merkezine koyan ve Han ırkını diğer ırklardan üstün gören bir anlayışa sahip olmuştur. Bu anlayış Çin kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır ve dönemi daha iyi değerlendirebilmek için bu üstünlük anlayışının gelişimini incelemekte fayda vardır.

Çinliler, emperyal güçleri gibi kültürlerini de diğerlerinin hepsinden üstün görüyorlardı ve kontrolleri altındaki topraklara, daha sonraları Batı'ya Orta Krallık diye geçecek bir kavram olan “Zhōngguó 中国” denmekteydi. Sınırlarda yaşayan halk ise barbar olarak nitelendirilmekteydi. İşte bu üstünlük hissi uzun yıllar Çin kimliğinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ancak, Çinli aydın kesimin ulusal kimlik sorunsalının farkına varması, 19. yüzyılda Çin'in Batılı güçlerle yaşadığı ilk ciddi karşılaşmaların ardından gerçekleşmiştir.

1. 1. Afyon Savaşları ve Sonuçları (1839-1860)

Çin modern tarihinin başlangıcı olarak sayılan Afyon Savaşları, şüphesiz bu tez konusunun ortaya çıkışını tetikleyen olaylar silsilesinin de başında gelmektedir. Çin'in kapalı kapılarını zorla dünyaya açmasını sağlayan gelişmelere giden bu süreçte, Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi'nin doğrudan etkisi vardır. 17. yüzyılda Sanayi Devrimi'nden sonra Avrupalı Devletlerde büyük bir hammadde ve yeni pazar ihtiyacı

¹⁹ Çince kelime anlamı olarak ulusal kimlik yenileme, değiştirme anlamlarına da gelen bu kelime için tezin geri kalanında ulusal kimlik inşası kullanılması uygun görülmüştür.

ortaya çıktı. Dünya tarihi için önemli dönüm noktalarından biri olan Sanayi Devrimi'nin sebep olduğu hammadde ve pazar arayışı dünya üzerinde benzeri görülmemiş bir sömürgecilik yarışına dönüştü. İlk olarak Afrika'da çalışmalara girişen Batılı güçlerin, geniş toprakları ve büyük insan nüfusuyla gözlerini Çin'e yöneltmeleri geç olmadı.

Çin'de 19. yüzyıl sonlarına kadar Çin'in Batı ile iletişimi oldukça sınırlıydı. Her ne kadar Çin'in içine kapanık bir politika izlediği söylene de Çin hiçbir zaman dış dünya ile iletişimini tümünden kesmemiştir. Batı'yla kurulan temaslar ara ara kesintiye uğramış olsa da süreklilik arz etmiştir. Avrupalıların deniz güçlerinin büyümesiyle ticaret yapacak yeni topraklar arayışına girmeleri uzun sürmedi. O zamanlar geniş toprakları ve büyük insan hacmiyle Çin, ticaret yapılmak istenen yerlerin başında gelmekteydi. Başta İngiltere olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi, Qing ile ticaret yapabilmek için pek çok girişimde bulunmuştur.

İngilizler, Çin ile ticaret yapmak konusundaki sonu gelmez ısrarına karşılık Qing hükümeti bir o kadar isteksiz ve kısıtlayıcıydı. İngiliz yetkililerin ardı ardına yaptığı müzakere girişiminin başarısızlıkla ve bazen aşağılayıcı bir reddedilme şeklinde sonuçlanması ardından artık bu mesele İngilizler için olmazsa olmaz bir duruma dönüşmüştü. I. Afyon ve II. Afyon Savaşı olarak bildiğimiz bu karşılaşmalar afyonun zorla satışından kaynaklandığı fikrine kapılsa da aslında meselenin altında yatan sebep Avrupalıların Çin pazarında rahat bir şekilde ticaret yapma istekleriydi.

Aslında afyon Çin'de önceden beri bilinen bir maddeydi. Keyif için içilmesinden çok ilaç olarak kullanımı tavsiye edilmekteydi. Ancak 18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, afyon bağımlılarının sayısı giderek arttığından ve insan sağlığına zararlı etkisi neticesinde Qing hükümeti tarafından satışı ve tüketimi yasaklanmıştır.

Doğu Hindistan'daki pazardan pay kapmak için kurulan Doğu Hindistan Şirketi, Çin'in dış ticarete kapılarını açılmasında en önemli etkenlerden biridir şüphesiz. Çin'deki afyon pazarını farkedilmesiyle İngiliz kontrolündeki bu şirket, Hindistan'da yetiştirdiği afyonları Çin'e satmaya başladı. Qing hükümetinin afyon ticaretini yasaklamasının ardından görünürde afyon satımını durduran İngilizler, alttan alta afyon ticaretine devam ettiler. Rakamlara bakacak olursak, 1800-1821 yılları arasında Hindistan'dan ithal edilen afyon miktarı yıllık ortalama 4500 sandık iken bu rakam

1838’de 40.000’e yükselmiştir.²⁰ Elbette bu artış, önceden Çin’in lehine olan ticaret şartlarının Çin’in aleyhine dönmesine sebep olmuştur. Bazı tarihçiler, Qing hükümetinin afyon satışının durdurulması konusunda bu kadar ısrarcı olmalarının sebebinin, afyonun halkın sağlığında açtığı zarardan çok, bu dengesiz ve Çin’in aleyhine seyreden ticaretin ekonomide açtığı zarar yüzünden olduğunu savunmaktadır.

Uzun zamandır ticari imtiyaz istekleri ve afyon satışı yüzünden gerilen Çin-İngiliz ilişkileri yüzünden bir savaşın patlak vermesi an meselesiydi. Ve gereken kıvılcım, İmparator Dao Guang²¹ tarafından görevlendirilen Lin Zexu²²’nun bölgede yakaladığı tüm afyonları yakmasıyla çakılmış oldu. Bu olay üzerine İngilizler çok geçmeden Qing yönetimine savaş açtı.

Çin’in hem uzun süre dışa kapalı izlediği politikası hem de kendilerini diğer ırklardan üstün görmeleri, Batı’da yaşanan yeni teknolojik gelişmelerden de geri kalmasına sebep olmuştu. İngiltere’nin teknolojik üstünlüğü karşısında çaresiz kalan Qing yönetimi yenilgiyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine 29 Ağustos 1842 yılında Nanjing Antlaşması imzalanmıştır. Maddeleri oldukça ağır olan bu antlaşma Çin tarihine “eşitsiz antlaşmalar” olarak adlandırılan antlaşmalardan ilki olarak geçmiştir. Bu antlaşmaya göre; İngiliz konsoloslarının ve tüccarlarının ikamet edebileceği beş ticaret limanı (Guangzhou, Xiamen, Fuzhou, Ningbo, Shanghai) açılmış; İngiltere’ye en ayrıcalıklı ülke unvanı verilerek, ihracat ve ithalat vergi oranları düzenlenmiş ve Hong Kong İngiltere’ye daimi üs olarak verilerek Çin 21 milyon dolar tazminat ödemeye mahkum edilmiştir.²³

Çin tarihine “eşitsiz antlaşmalar”ın ilki olarak kabul edilen Nanjing Antlaşması Çin’in bundan sonraki gidişatına yön veren en önemli şeylerden biri olmuştur. İçerdiği ağır maddeler, ki özellikle beş limanın ticarete açılması ve Hong Kong’un İngilizlere verilmesini düzenleyen maddelere ek olarak bir de Çin’in ödemeye mahkum edildiği tazminat bedeli, Çin halkında inanılmaz bir aşağılanmaya yol açmıştır. Sonradan “Utanç Yüzyılı” olarak adlandırılacakları bu yüzyılın ilk fitilini ateşlemiştir.

²⁰ Yasemin Davarcı, “1904-1905 Rus-Japon Savaşı’nın Japon Manga Kitaplarına Yansıması”, Ankara üniversitesi SBE (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2015, s.28.

²¹ İmparator Daoguang 道光 veya asıl adıyla Minning, Çin’in Qing Hanedanı’nın sekizinci imparatorudur. Saltanatı 1820’den 1850 yılında ölümüne kadar sürmüştür.

²² Lin Ze Xu 林則徐, Qing Hanedanlığı dönemi önemli bir devlet adamı, düşünür ve şair. Afyonu yasaklaması sebebiyle Çin’de ‘ulusal kahraman’ olarak anılır.

²³ Detaylı bilgi için bkz: Davarcı, s.29.

I. Afyon Savaşı'ndan sonra ağır yenilgiyle ayrılan Çin'de artık bazı şeylerin değişmesi gerektiğinin farkına varılır. 1856'dan sonra Qing Hanedanlığını koruma mücadelesi başlar ve bir takım restorasyonlar yapılmaya çalışılır. Ancak bu modernleşme girişimleri tam olarak başarılı olamadan İngiltere ile ikinci bir savaş patlak verir. İngiliz bayrağı taşıyan Arrow isimli bir gemi, mürettebatının korsanlığa karıştığı gerekçesiyle Çinli askerler tarafından Kanton limanında durdurulur. Bu baskının bahane edilmesiyle alevlenen taraflar II. Afyon Savaşı olarak tabir ettiğimiz çatışmayla yeniden karşı karşıya gelir. Ancak bu kez çatışmaya Fransız ve Amerikan güçlerinin de katılmasıyla olaylar daha geniş bir zemine yayılır. Batılı güçler karşısında daha fazla dayanamayan Qing yönetimi, çatışmayı sona erdiren Tianjin Antlaşmasını imzalamayı kabul etmek zorunda kalmıştır. Aslında bunu bir antlaşmalar dizisi demek daha doğru olur, çünkü büyük güçlerin her biriyle ayrı ayrı anlaşmalar yapılmıştır. İngiltere, Fransa, ABD ve Rusya'dan temsilciler 17 Mayıs 1858'de Pekin'e gidip başka anlaşma limanları açılması, başkentte diplomat bulundurma hakkı ve Çin'in iç bölgelerine misyoner gönderme hakkı talepleri için imparatorun huzuruna kabul edilmelerini istediler.²⁴ Qing yönetimi anlaşmayı imzalamayı ilk başta reddetmesine rağmen, Batılı güçlerin tekrardan harekete geçmesi üzerine mecburen anlaşmayı kabul etmek durumunda kaldı. Pek çok Batılı ülkeye imtiyazlar vermek zorunda kalan Qing yönetimi, hem halkın nefretini üzerine çekmiş hem de Çin'in Batılı devletler tarafından parçalanmasını hızlandırmıştır.

Modern Çin tarihinin başlangıcı olarak kabul ettiğimiz Afyon Savaşları, Çin'in yüzyıllardır izlediği rotadan savrulup kendini Batı sömürgeciliğinin ortasında bulmasına neden olmuştur. O döneme kadar içe kapalı bir politika izleyen Çin, istemeyerekte olsa kapılarını Batılı güçlere açmak zorunda bırakılmıştır. Batılı güçlere tanınan imtiyazlar ekonomiyi çöküntüye götürmekle beraber Çin'i yavaş yavaş bir yarı sömürge haline getirmiştir.

Afyon Savaşlarına kadar Çin, kendisini medeniyetlerin merkezindeki 'orta krallık' olarak görmekteydi. Han ırkı, diğer tüm ırklardan üstündü. Diğer ırklar ise geri kalmış barbarlar olarak görülmekteydi. Afyon Savaşları yüzyıllardır süregelen bu anlayışın yıkılmasına da sebep olmuştur. Yüzyıllarca geri kalmış barbarlar olarak

²⁴ Michael **Dillon**, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s.118.

gördükleri milletler tarafından ağır yenilgilere uğratılmak, Çin halkı için büyük bir utanç kaynağı olmuş ve toplumsal bir bunalıma girilmiştir.

Afyon Savaşları ile başlayan bu çöküş sürecinde, sahneye yeni bir aktör daha katılmıştır. Japonya, o döneme kadar bölgedeki tek büyük güç olan Çin'in yanında ufak bir ülke konumundaydı. Ancak yaptığı reformlarla hızlı bir modernleşme sürecine giren Japonya da, Afyon Savaşlarından sonra parçalanmakta olan Çin'den pay kapma yarışına katılır ve ilk saldırdığı yer o zamanlar Çin'in himaye ettiği Kore olur. Kore, Japonya'ya coğrafi açıdan yakın olması ve verimli tarlalara sahip olması bakımından Japonya için oldukça önemli bir toprak parçasıydı. Sonuç olarak Çin ve Japonya arasında Kore'de hakimiyet sirtüşmesinden çıkan savaştan Çin yenilgi ile çıkmıştır. 17 Nisan 1895 yılında imzalanan Ma Guan Tiaoyue 马关条约(Shimonoseki) Antlaşması²⁵ sonucunda Çin, Tayvan üzerindeki haklarını ve Mançurya'da büyük bir toprak parçası kaybeder. Bu büyük kayıpların yanında ödemeye zorlandığı tazminattan daha da önemli olansa, tarih boyunca kendilerinden aşağı gördükleri Japonlar tarafından yenilgiye uğratılmanın verdiği utançtır.

Afyon Savaşlarında alınan malubiyetler sonrasında halk arasında büyük bir hüznün ve öfke hakimdi. Ülke genelinde hem Mançu yönetimine karşı hem de yabancılara karşı nefret tavan yapmıştır. Bu kargaşa ve karışıklık döneminde Çin tarihine geçen en önemli ve uzun ayaklanmalardan biri olan Taiping Köylü Ayaklanması da zemin hazırlanmıştır. 13 yıl süren bu ayaklanma Qing Hanedanlığını tehdit eden en ciddi ayaklanma olarak görülmüştür.

Sonuç olarak, dış dünyayla mesefasını her daim koruyan ve sınırlı iletişim içerisinde bulunan Çin, kapılarını açmak zorunda kalmıştır. Afyon Savaşlarıyla başlayan bu süreç, 1911 yılında 267 yıl hüküm süren Çin'in son imparatorluğunun yıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Pek çok değişimi beraberinde getiren bu savaşlarla birlikte modern Çin tarihi dediğimiz dönem de başlamış oldu.

Ulusal kimlik sorunun bu dönemlerde ilk Wei Yuan²⁶魏源, Gong Zi Zhen 龚自珍 gibi aydınların yazılarında filizlenmeye başladığını görüyoruz. Weiyan yazdığı ve

²⁵ Mahmut E. **Gökmen** ve Özlem **Gökçe**, "1897-1910 Kore'nin Politik Durumu ve Dehan İmparatorluğu", *DTCF Dergisi*, Sayı 56.2, 2016, s.95.

²⁶ Qing Hanedanlığı döneminde yaşamış ünlü tarihçi ve coğrafyacı.

döneme damgasını vuran “Denizci Ülkelerin Resimli Kayıtları²⁷” kitabında ortaya attığı görüşleri buna bir örnektir. Weiyan’ e göre Çinlilerdeki iki tür hastalıktan bahsetmektedir; birincisi cahillik. İnsanlarda ki bu cehaletin sebebi, Qing hükümetinin uzun yıllar izlediği dış dünyaya kapalı politika yüzünden Çinlilerin dünyadaki düşünce kültüründen ve bilimsel teknikleri takip etmesini engellemesi, insanların dünyada olup biten ve batıdaki kültürden bir haber yaşam sürmesidir.²⁸

İkincisi ise, bazı aydın ve akademisyenlerin, boş yere bilgiçlik taslamakla itham etmiş, onların politikadan ve halkla alakalı meselelerden bir şey anlamadığı halde boş konuşmalarını eleştirmiştir. Afyon Savaşları sonrasında Gong Zi Zhen ve Wei Yuan’ın geleneksel kültür içerisindeki karakter açılımı düşüncesinin üzerinde, halkın duygusal alışkanlıklarında bozulma meydana gelen faktörleri ortaya döküp analiz etmiş ve yeni ideal kimlik tasarımı ileri sürmüşler. İşte bunlar sonradan aydın kesimin ilgilendiği ulusal kimlik sorununun ilk sesleridir.

Her ne kadar tam manasıyla modern döneme damgasını vuran ulusal kimlik yenileme düşüncesiyle aynı oranda olmasa da, Wei Yuan ve Gong Zizhen gibi aydınların bu görüşleri Çin ulusal kimlik yenileme akımının ilk kıvılcıkları olarak sayılabilir. Elbette bazı aydınlar buna katılmamakla birlikte, bu akımın bir sonraki bölümde bahsedilecek olan Wuxu Reform döneminde başladığını ifade etmektedir.

1.2. Çin’de İlk Batılılaşma Adımları

Afyon Savaşları, Çin için tarifi olmayan acılar ve sonuçlar doğurmuş olmasına rağmen aslında Çinlilerin çok önemli bir şeyin farkına varmalarını sağlamıştır. O zamana kadar kendilerini medeniyetlerin merkezi olarak gören Çin toplumunun aslında dünyada yaşanan teknolojik gelişmelerden geride kaldığı ve eski üstünlüğünü kaybettiğinin anlaşılmasını sağlamıştır. O dönem ki toplumda ve yöneticilerde var olan bu üstünlük anlayışını gözler önüne seren en önemli belgelerden biri de İngiliz elçi Macartney²⁹ ve yanındaki heyetin daha makul ve eşit koşullarda ticaret yapma talebi

²⁷ 1843 yılında Wei Yuan tarafından yazılan ve Çincesi Haiguo Tuzhi 海国图志 olan kitap, Çin Modern tarihinde yayınlanmış ve tüm dünyayı tanıtan ilk coğrafya kitabıdır.

²⁸ Zu Hua Yu, “Qimen de Faren—Weiyan “Pingren Xin Zhi Jihuan 启蒙的发动——魏源“平人心之积患”思想述评 (Aydınlanma Girişimi—Weiyan “İnsanların Kalplerindeki Hastalıklar)”, *Shehui Kexue Ji Kan*, No.6, 1995, s.97-98.

²⁹ George Macartney, 1793’te Çin ile İngiltere arasındaki ticaret koşullarının makul seviyelere çekilmesi talebiyle giden ilk İngiliz elçidir. O dönem Madras valiliğini yürüten Macartney, imparator Qianlong’un

üzerine Qing Hanedanının Büyük Britanya Kralı III. George'a yazdığı mektuptur. Bu uzun mektuptan çarpıcı iki paragraf şu şekildedir;

“Siz, yüce kral, nice denizlerin çizdiği sınırların ötesinde yaşarsınız, buna rağmen medeniyetimizin nimetlerini tevazuyla paylaşma isteğiniz doğrultusunda değerli mektubunuzu taşıyan saygıdeğer bir heyet gönderdiniz. Elçiniz denizleri aştı ve doğum günümde Divanıma saygılarını ilettiler. Bağlılığınızı göstermek adına, siz de ülkenizde üretilen hediyeler göndermişsiniz...

Koca dünyaya hükmederken, ortada yalnızca bir amacım var, o da mükemmel bir yönetim sağlamak ve devlet işlerini yerine getirmek. Yabancı ve pahalı nesneler beni ilgilendirmiyor. Şayet saygı nişanesi olarak gönderdiklerinizin kabulü için emir vermişsem, Sayın Kral, bu yalnızca sizi onları bu kadar uzaktan göndermeye iten ruhun karşılığıdır. Ülkemizin muhteşem faziletleri Gök'ün altında bulunan her ülkeye doğru nüfuz etmiş ve bütün milletlerin Kralları kıymetli hediyelerini kara ve deniz yoluyla takdim etmiştir. Büyükelçiniz kendi gözleriyle gördüğü üzere, her şeye sahibiz. Ben tuhaf ve incelikli şeylere değer vermem ve ülkenizde üretilen şeylere ihtiyacım yoktur.”³⁰

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere gözleri kör eden bu üstünlük anlayışı Afyon Savaşları sonrasında alınan yenilgi ile yerle bir olmuştur. İnsanlar bir an önce bu gerçekle yüzleşip eski güçlü günlerine dönmenin yollarını aramaya koyulurlar. Yenilgilerin asıl sebebi Batı teknolojisi karşısında yetersiz kalan Çin donanması olduğunun farkına varılması ve bu gerçeğin kabullenilmesi en önemli aşamalarından biridir. Bu yüzden donanmayı güçlendirmek adına ilki askeri alanda olan bir takım reform girişimleri olmuştur. Li Hong Zhang³¹, Zuo Zong Tang³², Zeng Guo Fan³³ gibi ileri görüşlü hanedanlık memurları, Batı'nın ileri askeri gücü ve teknolojisi karşısında hatıralarında şunları yazmıştı;

huzuruna çıkmayı başarsa da, koutou (imparator huzurunda secde etme) konusunda çıkan bir takım anlaşmazlıklar nedeniyle görüşme başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

³⁰ Dillon, s.53-54.

³¹ Geç Qing Hanedanlığının önemli devlet adamlarından olan Li Hongzhang, Çin'in modernleşmesi için büyük çabalar harcamış ve ülkede Batılı güçlerle ilişkilerde önemli bir figür haline gelmiştir. Çin Tüccarlar Şirketi ve Nanjing Cephaneliği'nin kurulmasına aracılık etti.

³² Zeng Guofan ile yakın arkadaş olan Zongtang, Qing hanedanlığı önemli devlet adamı ve stratejist. Pek çok isyanın bastırılmasında çalışmıştır. Kendi Kendine Güçlenme hareketinin önde gelen destekçilerinden biriydi.

³³ Zeng Guofan, Qing Hanedanlığı önemli devlet adamı ve askeri önder. Taiping Ayaklanması'nın bastırılmasında önemli rol oynamıştır.

“Batılı güçlerin buharlı gemileri çok hızlı, telgrafla haberleşmeleri de oldukça hızlı, anında binlerce kilometre uzağa ulaşabilmekte; onların askeri silah yapımı mükemmel ve silahlar oldukça güçlü. İnanılması güç olsa da, top mermileri yeterince uzaklığa varabiliyor, yıkamayacağı hiç bir şey yok. Biz önceden kara ve deniz kuvvetlerinin ayrı olması gerektiği düşünürdük, ama onlara göre ikisini birlikte kullanmak hiç bir şey değil, kesinlikle binlerce yıldır hiç böyle güçlü düşmanlarla karşılaşmamıştık.”³⁴

Batılılaşmanın elzem oluşunun anlaşılmasıyla beraber, Batılılaşma konusunda nasıl yol alınması gerektiği, kuralları ve ne derecede olmalı gibi pek çok soruyu da beraberinde getirmiştir. Çinli aydın kesimin uzun tartışmalarla geçirdiği bir dönemin ardından aydınlar, 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra geleneksel Çin felsefesi ve kendilerine tatbik edilecek Batı bilimini, *öz – işlev* diye ikiye ayırdıkları Zhong Ti, Xi Yong 中体、西用³⁵ görüşü etrafında birleşir. Batılılaşma taraftarlarına rehberlik eden ideoloji yani “özüne Çin biliminin yerleştirip, Batı biliminden ise sadece pratikte yararlanma” düşüncesi, dönemin en önemli gelişmelerinden biridir. Feng Gui Fen³⁶, bu söylemi Batılılaşma ideolojisi olarak kullanan ilk kişidir. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ilk kez “Xiao bin lu kangyi 校邠庐抗议”³⁷ kitabında bahsetmiştir³⁸ Feng Gui Fen’a göre Batı, Qing Hanedanlığı yönetimini sağlamlaştırmak ve korumak için takip edilmelidir. Çoğu kişi bu söylemin Feng Gui Fen’a ait olduğunu düşünse de aslında bu fikri ilk ortaya atan o değildir. Aslında batıyı örnek alma ilk olarak Wei Yuan tarafından ‘Denizci Ülkelerin Resimli Kayıtları’ kitabında ortaya atılan “Shiyi zhangji yizhiyi 师夷长技以制夷”(Barbarların üstün tekniklerini öğrenerek onları kontrol et) söyleminde yer bulmuştur. Wei Yuan kitabın önsözünde kitabı yazma niyetini açık sözlülükle ifade etmekte;

³⁴ Cui Wei Yao, 姚翠薇, “Wan Qing Ziqiang Yundong Zhong “Zhongti Xiyong” Jiaoyu Tizhi Yanjiu 晚晴自强运动中 “中体西用” 教育体制研究 (Geç Qing Hanedanlığı Kendini Güçlendirme Hareketi Sırasında “Doğu Özünü Batı İşlevini” Eğitim Sistemi Araştırmaları)”, *Langtai Shijie*, 2015, s.119.

³⁵ Tam hali 中学为体、西学为用

³⁶ 1809-1874 yılları arasında yaşamış Qing Hanedanlığı son dönemi düşünürlerinden biri.

³⁷ Modern dönem düşünürlerinden olan Feng Gui Fen’in 冯桂芬 yazdığı ve toplamda 47 makaleden oluşan eser. Dönemin Batı teknolojisinin gerisinde kalan ülke durumunu ele alan ve bu konu üzerine bir takım reform önerilerini içeren bir eserdir.

³⁸ Sheng Yin **Zhao**, “Zhongti Xiyong Bianxi Ji Qi Dui Dangdai De Qishi 中体西用辨析及其对当代的启示 (“Doğu Özünü Batı İşlevini” Söyleminin Analizi Ve Döneme Etkileri)”, *Anyang Shifan Xueyuan Xuebao*, Anyang, 2008, s.17.

“Bu kitap neden yazıldı? Barbarlara saldırırken barbarları kullanmak için ve barbarları kontrol altında tutmak üzere üstün tekniklerini öğrenmek için yazıldı.”³⁹

Wei Yuan’e göre Batı’nın üç konuda üstünlüğü vardır; bir savaş gemisi, iki ateşli ateşli silahlar, üç asker eğitime ve yetiştirme yöntemleri.⁴⁰ Wei Yuan’ın bu tür görüşleri, Afyon Savaşları öncesinde pek destek bulamamış ta ki kendi kendini güçlendirme dönemi ya da bir diğer tabirle ilk Batılılaşma hareketleri başlayana dek.

Çin bilimi söyleminde kastedilen; genelde geleneksel Çin kültürü, özelde ise Ru Jia⁴¹ ekolünün de esaslarından biri olan ve ekolün 4 ana kitabından birini oluşturan 《Da Xue 大学》(Büyük Öğreti)’ de geçen “*Sangang ba mu* 三纲八目” yani üç ana prensip ve sekiz maddedir. Bu üç ana prensip sırasıyla şunlardır; *Min De* 明德 (Erdemli olmak), *Qin Min* 亲民 (insanlara karşı nazik olmak), *Zhi zhishan* 止至善 (en yüksek mertebeye ulaşmaya çalışmak). Sekiz madde ise *Ge wu* 格物 (araştırma yapmak), *Zhizhi* 致知 (bilgiye ulaşmaya çabalamak), *Chengyi* 诚意 (dürüst olmak), *Zhengxin* 正心 (saygın biri olmak), *Xiushen* 修身 (kendi ahlaki seviyesini yükseltmek), *Qi jia* 齐家 (ailesini düzenli tutmak), *Zhi guo* 治国 (ülkenin güçlü ve huzurlu olmasını sağlamak), *Ping tianxia* 平天下 (tüm dünyanın barış ve refah içinde olmasını sağlamak).

Batı bilimi (Xi Xue 西学) ile kastedilen yakın çağda Çin’e giren doğa bilimleri ve eğitim, ihracat, uluslararası kanunlar ve sosyal bilimler gibi kavramlardır. Bu söylemin amacı Qing Hanedanlığının feodal sistemini temel alarak, Batı’nın gemi topları, demir yolları yapımı, maden arama gibi doğa bilimleri alanlarındaki tekniklerinden tutunda kültürel eğitim alanında yöntemlerini alarak şuan yönetimin içinde bulunduğu sorunları tedavi etmektir. Özellikle Çin-Japon savaşında alınan yenilgiden sonra görüldü ki Batı’nın ilk olarak askeri alandaki bilgisinden yararlanılmalıydı. Kendilerini yüzyıllardır tüm medeniyetlerden üstün olarak gören Çin için Batı üstünlüğünü kabullenmek kolay olmadı. Bunu bazı düşünürlerin yazılarında

³⁹ Dillon, s.122.

⁴⁰ Liang Chi Pan, “ Zhang Zhi Dong Yu Zhongti Xiyong Zhi Guanxi Bianxi 张之洞与中体西用之关系辨析 (Zhang Zhi Dong ve Doğu Özünü Batı İşlevini Söylemi Arasındaki İlişki Analizi)”, *Da Xian Shifan Gaodeng ZhuanKe Xuexiao Bao*, Vol.13 No.1, 2003, s.75.

⁴¹ Çin’de en etkili olan düşünce akımıdır. Kurucusu Konfüçyüs’tür. Bu ekol, ideal insan, ideal toplum yaratma çabasındadır. Ekole göre herkes adına yakışır bir biçimde davranmalı, bulunduğu mevkie göre hareket etmelidir. Ancak bu şekilde ülkenin huzura kavuşabileceği savunulmaktadır.

rahatlıkla görebiliriz. Lin Ze Xu⁴² ve Wei Yuan'e göre 'Shi yi zhi yi 师夷制夷' yani Çin sadece Batıların üstünlüğünü kontrol altında tutmak için onların üstünlüğünden yararlanılmalıdır. Zhang Zhi Dong⁴³'un yazdığı Quan Xue Pian 劝学篇 içerisinde She Xue 设学 yazısında şu şekilde beyan etmekte;

“Eski (Çin ilmi) ve yeni (Batı ilmi) eş zamanlı öğrenilmeli. Si Shu 四书 (Dört Kitap) , Wu Jing 五经 (Beş Klasik), Zhongguo Shi Shi 中国史事 Çin Tarihi, Zheng Shi 政事 Politika, Ditu 地图 Harita (harita bilimi) bunlar eski ilim (Çin ilmi), Xi zheng 西政 (Batı Siyaseti), Xi yi 西艺 (Batı Sanatı), Xi shi 西史 (Batı Tarihi) ise yeni ilim (Batı ilmi). Özünde eski ilim, pratikte yeni ilim (-den yararlanılmalı) , birinden biri terk edilmemelidir.”

Görüldüğü üzere bu ideoloji birden bire oluşan bir olgu değildir. Bu fikrin ortaya çıkışı, gelişimi ve şekillenmesi uzun bir tarihi sürece sahiptir. Denilebilir ki, “Zhong Ti Xi Yong” belirli bir kişinin eseri değil, o dönemin bir ürünü, toplumsal ideolojinin bir sonucudur. Pekin Üniversitesi'nde profesörlük yapmış ünlü tarihçi Luo Rong Qu 罗荣渠⁴⁴ bu konu hakkında şunları belirtmiştir; “Zhong Ti Xi Yong” fikrinin esas özü Batı ilmiyle Çin ilminin eksiklerini tamamlayarak, Çin ilminin mükemmel ve eksiksiz olmadığını bunun yanında eklemelere ihtiyacı olduğunu kabullenilmesidir. Bu, Afyon Savaşlarından sonra Çin düşünce yapısının başlı başına bir ilerlemesidir.”⁴⁵

Sonuç olarak, siyasi elit kesimin önderliğinde, modern bir silah endüstrisi, maden arama faaliyetleri ve demiryolu hatları inşa etmek gibi çeşitli adımlarla sanayileşme temelleri atılmaya başlanmıştır. 1861'te başlayıp 1895'te başarısızlıkla sonuçlanan Çin-Japon savaşına kadar geçen yaklaşık 35 yıllık⁴⁶ süreci kapsayan "Kendini güçlendirme hareketi" (Ziqiang Yundong 自强运动) , "Batılılaşma Hareketi

⁴² Lin ZeXu 林则徐, Qing Hanedanlığı dönemi ünlü politikacı, düşünür ve şair.

⁴³ Zhang Zhidong 张之洞 (1837–1909) dönemin en önemli figürleri arasında gelir. Afyon Savaşı sonrası dönemde Batılılaşma Hareketi'nin sanayi atılımlarının güney eyaletlerinde gerçekleştirilmesi için çalışmıştır. Güney Donanmasından sorumlu olmaktan başka Güney eyaletleri (Hu - Guang) Genel Valiliği yapmıştır. Güney bölgelerindeki büyük çaplı sanayi kuruluşlarının idaresiyle uğraşmıştır.

⁴⁴ Yüze yakın makale yayınlayan ve pek çok eserin çevirisi yapan Luo Rong Qu, 1996 yılında vefat etmiştir.

⁴⁵ Qing Rong Bu, “Lun Zhongti Xiyong de Shidai Jiazhi 论中体西用的时代价值 (Çin Özünü Batı İşlevini Görüşünün Değeri Hakkında)”, *Xin Xueshu*, No.6, 2017, s.28.

⁴⁶ Cui Wei Yao, “Wan Qing Ziqiang Yundong Zhong “Zhongti Xiyong” Jiaoyu Tizhi Yanjiu 晚清自强运动中 “中体西用” 教育体制研究 (Geç Qing Hanedanlığı Kendini Güçlendirme Hareketi Sırasında “Doğu Özünü Batı İşlevini” Eğitim Sistemi Araştırmaları)”, *Lantai Shijie*, 2015, s.119.

(Yangwu Yundong 洋务运动) " gibi isimlerle adlandırılan bu dönemde pek çok alanda modernleşmeye gidilmiştir.

Batı'yı örnek alma gereksiniminin kabullenilmesinden sonra Çin'de ilk modern silahların, gemilerin ve topların üretilmesi için modern tersane ve cephanelik kurulmasına karar verilmişti. 1862 yılında, Zeng Guo Fan önderliğinde AnQing Cephaneliğini kurulmuş, 1865 yılında Li Hong Zhang tarafından Jiangnan Tophanesi ve 1866 yılında da Zuo Zong Tang tarafından Fu Zhou Tersanesi kurulmuştur.⁴⁷ İhtiyacı karşılayacak nitelikli insan gereksinimi karşılayabilmek için modern tarzda eğitim kurumları inşa edilmeye başlandı. 1862 yılında Batılılaşma taraftarları tarafından kurulan JingshiTong Wen Guan (Başkent Okulu)⁴⁸ inşasıyla başlayan ve 1890'da Jiangsu Savunma Sanayi Okulu'nun kurulmasına kadar geçen 30 sene içerisinde, 40'a yakın yeni tarzda okul inşa edilmiştir.⁴⁹ Ayriyeten Batı'nın üstün tekniklerinin alınabilmesi ve gelişmelerin daha rahat takip edilebilmesi için çeviri bürosu kurulmuştur.

Çinli öğrenciler batıdaki gelişmeleri yakından takip edip, çalışmalar yapmaları için yurtdışına gönderildiler. 1872 yılından başlayarak, Qing yönetimi bir grup öğrenciyi seçerek onları Amerika'ya eğitime göndermiş, 1875 yılına kadar bir dört grup daha sırasıyla gönderilmiştir. Çok geçmeden batılılaşma yanlıları, deniz savunmasının güçlendirilme ihtiyacından dolayı, hanedanlığa yardımcı olarak, 1877, 1878 ve 1885 yıllarında üçünce kez başta Fuzhou Donanma Okulu öğrencileri olmak üzere 88 kişiyi daha İngiltere, Fransa ve Almanya gibi çeşitli Avrupa ülkelerine gemi yapımı, kullanımı ve silah teknikleri gibi konularda eğitim almak üzere göndermiştir. 1872'den 1896 yılına kadar, Amerika, Japonya, Fransa, Almanya gibi çeşitli ülkelere doğa bilimleri ve teknik askeri eğitimleri almak üzere gönderilen öğrenci sayısı 200 kadardır.⁵⁰

⁴⁷ Xin Liu, "Ziqiang Yundong Yu Minzu Yishi 自强运动与民族意识 (Kendi Kendine Güçlenme Hareketi ve Ulusal Bilinç)", *Chongqing Shiyuan Xuebao Zhe Sheban*, No.2, 1996, s.13.

⁴⁸ Tong Wen Guan 京师同文馆, 1861 yılı ocak ayında, Çinlilere yabancı dil eğitimi vermek amacıyla kurulan bir kurumdur. Ancak daha çok bir tercüme bürosu gibi iş görmüştür ve kuruluşunun gerçek sebebi Çin'in yabancı ülkelerle yazışmalarında yabancı dil kullanmasını şart koşan Tianjin Antlaşması'ndaki ilgili maddedir.

⁴⁹ Detaylı bilgi için bkz: Yao, s.119.

⁵⁰ Li Jie Liu, "Lun Jindai Liuxuesheng Dui Zhongguo Gaodeng Jiaoyu De Zuoyong Ji Yingxinag 论近代留学生对中国高等教育的作用及影响 (Yakınçağ'da Yurtdışına Gönderilen Öğrencilerin Çin'in Yüksek Eğitimine Etki ve İşlevi)", Yüksek Lisans Tezi, Shandong Üniversitesi, 2008, s.11.

Her ne kadar kendini güçlendirme hareketi ilk başladığında amaç, Batının özellikle askeri alandaki tekniklerini öğrenip bunları Çin’de hayata geçirmek olsa da, 1870’lerden sonra yavaş yavaş “FuGuo 富国”⁵¹ ya dönmüştür. Li Hong Zhang’a göre, *“ilk önce ülkenin refahı sağlanmalı daha sonra güçlendirmeye gidilmeli, özellikle de halkın yaşamında refah sağlanmalıdır.”*⁵² Kısacası kendini güçlendirme hareketinin sonraki dönemlerinde Batılı güçlerin Çin’den sadece askeri anlamda üstün olmadığı, ayriyeten ekonomik anlamda da kendilerinde güçlü oldukları anlaşılmıştır.

Afyon Savaşlarından sonra Çin ile imzalanan “eşitsiz antlaşmalar” sonrasında yabancılara tanınan pek çok imtiyaz ve onların kullanımına açılan Çin limanları sayesinde batılı güçler Çin arasında ticaret yapılmaya başlanmıştır. Ancak verilen bu imtiyazlar, ticarete dengesizliğe yol açar ve Çin’in dış ticaretinde büyük açıklar meydana gelir. Bu açık, Li Hong Zhang’ın yardımcısı Xue Fucheng’a ve Ma Jiangzhong’a göre her yıl 3000 万⁵³’dan aşağı değildir.⁵⁴

İmparatorluğun yavaş yavaş çöktüğünü gören ve kendilerince ülkeyi kurtarmanın yollarını arayan aydın kesim, Batıcılar ve Muhafazakârlar olmak üzere iki gruba ayrıldı. Wangu pai 顽固派 yada Shoujiu pai 守旧派 olarak isimlendirilen, Konfüçyüsçü değerlere sonuna kadar bağlı ve her türlü değişime karşı çıkan muhafazakâr kesim ve onların aksine gerekli dönüşümlerin yapılmasıyla imparatorluğun güçleneceğini ve bu yüzden Batıyı takip etmek gerektiğini savunan Batıcılar.

Qing yönetiminin bazı önemli isimleri bu yeniliklere karşı şüpheyle yaklaşması ve yetersiz ilgi göstermesi kendini güçlendirme döneminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardında yatan sebeplerdendir. Sadece askeri ve ekonomik alanda reform yapıp sosyal ve politik reformlar yapılmaması modernleşme hareketlerini yetersiz ve eksik kılmıştır. Batılı güçler karşısında ardı ardına alınan yenilgiler de yönetimde yabancı düşmanlığının tavan yapmasına sebep olmuş ve her türlü Batı tekniğine karşıt bir tutum sergilemeye itmişti. Çin coğrafyasının büyüklüğüne karşılık

⁵¹ “Ülkeyi zengin ve güçlü yap” anlamına gelen politik bir slogan.

⁵² Liu, “Ziqiang Yundong Yu Minzu Yishi 自强运动与民族意识 (Kendi Kendine Güçlenme Hareketi ve Ulusal Bilinç)”, s.13.

⁵³ Wan; onbin anlamına gelmektedir.

⁵⁴ Liu, “Ziqiang Yundong Yu Minzu Yishi 自强运动与民族意识 (Kendi Kendine Güçlenme Hareketi ve Ulusal Bilinç)”, s.14.

az sayıdaki modernleşme taraftarı, bu girişimlerin ülke çapında bir harekete dönüşmesine engel olmuş, modernleşme girişimlerinin sadece bölgesel boyutta kalmasına sebep olmuştur. Ayrıca o dönem ki zayıf Qing otoritesi de bu hareketin başarısız olmasında ki sebeplerden biridir.

Afyon Savaşlarında alınan ağır yenilgilerin ardından 1884-1885 yıllarında Fransa ile girilen çatışmaların kaybedilmesi daha sonra 1894-1895 yılları arasında Japonya tarafından yenilgiye uğratılmak, kendi kendine güçlenme hareketinin Çin’de beklenen etkiyi yaratamadığının en büyük kanıtıdır. Özellikle Japonya’nın Çin üzerinde aldığı bu zafer, Japonya’daki modernleşme girişimlerinin başarıyla, Çin’deki girişimlerin ise başarısızlıkla sonuçlandığının bir göstergesidir. Japonya gibi küçük bir ülke tarafından yenilgiye uğratılmak, Çin’de toplumun her kesiminin daha yüksek sesle reform isteklerini dile getirmeye başlamalarına sebep olmuştur.

1.3.100 Gün Reform Hareketi

Wuxu dönemi⁵⁵ olarak adlandırılan bu dönem, 1895 yılından 1911 Devrimine kadar olan dönemi kapsamaktadır. Afyon Savaşlarından sonra, ülkenin içerisinde bulunduğu zor durum ve gittikçe zayıflayan Qing yönetimi altında ülke de durum pek de iç açıcı değildir. İmparator yönetimindeki üst düzey bürokratlar arasında rüşvet, zimmetine para geçirmek gibi suçlar çok normal karşılanır olmuştur. Hanedanlık memurlarından imparatora kadar hemen hemen herkes bolluk ve refah içerisinde yaşarken, halk ise ciddi geçim sıkıntıları ile pençeleşmekteydi. Ayrıca toprak kiralamaya getirilen vergiler halkı taşkınlık yağmaya zorluyordu.

Afyon Savaşları, Çin Japon Savaşı gibi ardı ardına alınan yenilgiler sonrasında Çin’in yarı sömürge haline gelmesi de halk arasında büyük bir üzüntü ve utanca sürüklemişti. Shimonoseki’de ki barış görüşmeleri sırasında imparatora binden fazla kişinin imzasıyla, savaşın devam ettirilmesini böylece Çin’in küçük bir devlete yenilme utancından kurtulmasını talep eden pek çok dilekçe gelmiştir.

Gelen tüm dilekçelere rağmen Shimonoseki Anlaşması’nın imparator tarafından imzalanması Çin genelinde büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Mançu Hanedanlığına karşı tepkilerin giderek artmasıyla Han etnik kökenli halk ve aydınlar da milliyetçi söylemler görülmeye başlanır. Japonya’nın ve Batı’nın geldiği noktayı gören aydın

⁵⁵ 1898 yılının geleneksel Çin takviminde verilen ismi Wu Xu’dür.

kesim derhal gerekli reformların yapılması için imparatora baskı yapmaya başlar. Amaçları doğrultusunda benzer düşüncelere sahip aydınların bir araya gelerek kurdukları cemiyetlerle, halkın desteğini almaya ve onları reformlara hazırlamaya çalışmışlardır.

Reformcular (Weixinpai 维新派), 19. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan Çin'in burjuva sınıfı siyasi gruplarından biridir. Kang You Wei⁵⁶, Tan Si Tong⁵⁷, Yan Fu⁵⁸, Liang Qi Chao gibi isimler bu hareketin önderliğini yapmış, Batıdan öğrenmeyi yeni bir boyuta taşıyarak sadece Batının teknolojisini değil, ideolojisini de takip etmeyi savunmuşlardır. Var olma mücadelesi ortasında, git gide daha fazla kişi, reformculara karşı bir eğilim ve sempati beslemeye başlamıştır. İşte tamda bu dönemde, Kang Youwei, Liang Qichao, Tan Sitong ve Yan Fu'nun başını çektiği entelektüeller, Çin modern düşüncesinde aydınlanma hareketi başlatmıştır. Bu tarz bir tarihi zeminde, burjuva sınıfının ideolojisi hızla yayılmış ve imparator Guangxu⁵⁹'nün de onayını aldıktan sonra 1898 yılında 100 Gün Reformları dediğimiz siyasal bir harekete, daha doğrusu Çin tarzı bir aydınlanma hareketine dönüşmüştür.⁶⁰

100 Gün Reformları ile yapılmak istenen iki temel hedef vardı; bunlardan ilki en üstten en alta kadar tümünden bir takım reformlarla, yok olmak üzere olan Çin halkını kurtarmaktır. İkincisi ise milletin refah düzeyini yükseltmektir. Bu hareket, Afyon Savaşlarından sonra Batılı güçlere başkaldırıyı ve ülkenin kurtuluşu için verilen mücadeleyi başka bir aşamaya taşımıştır. Hareketin başlangıç tarihi sebebiyle Wuxu Reformları da denen 100 Gün Reformlarının en önemli ismi olan Çinli aydın Kang You Wei, imparatora eğitimden ekonomiye pek çok alanda yapılması gerekli reform taslakları sunmuştur. Reformcu grup, reform isteklerinin siyasal ayağıyla uğraşırken bir

⁵⁶ Başını çektiği Yüz Gün Reform Hareketi imparator Guangxu'den destek almasına rağmen, reform karşıtı muhafazakâr kesim yüzünden başarısız olduktan sonra sürgüne gönderilen reformcu, düşünür ve devlet adamı. Çin'in anayasal monarşiye geçmesi için önerelerde bulunmuş ancak kabul görmemiştir.

⁵⁷ Tan Sitong, Yüz Gün Reformlarının altı beyefendisi olarak adlandırılan altı kişiden biridir. Başını çektiği reform hareketinin başarısız olmasının ardından Dul imparatoriçe Cixi tarafından idam edilmiştir.

⁵⁸ Yan Fu, yaşadığı dönemde yaptığı çevirilerle adından söz ettirmiştir. Batı kültüründen yaptığı çeviri çalışmaları sayesinde Çin'de Batılı fikirler filizlenmeye başlamıştır. Özellikle Huxley ve Darwin'den yaptığı çeviriler Çinli aydınlar üzerinde büyük etkiler yaratmıştır.

⁵⁹ Asıl adı Zaitian olan imparator Guangxu, Qing hanedanının dokuzuncu imparatorudur. Hükümdarlığının büyük bölümünde dul imparatoriçe Cixi yönetime egemen olmuş ve modernleşmeyi amaçlayan reformları yürürlüğe koymasını engellemiştir.

⁶⁰ Zhang, "Zhongguo Jindai Weixinpai Qimeng Sixiang Yanjiu 中国近代维新派启蒙思想研究 (Yakınçağ Çin Tarihi Reformcu Hareketin Ortaya Çıkış Araştırmaları)", s.2.

yandan da aktif bir şekilde modern tarzda gazete ve dergiler çıkartmış, konuşmalar ve çeviriler yaparak Batı modern burjuvazi sınıfın fikirlerini yaymaya çalışmışlardır.

Çin-Japon savaşında alınan yenilgiyle gözler önüne serilen Batılılaşma Hareketi (Baticı Hareket, Yangwupai)'in başarısız olduğu gerçeği ardından, hareket sonlansa da hareketin liderlerini hala reform taraftarı bir düşünce yapısına sahipti. Yangwupai'e göre Weixinpai, onlarla aynı yolda yoldaşları gibidir. Bunu, hem Zhang Zhi Dong'un hem de Weixinpai savunucuları Kang You Wei ve Liang Qichao'un söylemlerinde görmek mümkün. Yangwupai genel olarak Weixinpai'a destekleyici bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Hatta o dönem ardı ardına ortaya çıkan topluluklar, okullar, gazete ve dergiler çoğunluğu Yangwupai'in katılımı ve destekleri vardır. Bu hareketler, Weixinpai'in daha güçlü bir şekilde yayılmasını sağlamıştır.

Yangwupai her ne kadar Weixinpai'a destek çıksa da iki grubun anlaşılamadığı ve birbirinden ayrı düştüğü mevzular bulunmaktaydı. Bunları 3 kısma ayırabiliriz; birincisi; iki grupta reform yanlısı olmasına karşın, reformun gerekli olduğunu düşündüğü bazı kısımlar farklılık göstermektedir. Örneğin Kang You Wei'in ardı ardına kaleme aldığı Xinxue Weijing Kao 新学伪经考 (Yeni Eğitimde Klasik Metinlerin Yanlışları Üzerine) ve Kongzi Gaizhikao 孔子改制考 (Bir Reformcu Olarak Konfüçyüs) kitaplarında savunduğu düşünceler özellikle Zhang Zhi Dong'u rahatsız etmiştir. Xinxue Weijing Kao isimli kitapta eski klasiklerin birebir Konfüçyüs⁶¹'ün görüşleri olmadığı, bunların Batı Han Hanedanlığı'nda yaşamış ünlü bir tarihçi olan Liu Xin tarafından üzerinde oynama yapıldığını iddia etmektedir. İkinci kitapta ise, aslında Konfüçyüs'ün en büyük reformcu olduğunu iddia etmektedir. Ancak bu teoriler o dönem bir karşılık bulamamış tersine eleştiri almıştır. Yangwupai, Kang You Wei'in bu görüşüne karşı çıkmakla birlikte birçok defa onun Konfüçyüs hakkındaki bu görüşlerinden vazgeçmesini istemiştir.

İkinci anlaşmazlık, politik taleplerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Weixinpai tümünden değişmeyi savunurken, sivil haklarına dikkat çekerek, anayasal monarşinin olduğu bir yönetim sistemi istemektedir. Yangwupai da politik düzenlemeler istese de, onlara göre “sivil hakları yarardan çok zararı olan” bir meseledir.

⁶¹ Çince adı Kong Zi olan Konfüçyüs M.Ö. 551-479 yılları arasında yaşamış ve kendisinden sonraki birçok kişiyi etkilemiş Çinli düşünürdür.

Eğer sivil hakları yayılırsa, düzensizlik olacağını ve ülkenin dört bir yanında karmaşanın çıkacağını düşünmektedirler. Son anlaşmazlık ise; iki grup arasındaki öncü ve sonradan gelen tartışmasıdır. Yangwupai, Weixinpai'ı Batıcı Hareket'in yeni yıldızı olarak görmekte ve onu sürekli kontrol etmeye çalışmaktadır. Zhang Zhi Dong, bir yandan Shi Wu Bao⁶²'un yayınlanmasını ve gelişmesini desteklerken bir yandan da sürekli gazetenin içeriğine ve yayınevinin çalışanlarına karışması Liang Qichao gibi pek çok kişiyi rahatsız etmiştir.⁶³

Her ne kadar genç imparator reform önerilerini onaylamış olsa da, istenilen reformlar saraydaki muhafazakâr kesimi oldukça rahatsız etmiştir. Dul İmparatoriçe Cixi⁶⁴ etrafında toplanan reform karşıtları, yaptığı bir darbeyle yönetime el koymuştur. Yapılmak üzere olunan tüm düzenlemeler kaldırılarak ve emirlere karşı gelenler cezalandırılmıştır. Chen Bao Zhen, Chen San Li, Zhang Yin Huan gibi kişiler ya sürgüne gönderilmiş, ya da görevlerine son verilmiştir. Kang You Wei ve Liang Qi Chao Japonya'ya kaçmayı başarır ancak Wuxu reformlarının altı beyefendisi⁶⁵ olarak tabir edilen önemli reformcular idam edilmekten kurtulamamıştır.

Tüm bu baskı altında, önceden Weixinpai'a destek vermiş ve aralarında yakın bir ilişki olan Zhang Zhi Dong gibi isimler, kendilerini korumak için, darbeden sonra Weixinpai ile aralarındaki tüm ilişkiyi temizlemeye çabalamıştır. Darbe sonrasında, hemen bir bildiri yazarak Weixinpai'ı ağır bir şekilde eleştirmiştir ve birçok kez Çin'deki Japon büyükelçiden Japonya'ya kaçan Kang You Wei ve Liang Qichao'un Çin'e iade edilmelerini talep etmiştir.⁶⁶

Görüldüğü üzere büyük umutlarla başlayan bu reform hareketi tam yüz üç gün sonra yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak hareketin yenilgiyle sonuçlanması, reform

⁶²时务报, o dönemlerde Reformcu hareket yanlıları tarafından yayınladığı ve döneme büyük etkileri olan gazete/dergidir. Liang Qichao'un başyazarlığını yaptığı dergi, Çinlilerin çıkarttığı ilk dergi olma özelliğini taşır.

⁶³ Li, "Yangwupai Yu Wuxu Weixin Yundong 洋务派与戊戌维新运动 (Batıcılar ve Reformcu Hareket)", s.39-40.

⁶⁴ Cixi 慈禧, 1835-1908 yılları arasında yaşamış Çin'in son hanedanı Qing-Mançu Hanedanının imparatoriçesidir. Çin tarihinin gelmiş geçmiş en güçlü kadın figürlerinden biridir. Bazı tarihçilere göre gelenekçi ve reform karşıtı tavırları yüzünden hanedanlığın çöküşünün sorumlusudur.

⁶⁵戊戌六君子 olarak bilinen ve yukarıda bahsi geçen altı kişi Tan Sitong, Kang Guangren, Lin Xu, Yang Shen Tou, Yang Rui, Liu Guangdi gibi bu hareketin önde gelen isimleridir.

⁶⁶ Shu Yuan Li, "Yangwupai Yu Wuxu Weixin Yundong Shixue Jikan 洋务派与戊戌维新运动 (Batıcılar ve Reformcu Hareket)", s.41.

isteklerinin sonu olmamıştır. İmparatoriçe Cixi'nin ölümünün ardından reform talepleri yeniden yükselmeye başlar.

1.4. Boksör İsyanı

19. yüzyıl sonlarına doğru Çinliler arasında, özellikle de anlaşma limanlarına yakın bölgelerde yaşayan halkta, ülkedeki artan yabancı varlığına ve misyonerlik faaliyetlerine karşı bir nefret duyulmaktaydı. O dönemler Çin, ekonomik yönden zor bir dönem geçirmekte ve bunun sebebi olarak yabancı malların pazara girişi, Batılı işyerlerinin ve demiryollarının açılması, yabancı paraların dolaşımı görülüyordu. Ülke genelinde artan işsizlik ve yoksulluk halkı taşkınlık yapmaya zorluyordu. Ayrıca ara ara yaşanan büyük doğal afetler, halkı yabancı düşmanlığını perçinliyordu. Popüler batıl inançlara göre, bu felaketlerden, binaların nereye ve nasıl inşa edileceğine dair kurallar koyan Fengshui⁶⁷ gibi geleneksel ritüelleri dikkate almadan fabrikalar, kiliseler ve demiryolları döşeyen yabancılar sorumluydu. Seller, yabancıların doğaya müdahalesi karşısında Gök'ün intikamıydı.⁶⁸

Toplumda günden güne artan bu yabancı nefreti, 1900 yılında patlak verdi. Tarihte Boksör İsyanı olarak bilinen bu köylü ayaklanması, adını kendilerini savunmak ve grup disiplinini oluşturmak için isyancı milis güçlerinin bir ritüeli olarak boks yapmasından alır. Ayaklanmanın ardından Boksörlerin doğrudan hedefi misyonerler, misyon mülkleri ve Çinli Hristiyanlardı.

Boksör grupları kendi bölgelerindeki yabancı varlığına karşı hareket ediyordu. Üç tür düşman tanımlamışlardı: Yabancılar, “En tehlikeliler” (da maozi 大毛子) olarak adlandırılırdı; sonradan Hristiyan olan Çinliler ve yabancı ekonomik teşebbüslerin oluşturulmasında ve işletilmesinde yer alan kişiler “İkinci Derece Tehlikeliler” (er maozi 二毛子), yalnızca yabancı ürünleri kullananlara ise “Üçüncü Derece Tehlikeliler” (san maozi 三毛子) denirdi.⁶⁹

⁶⁷ Feng Shui, 3000 yıldan çok daha eski bir tarihe dayandığı düşünülen insan ve doğa/çevre arasındaki ilişkiyi anlatan mekân düzenleme sanatıdır.

⁶⁸ Dillon, s.139.

⁶⁹ Dillon, s.140.

Boksörler, gördükleri kiliseleri yağmalayıp, yabancılara ait ev ve işyerlerini ateşe verdiler. Pekin'e doğru ilerleyen grup, Elçilik Bölgesini kuşatma altına aldılar. Ayaklanmada 100 İngiliz, 56 İsveçli, 32 Amerikalı misyoner öldürüldü. Tepkinin asıl yöneldiği topluluk Hristiyan(laşmış) Çinlilerdi, 16 bin Hristiyan Çinli Boxer İsyanı'nda katledildi.⁷⁰

14 Ağustos 1900'de kuşatma altındaki yabancılara uluslararası yardım Japon, Rus, İngiliz, Amerikan, Fransız ve Avusturalyalı ve İtalyan askerlerden geldi. Kurtarma birliklerinin elçilik bölgesindeki kuşatmayı kaldırmasının ardından, Çin ve yabancı güçler arasında imzalanacak antlaşma için müzakereler başladı. Görüşmeler esnasında her bir ülkenin Çin üzerinde ayrı ayrı çıkarları olduğu için görüşmelerde büyük tartışmalar yaşanmıştır. Bu yüzden yabancı güçlerin ortak bir antlaşma metninde buluşmaları uzun zaman aldı. Çarlık Rusyası, Çin'in kuzeydoğusundaki hedeflerini kabullenmesi umuduyla Qing hükümetini desteklemektedir. Dul İmparatoriçe Cixi'yi desteklediğini belirterek Pekin'den askerlerin çıkmasını teklif etmekteydi. Ancak bu önerilere Fransa haricindeki ülkeler karşı çıkmıştır. İngiltere ise, Rusya'nın Çin'in kuzeydoğusundaki hedeflerinden rahatsızlık duymaktadır. İmparatoriçe Cixi'nin aksine genç imparator Guangxu'yu desteklediğini belirterek, Yangzi nehri havzasını kontrolü altına almak istemektedir. Almanya ise Shangdong'u istemekte, İmparatoriçe Cixi ve Boxer Ayaklanmasını destekleyen kişilerin cezalandırılmasını önermekteydi. Japonya'nın gözü ise Fujian ve Zhejiang üzerindeydi. Görüldüğü üzere, her ülkenin Çin toprakları üzerinde farklı çıkarları ve talepleri bulunmaktaydı. Bu da, Qing yönetimi ile imzalanacak antlaşma metninde ortak bir payda da buluşmalarını oldukça zorlaştırmıştır.

Uzun tartışmalar ve görüşmelerin ardından, 7 Eylül 1901'de müttefik güçler, Qing yönetimi arasında Boksör Protokolü (辛丑条约 Xinchou Tiaoyue) imzalanmıştır. Bu yıl, geleneksel Çin takvimine göre Xinchou yılı olduğundan bu anlaşmaya Xinchou Antlaşması denmiştir.⁷¹ Antlaşma, öldürülen diplomatlar için özür talebi, Elçilik Bölgesine hiçbir Çinliye yerleşim hakkı verilmemesi ve elçiliklerin kendilerini savunma amaçlı ordu ve polis örgütleri kurmalarına izin verme gibi 12 ağır maddeden oluşmaktaydı. Ayrıca Qing hükümeti Boksör Tazminatı olarak da bilinen 450 milyon

⁷⁰ Esra D. **Tamur**, "Karşılaştırmalı Bir Perspektiften 19.Yüzyılda Çin ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Protestan Misyoner Faaliyetleri", *ÇTTAD*, V/12, (2006/Bahar) , s.17.

⁷¹ Liang Hai **Lu**, "Xinchou Yuetiao 辛丑条约 (Boksör Protokolü)", *Xuexi Yu Yanjiu*, 1982, s.59.

gümüş ödemek mecburiyetinde bırakılmıştır. 39 yılda ödenmesi planlanan bu tazminat, faiziyle birlikte 982 milyon, ayrıca her eyalet ödeyeceği toplam tazminat olan 2 milyonda eklenince ödenecek tutar toplamda 1 milyar gümüşü geçmektedir.⁷²

Yabancı güçler Pekin’i terk ederken, asker ve kuşatmadan kurtulan yabancılar Qing hanedanlık büroları ve Hanlinyuan⁷³ envanterlerini yağmalamış ve içerisinde 2000’e yakın nadide eserin yanında Liao, Song, Yuan, Ming dönemlerinden kalma değerli kitaplar ve resimler çalınmıştır.⁷⁴

Bu protokolün imzalanmasının ardından, Qing yönetimine karşı toplumda zaten var olan kin ve nefret bir kat daha artmıştır. Başka seçeneği kalmayan Qing yönetimi, önceden karşı çıktığı reformları kabul etmek zorunda kalmıştır. Yeni okullar açarak, sanayileşmeyi ve burjuva sınıfının gelişimini desteklemesine ve hatta ordunun yenilenmesinden askeriyede modernleşmeye kadar pek çok alanda reform düzenlenmesine rağmen yönetim sistemi açısından bir değişikliğe halen karşıydılar. Ancak bu reformlar, halkı ve aydın kesimi tatmin etmeye yetmemiştir. Halkın giderek daha fazlası Cumhuriyet yanlısı fikirlere yaklaşmıştır. İnsanlarda, Qing Hanedanlığına karşı en ufak bir güven kalmamış, zaten temelleri bir süredir sallanan imparatorluk yıkılmak üzereydi. Tüm bu gelişmeler Cumhuriyetçilerin faaliyetlerini hızlandırmasını sağlamıştır. Sun Yat-sen etrafında örgütlenen grup, gittikçe daha fazla katılımcıya ulaştı. Zaten güneyde halkın çoğunluğu Mançu karşıtıydı. Sonuç olarak 1911’de Sun Yat-sen önderliğinde yapılan devrimle, Çin’in son hanedanlığı olan Qing, yıkılarak tarihe karıştı. Yerine geçici başkan olarak Sun Yat-sen’in geçtiği Çin Cumhuriyeti kuruldu.

1.5. Ulusal Kimlik Yenileme Akımının İlk Kıvılcıkları

Yüz Gün Reformlarının başarısızlıkla sonuçlanması, pek çok reformcunun bir şeyin farkına varmasını sağlamıştır. O da, yalnızca Batı teknolojisini ve siyasal sistemini benimseyip tatbik etmek, Çin’i düştüğü bu zor durumdan kurtarmak için yeterli değildi. Teknolojik ve siyasal reformların yanında, toplum, kültür, sanat, edebiyat gibi geniş bir çerçevede reformlar gerekiyordu. Bunu başarabilmek içinde, halkın

⁷²Jing He, “Xinchou Yuetiao” de Qianding “辛丑条约” 的签订 (Boksör Protokolü’nün İmzalanması), *Lishi Jiaoxue*, No.9, 1991, s.31.

⁷³Hanlin Akademisi 翰林院, Tang döneminde imparator Xuanzong tarafından kurulan ve hanedanlık için sekreterlik, arşiv ve edebi bazı görevleri yerine getirmek için kurulan üst düzey bir kurumdur.

⁷⁴Jing He, s.32.

ruhsal ve psikolojik yapısını kısacası ‘*guominxing*’ denilen ulusal kimliği değiştirmek gerekmektedir.

Bazı aydınlar yakınçağ ulusal kimlik yenileme düşünce akımının Wuxu Reformları dönemi başladığını iddia etmektedir. Yu Bai’a göre; “*Geç Qing dönemi ulusal kimlik sorunsalını ortaya atan ilk kişi 1898 yılında Weixinpai’den Liang Qichao’dur. Bundan sonraki yıllarda, Weixinpai bu sorunu 1906 yılına dek durmaksızın tartışmaya devam etmiştir. 1903 yılından itibaren, Devrimciler de katılarak, konuyu tartışmışlardır.*”⁷⁵ Weixinpai’ın makalelerinin çoğu Qing Yi Bao 清议报 ve Xin Min Cong Bao 新民丛报 da, Devrimcilerin makalelerinin çoğu ise Min Bao 民报 da yayımlanmıştır. Tartışılan sorunun çıkış noktası ve bakış açılarının farklılığından dolayı ulusal kimlik görüşü de ‘milli karakter’ (*Minzu zhi xing* 民族之性), ‘Çinlilerin karakteri’ (*Zhina ren zhi xingzhi* 支那人之性质), ‘ulusal karakter’ (*Guomin zhi pingge* 国民之品格) gibi sık sık farklı kelimelerle ifade edilmiştir.

Zheng Yun Shan ise bir makalesinde ulusal kimliği tartışmanın, 1911 Devrimi öncesinde çok etkili olan bir düşünce akımı olduğunu belirtmiş ve şunları da eklemiştir; “*Kendi ırkının iyi ve kötü yönlerini açığa çıkarmak eskiden beri vardı. Çin ve Batı ırkları arasında ulusal kimlik karşılaştırması yapmak ve Çin ulusal kimliğini insanların tartıştığı özel bir sorun olması ise, Çin Japon savaşı kaybedildiği zamanlarda başladı. Perdeleri kaldıran Yan Fu ve Tan Sitong’dur.*”⁷⁶ Yan Fu, Çin-Japon savaşında alınan yenilginin ve Batılılaşma Hareketi’nin başarısızlığının sebep olduğu tartışmalar sırasında, Çin ulusal kimliğini irdeleyerek, ulusun karakter sorunsalını insanların önüne getirmiştir. Çin Japon savaşındaki yenilginin verdiği aşağılanma ve batılı güçler karşısında hissedilen ulusal tehlike, insanları derin düşüncelere itmiştir. Yan Fu ve Tan Si Tong gibi isimler, tam da bu tarz bir zeminde, bakışlarını ulusal kimlik tartışmalarına çevirmiştir.

Cui Zhi Hai de benzer görüşler ifade ederek, ulusal kimlik yenilemem düşüncesinin ilk ortaya atıldığı dönemin 4 Mayıs Yeni Kültür Hareketi dönemi değil,

⁷⁵ Yu Bai, “Qingmo Guominxing Wenti de Taolun 清末国民性问题的讨论 (Geç Qing Dönemi Ulusal Kimlik Tartışmaları)”, *Lu Xun Yanjiu Yuekan*, No.8, 1987, s.23.

⁷⁶ Yun Shan Zheng, “Xinhai Qianxi De Guomingxing Wenti Tanta 辛亥前夕的国民性问题探讨 (1911 Devrimi Öncesi Ulusal Kimlik Sorunu Araştırmaları)”, *Jindaishi Yanjiu*, No.1, 1992, s.23.

ondan 20 yıl önceki Wuxu Reformları dönemi olduğunu ifade etmektedir.⁷⁷ Görüldüğü gibi bu dönem, ulusal kimlik sorunsalı üzerine ilk tartışmaların fitilinin ateşlendiği bir dönem olmuştur.

Lu Xun'den sonra ulusal kimlik değiştirme hakkındaki görüşleri en çok takip edilen kişi Liang Qichao'dur. Liang Qichao, 1901 yılındaki Qingyi Bao'da yayınladığı “Guodu Shidai 过渡时代” yazısı ve 《Xinmin Congbao 新民丛报》da yayınlanan “Xinmin Shuo” yazısına kadar sürekli ulusal kimliği değiştirmenin zorunluluğundan bahsetmiştir. 1903 yılında devrimciler tarafından 《Jiangsu》 dergisinde yayınlanan “Yeni Ulusal Ruh” başlıklı yazı, çok daha belirgin bir şekilde bu görüşü vurgulamıştır. Yazar makalede, Çin’e nüfuz eden korkak ve cahil ruhu azarlamaktadır.

Liang Qichao, 1902 yılında yayınlanmaya başlayan ve 1906 yılına kadar devam eden “Yeni Ulus Hakkında (Xin min shuo 新民说)” makalelerinde, sistemli olarak ulusal kimlik yenileme fikrini ortaya atmış ve bu dönem ki kimlik yenileme düşüncesinin temsilcisi olmuştur. Ona göre, “bugün Çin’de yapılması gereken en acil görev yeni bir ulustur”. Liang Qichao, genelde ulusal kimlik hakkındaki görüşlerini siyasal hedeflerine ulaşmada birer araç olarak kullanmıştır. Liang Qichao’un savunduğu anayasal monarşi ancak ve ancak halkın açık görüşlü olması ile mümkündür. Her ne kadar Liang Qichao ve Zhang Taiyan’ın politik talepleri bir olmasa da, iki isim de ulusal kimlik yenileme düşüncesini politik hedefleri için birer araç gibi kullanmıştır. Liang Qichao ve Yan Fu gibi bu dönemin aydınları için bireyden önce, ülke ve toplum daha önce gelmiştir.

Yan Fu da ulusal kimlik yenilemeye ve düşünce kültüründe aydınlanmaya oldukça önem vermiş aydınlardan biridir. Yazılarında feodal sistemi ve eski öğretileri sık sık eleştirmiştir. Kötü karakter kökü fikrini ilk ortaya atan Yan Fu, ulusun karakterindeki kötü yönlemlere özellikle de aşırı muhafazakârlık, kıskançlık, körü körüne itaat gibi özelliklere karşı mücadele vermiştir. Ona göre ülkeyi yeniden diriltebilmek için, önce temeli tedavi etmek gerekir. Yan Fu bahsettiği bu temeli ulusun eğitim seviyesi, toplumsal ahlak ve ulusal haklar olmak üzere üç başlık altında toplamıştır. Ne

⁷⁷ Zhi Hai Cui, “Zhongguo Jindai Gaizao Guominxing Sixiang de Xiansheng 中国近代改造国民性思想的先声 (Modern Dönem Çin Ulusal Kimlik Yenileme Düşüncesinin İlk Yankıları)”, *Shi Xue Yue Kan*, No.4, 1994, s.38.

zaman bu üçü tam olursa, siyasi reformun ancak o zaman ulusun karşı karşıya kaldığı tehlikeyi yok edebileceğini düşünmektedir.⁷⁸

Ulusal kimlik yenileme akımının gelişimine doğru giden süreçte, Liang Qichao'un başı çekmesi ve diğer aydınlara olan etkileri göz ardı edilemez. Bu dönem birkaç aydının üzerinde durduğu ulusal kimlik sorunu 1911 Devrimi'nden sonra daha fazla kişinin ilgisini çekmiştir. 1911 Devrimi dönemi ve sonrasındaki Yeni Kültür Hareketi döneminde ulusal kimlik yenileme akımında daha fazla katılımcıyla çok daha derin analizler yapılmıştır.

⁷⁸ Qixue **Tang** ve Bao Yun **Chen**, “Jiuguo Yu Jiuren—Xinhai Geming Shiqi Yu Xin Wenhua Yundong Shiqi Gaizao Guominxing Sixiang Zhi Bijiao 救国”与“救人”——辛亥革命时期与新文化运动时期改造国民性思想之比较 (Xinhai Devrimi Dönemi ve Yeni Kültür Hareketi Dönemi Kimlik İnşaa Düşüncesi Karşılaştırması), s.136.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN ULUSAL KİMLİĞİ YENİLEME DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİM VE ZİRVE DÖNEMİ

2.1. 1911 Devrimi

Çin'in M.Ö. 221 yılında Qin Shi Huang Di⁷⁹ tarafından birleştirip Qin imparatorluğunu kurmasından itibaren Çin'de yüzyıllardır süre gelen hanedanlık sistemi başladı. 2000 yıldan fazla bir süredir monarşiyle yönetilen Çin'de son imparatorluk 1911 yılında devrilmiştir. O yıllarda Qing yönetimi, “demiryollarının millileştirilmesi” meselesini duyurunca halkın büyük tepkisine yol açmıştır. İnsanların karşı çıktıkları şey başlıca ekonomik varlıkların kamusal kontrolü olmasından çok, millileştirmenin Han Çinlilerine ait demiryollarının Mançulara ve dolaylı yoldan onların finansörleri olan yabancı güçlere teslim edilmesi anlamına geliyordu.

Yaşanan gelişmelerin ardından “Demiryollarını Koruma Hareketi” patlak verince, insanlar kitleler halinde devrimcilerin safında yer aldı. Wuchang'da isyanın ilk fitilinin ateşlenmesiyle ardından tüm ülke ayaklandı ve bu isyan Qing imparatorluğundan kopuşlarda bir domino etkisi yaratmıştır. Şehirler ve eyaletler birbirini izleyerek Mançulardan bağımsızlıklarını ilan etmeye başladılar. Daha fazla dayanamayan imparatorluk, yönetimden çekildiğini ilan etti. 1908'de Dul İmparatoriçe Cixi'nin ve İmparator Guangxu'nun ölümünün ardından yerine geçmiş olan ve o zamanlar 6 yaşlarındaki küçük imparator Puyi, tahttan indirilerek Asya'nın ilk Cumhuriyet rejimi kuruldu.

Çin medeniyetinin son imparatorluğunu yıkan 1911 Devriminin Çince adı Xinhai Geming yani 1911'in geleneksel Çin takvimindeki karşılığı olan ‘Xinhai yılının devrimi’ demektir. Hanedanlık yıkılmıştı yıkılmasına ancak, yeni kurulan Cumhuriyet oldukça zayıftı. İnsanlar, Cumhuriyetçi bir hükümete ihtiyaç olduğu konusunda hem

⁷⁹ Qin Shi Huang 秦始皇, tahtta kaldığı 15 yıl gibi kısa bir süre zarfında, beylikleri tek bir merkezde toplayarak Çin'de siyasi birliği kuran Çin'in ilk imparatorudur. Yazıda birlik, ölçü birimlerinde standartlaşma, ceza ve hukuk sistemlerinde yapılanmaya gitmek pek çok yeniliğin öncüsü olmuştur.

fikirdir, ancak bunun pratikte nasıl olacağı ve uygulanacağı konusunda bir görüş birliği mevcut değildi. Ayrıca yeni kurulan bu Cumhuriyetin herhangi bir askeri gücü bulunmamaktaydı. O dönemki en güçlü ordu Yuan Shi Kai'nin⁸⁰ elindeydi. Kendisinin başa getirilmesi karşılığında desteğini vereceğini söyleyen Yuan Shi Kai Cumhuriyet'in başına getirildi. Ancak 1916 yılında o eski rejime geri dönerek kendini imparator ilan etti. Ancak sadece 83 gün kalabildiği tahtından 1916 yılında öldüğünde uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Yuan Shi Kai'nin ölümünün ardından Cumhuriyet kesin bir şekilde kuruldu.⁸¹

2.2. 1911 Devrimi Dönemi Ulusal Kimlik Yenileme

Her ne kadar 1898'deki Yüz Gün Reformları başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da hareketin reform isteği hala ayakta idi. Ayrıca dünyada yaşanan gelişmeler, Çinli aydın kesim üzerinde etkili olarak Çin'in 20. yüzyıl tarihini etkileyecek siyasi akımların gelişmesine olanak sağlayan düşünce ortamı yarattı. Özellikle Rusya'da yaşanan devrimler, Çinli aydın kesim üzerinde büyük etki yaratarak Çin'de radikal düşünceler doğmasına yol açmıştır.

Bu dönem çeşitli radikal düşüncelerin filizlendiği Çin'de, aydınlarda farklı düşüncelerle kendilerince Doğu Batı kültürü üzerine fikirler ortaya atmıştır. Ayrıca, Batının materyalist kültürü ve yönetim sistemini tatbik ederken aynı zamanda, ulusal kimlik değiştirme sorunu üzerinde araştırmalara odaklanmaya başladılar. 20. yüzyılın başlarında, ulusal kimlik sorunu araştırmaları çoktan tüm toplumun ilgiyle takip ettiği bir düşünce akımı haline geldi.

Chen Gao Yuan'e göre bu dönemki ulusal kimlik yenileme akımı 1911 Devrimi öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılır. Ona göre Wuxu Reform Hareketinden 1911 Devrimine kadar geçen süre ulusal kimlik yenileme düşüncesinin oluşum evresi, 1911 Devrimi sonrasında 4 Mayıs Hareketine kadar gelişim evresi, Yeni Kültür Hareketi ise doruk noktasıdır.⁸² 1911 Devrimi'nden önce ulusal kimlik sorununu sadece

⁸⁰ Yuan Shikai 袁世凯, kuzey ordusu komutanı olarak görev yapmış bir komutandır. 1911 Devrimi'nin ardından yeni kurulan Cumhuriyet yönetimine askeri destek vermiştir. Ancak daha sonra kendisini imparator ilan ederek devrim sürecini askıya almıştır.

⁸¹ Yang, s.51.

⁸² Gao Yuan **Chen**, "Lun Jindai Zhongguo Gaizao Guominxing de Shehui Sichao 论近代中国改造国民性的社会思潮 (Modern Dönem Çin Ulusal Kimlik Yenileme Akımı)", *Jindai Shi Yanjiu*, No.1, 1992, sf:2.

Reformcular ve Devrimciler arasındaki bir tartışma konusuyken, devrimden sonra tüm aydın kesimin ilgilendiği ortak bir odak noktası haline gelmiştir. Siyasetten, eğitime, edebiyattan düşünce dünyasına kadar toplumun her alanında ateşli bir şekilde tartışılmaya başlamıştır.

Ulusal kimlik yenileme akımı sırasında, 1911 Devrimi'nden 4 Mayıs Yeni Kültür Hareketi dönemine kadar geçen süreçte birbirinden farklı yaklaşımlara sahip çeşitli gruplar ortaya çıkmıştır. Bunlar; Sun Yat-sen'in temsil ettiği burjuvazi siyasi grup, Chen Du Xiu, Li Da Zhao temsil ettiği radikal grup, Lu Xun'un temsil ettiği ilerici edebiyatçılar grubu bu grupların içerisinde en çok öne çıkan gruplardır.

Sun Yat-sen'in temsil ettiği grup modern okullarda eğitim almış aydınlardan oluşmaktadır. İçlerinden bir kısım yurtdışında eğitim görmüş öğrencilerde bulunmuştur. Bu kişiler Batı medeniyetini ideal olarak gören hatta bazen tümünden batılılaşıma eğilimi gösteren, ancak sonradan Batı kültürünün mükemmel olmadığını fark edip, geleneksel kültürün iyi yönlerini alıp Batı medeniyetini eksik kalan yanlarını tamamlamaya çalışmışlardır. Sun Yat-sen devrim öncesi sürekli Çin ulusunu üstün görmesine karşın aynı zamanda Çinlilerin düşünce ve manevi açıdan eksikliğinin olduğunu farkına varıp bunun için çalışmalar yapmıştır. “Ulusun toplumsal psikolojisini değiştirmeyi önerdiği “Sun Yat-sen Doktrini” yazısında, Çinlilerin körü körüne itaat, muhafazakârlık ve içine kapanık yönlerini eleştirmiştir.

Chen Du Xiu ve Li Dazhao'un temsil ettiği radikal grup ise “Xin Qingnian”, “Jiayin”, “Meizhou Pinglun” gibi dergilerde ulusal kimliğin kötü yönlerini eleştirirken, halka değişim çağrısında bulunmuştur. Geleneksel kültüre özellikle de eski öğretilere karşı amansız bir savaş veren bu aydınlar, Konfüçyüsçülüğü eleştirerek Konfüçyüs'ün⁸³ kutsallığını reddetmişlerdir. Ayrıca “Üç Temel Reform (Sanganggeming 三纲革命)” fikrini savunarak, (Konfüçyüsçülük) Ru Jia ekolünde toplumsal ilişkileri koordine eden “bakanlar imparatora, oğul babaya, kadın ise kocasına tâbidir” anlayışına karşı çıkarak tüm insanların eşit olduğunu savunmuşlardır.⁸⁴

⁸³ Çince ismi Kong Fu Zi ya da Kong Zi olan Konfüçyüs M.Ö 551-479 yılları arasında yaşamıştır. Lu Derebeyliğinde dünyaya gelmiştir. Ataları Song beyliğinin soylu sınıfındandır.

⁸⁴ Zhang, “Guo Hun Yu Guomin Jingshen Shixi—Jinian Xinhai Geming Qishiwo Zhounian, s.7.

Lu Xun'un temsil ettiği ilerici edebiyatçılar grubu ise kalemlerini amaçları doğrultusunda kullanarak ulusal kimliği yenilemeye çalışmıştır. Lu Xun yazdığı öykülerle Çinlilerin kötü ulusal karakter köklerini eleştirmiş ve ulusal kimliği tedavi eden kahraman dönüşmüştür.

“Ülkeyi kurtarmak” ve “Aydınlanma”, 1911 Devrimi dönemi ve Yeni Kültür Hareketi dönemi aydınlarının üzerinde durduğu iki konudur. Bu aydınların hepsi, ülkeyi kurtarma umuduyla kendilerinde gerekli aydınlanma taleplerini de dile getiriyorlar. Ancak iki dönem aydınlarının ulusal kimlik yenileme düşüncelerinde üzerinde durdukları noktanın farklı olduğunu görüyoruz. Basitçe söylemek gerekirse, 1911 Devrimi dönemi aydınları, ülkeyi kurtarmaya dayanarak aydınlanmayı önermiş, Yeni Kültür Hareketi dönemindekiler ise tersine, aydınlanmaya dayalı ülkeyi kurtarmaya önem verilmiştir.⁸⁵

Bu dönem ki aydınların hedefi, ulusun eğitim seviyesini yükseltmek ve ulusal karakterde modernleşmeyi sağlamaktır. Ulusu yeniden şekillendirmek için gereken ilk şey yeni bir ahlak anlayışının oluşturulması gerekmektedir. Bu yeni ahlakın özünde toplum ahlakı yer almaktadır. Toplum ahlakından kasıt vatanını sevmek ve toplumsal sorumluluklarının bilincinde olmaktır. Onlara göre eğer toplum ahlakı var ise, yeni bir ahlak ortaya çıkar, -o zamanda- yeni bir ulus ortaya çıkar. Liang Qichao'a göre; kendi çıkarını düşünmek doğaldır ancak kişisel çıkar ile toplumsal çıkar arasında sıkı bir ilişki vardır. Birey, toplumdan soyutlanarak var olamaz, bu yüzden insanlar toplum için, başkasının yararı için, toplumsal birlik, toplumsal çıkar ve toplum sevgisi ahlakını savunmalıdır. Toplum ahlakı, toplumu bir arada tutan güçtür. Ancak toplum ahlakını geliştirebilmek için, binlerce yıllık klan anlayışını yıkmak ve yerine ulus bilincini inşa etmek gerekir. Liang Qichao'a göre, Çinlilerde devlet anlayışı bulunmamaktadır. Sadece “Gök'ün altı” anlayışı vardır. Bu yüzden yazılarında sık sık devlet olma bilinci ve ulus bilincini aşılama çabalamıştır.⁸⁶

Liang Qichao'un ulusal kimlik yenileme düşüncesinde üzerinde durduğu bir diğer nokta ise özgürlük kavramıdır. Liang, özgürlük kavramını toplumsal özgürlük ve bireysel özgürlük olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Ona göre toplumsal özgürlük bireysel özgürlükten üstündür ve toplumsal özgürlük bireysel özgürlüğü kazanmanın ön koşulu

⁸⁵Tang ve Chen, s.136.

⁸⁶Tang ve Chen, s.138.

ve aracıdır. Ayrıca Liang Qichao, Çin ve Batı kültürünün bir araya getirildiği modern bir ulus modeli yaratmayı önermiştir. Yeni Kültür Hareketi dönemi aydınlarının aksine, eski geleneklerin bir kenara itilmesine karşı çıkmış, geleneksel ahlak anlayışını savunmuştur.

Sun Yat-sen'in ulusal kimlik yenileme konusunda izlediği yol ise iki yönlüdür, bir yandan Çin ulusunun iyi yönlerini yüceltirken bir yandan da eksik kalan yönlerini eleştirmektedir. Ona göre Çin ulusunun eksik kaldığı yönler; bilgisizlik, ülke ve dünyadaki genel eğilimleri anlayamama, devrime karşı ilgisizlik, ülke yönetiminden anlamamaktır. Ona göre Çin ulusal kimliğinde oluşan bu bozulmaların 3 ana sebebi var; feodal sistem, aile sistemi, geleneksel kültürdür.

Kısacası, bu dönemde aydınlar birey üzerine yoğunlaşmaktansa, ulus ve toplum bilinci, toplumsal değişimler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemin en önemli temsilcisi olan Liang Qichao, ulusal kimlik sorunsalı üzerinden yeni bir ulus yaratmayı, bunun akabinde de politik reformlar istemektedir. Siyasi hedefleri doğrultusunda ulusal kimlik yenileme düşüncesini bir araç olarak kullanmıştır.

2.3.4 Mayıs Yeni Kültür Hareketi Dönemi

1918'e gelindiğinde Birinci Dünya Savaşı henüz sona ermiştir. Savaşın ardından, İtilaf Devletleri barış antlaşmalarının şartlarını belirlemek amacıyla Paris'te bir konferans düzenledi. Savaşın başlarında tarafsızlığını ilan eden Çin, sonradan diğer ülkelerin baskısı altında 14 Ağustos 1917'de resmi olarak Almanya'ya savaş açtı.⁸⁷ Her ne kadar savaşa kayda değer bir katkısı olmasa da görüşmelerde İtilaf devletleri safında yer aldı. Konferansta o dönem Almanların Shangdong üzerindeki ayrıcalıklarının Japonlara devredilmesi yönünde karar alındı.

Versay Antlaşması⁸⁸ her ne kadar henüz resmi olarak imzalanmamış olsa da, Çin'in Paris'teki görüşmelerden hiçbir istediğini alamadığını, Çin ve Japon hükümetlerinin gizliden anlaştıkları ve Almanya'nın Shangdong üzerindeki haklarının Japonlara geçeceği haberleri çoktan tüm Çin'de yayılmıştı. Haberleri duyan öğrenciler,

⁸⁷ JiCheng **Yuan** ve Hai Lin **Wang**, "Zhongguo Diyici Shijie Dazhan He Bali Hehui Wenti 中国参加第一次世界大战和巴黎和会问题 (Çin'in Birinci Dünya Savaşına Katılması ve Paris Barış Konferansı) , Jindai Shi Yanjiu, 1990, s.146.

⁸⁸ Birinci Dünya Savaşı sonrasında İtilaf Devletleri ve Almanya arasında imzalanan barış antlaşmasıdır.

ilanlar dağıtarak bu gizli görüşmeyi ve anlaşmayı protesto etmek için organizasyon planladılar. 4 Mayıs günü, çeşitli üniversitelerden binlerce öğrenci, Çin'in Japonya'nın taleplerini kabul etmesi ve Shangdong'un Japonlara devredilmesini protesto etmek için Tiananmen meydanında toplandı. Öğrencilerin başlattığı bu eylemler, giderek büyüyerek toplumun tüm kesimine yayıldı.

Olaylar patlak verdikten 15 gün içerisinde, insanlar bu harekete karşı ortak bir adlandırma bulamamış ve bazıları 'öğrenci olayları', '4 Mayıs günü olayları', '4 gün olayları' gibi isimler vermiştir.⁸⁹ 26 Mayıs'ta "Haftalık Değerlendirme"⁹⁰ isimli dergide yayınlanan Pekin Üniversitesi öğrencilerinden Luo Jia Lun'un "4 Mayıs Hareketinin Ruhu" isimli yazısını yayınladı, başlıktan içeriğine kadar sık sık '4 Mayıs Hareketi' adını kullanmıştır. Bundan sonra, hareketin adı '4 Mayıs Hareketi' olarak kalmıştır.⁹¹

Modern Çin edebiyatının da başlangıcı sayılan ve eğitimden kültür sanata pek çok alana yansıyan 4 Mayıs Hareketi, yeni bir kültür hareketinin de yolunu açmıştır. Çinli aydınların çoğu Çin'in kurtuluşu için yalnızca Mançu Hanedanlığının yıkılıp yerine Cumhuriyet rejiminin gelmesini yeterli görmemekte, onun yerine Çin'in yüzyıllardır sıkıca sarıldığı ve Çin toplumunda ve siyasi yapısında muhafazakârlığı temsil eden Konfüçyüs öğretilerinden vazgeçmesinin gerektiği sosyal bir devrim istemekteydi. Geleneksel Çin kültürünü ve Konfüçyüs öğretilerini modernleşmenin başarısız olmasının sebebi olarak gören genç yazarlar, halkın eğitiminin önünde bir engel olarak gördükleri klasik edebiyat diline (wenyan 文言) savaş açarak, dilin sadeleştirilmesi ve halkın anlayabileceği, günlük konuşma dilinde (baihua 白话) eserler vermek için adım attılar. Amaçları eskilerin klasik edebiyatının yerini almak üzere halkın yaşayan dilinde yeni bir edebiyat geliştirmekti. Bu tarz fikirlere sahip genç yazarlar öncülüğünde, ülke genelinde geleneksel kültürdeki fikirlerin ve kurumların çoğuna karşı protesto ve kültürü modern tekniklerle yeniden yorumlama hareketi başladı.

⁸⁹ Yan **Zhang**, Wusi Yundong Chanshi Shi Yanjiu 五四运动阐释史研究 (1919-1949) (4 Mayıs Hareketi Araştırmaları), Zhejiang Üniversitesi (Doktora Tezi), s.6.

⁹⁰ 每周评论, 1918 yılında Chen Du Xiu ve Li Da Zhao tarafından yayınlanan haftalık dergi. Derginin ilk 25 haftasına Chen Du Xiu editörlük yapmış sonrasında Hu Shi editörlüğünü yapmıştır.

⁹¹ Zhang, Wusi Yundong Chanshi Shi Yanjiu, s.6.

Yeni Kültür Hareketi dediğimiz bu hareket, Hu Shi⁹² ve Chen Du Xiu⁹³ başını çektiği yazarlar, reformcu dergilerdeki makalelerinde ayrıca deneme ve öykülerinde halkın daha rahat anlayabileceği basit bir dil kullanmaya gayret etmişlerdir. Dergilerde döneme hâkim eğilimler ve bu eğilimlere uyma zorunluluğunu tartışan sayısız makale bulunmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, *Yeni Gençlik* (新青年), *Yeni Eğilim* (新潮), *Haftalık Analiz* (每週评论), *Genç Çin* (少年中国) ve *Vatandaş* (国民) gibi dergilerde, 'yeni bir çağın başlangıcını' tartışan makalelerle doluydu. Bu makalelere örnek olarak Li Dazhao'un *Yeniçağ* (新纪元, 1919), Luo Jialun'nun *Bugün'ün Dünyasında Yeni Eğilim* (今日之世界新潮, 1919) ve Cai Yuanpei'in *I. Dünya Savaşı ve Felsefe* (欧战与哲学, 1918) makaleleri gösterilebilir. Farklı yazarlar tarafından kaleme alınsa da, ortak olarak vurgulanan bir şey vardı ki o da; demokrasi, sosyalizm ve karşılıklı yardım gibi fikirlerle bağlantılı "yeni düşünce geleneği" idi.⁹⁴ Sadeleştirilmiş bir dilde yazan Lu Xun, Yu Dafu ve Mao Dun gibi yazarlar modern yazı stilleriyle oldukça ilgi çekmeyi başardılar.

Qing hükümetinin Japonlarla gizlice anlaştığı ve onların Shandong üzerindeki haklarının Japonlara devredileceğinin duyulmasının ardında kamuoyunda yükselen hoşnutsuzluk dalgası giderek artarken, Mançu yönetimi bu gelişmelerden sonra antlaşmayı tanımadığını ilan etmek zorunda kalmıştır. Shandong sorunu ise, Japon – İngiltere yakınlaşmasından hoşnut olmayan Amerika'nın öncülüğünde 1921 yılında toplanan Washington Konferansında Çin'in lehine çözüme kavuşmuştur.

2.4. Yeni Kültür Hareketi Dönemi Ulusal Kimlik Yenileme

Çin'de ve dünyada bunlar yaşanırken, Yeni Kültür Hareketi, Çin ulusal kimlik tartışmalarını doruk noktasına taşımıştır. Bu yüzden 1980lere kadar aydın kesim genel olarak 4 Mayıs dönemindeki ulusal kimlik düşünceleri ve özellikle Lu Xun'ün görüşlerini dikkate almakta ve önceki dönemleri pek önemsememektedir. Pek çok

⁹²胡適 (1891 –1962). Yeni Kültür ve Edebiyatta Yenileşme Hareketinin temsilcilerinden olan Hu Shi, Pekin Üniversitesi Rektörü, Merkezi Araştırmalar Fakültesi Dekanı ve Çin'in Amerika Büyükelçisi görevlerinde bulunmuştur. Çin Edebiyatı'nın en önemli yazarlarından biri olan Hu Shi, felsefe, tarih, eğitim ve kültür alanlarında da derin araştırmalarda bulunmuştur.

⁹³陈独秀 (1879-1942), Edebiyatçı kimliğinin yanı sıra, başarılı bir düşünür, siyaset adamı ve dilbilimci olan yazar, Çin Komünist Partisi'nin kurucularından ve Yeni Kültür Hareketi'nin en önemli temsilcilerindendir.

⁹⁴ Jarkko Haapanen, "Language, Time and the May Fourth Movement", *Graduate Journal of Asia-Pacific Studies*, 7:2(2011), s.99-116, s.104.

akademisyenin Çin ulusal kimlik değiştirme akımının Yeni Kültür Hareketiyle birlikte başladığını düşünmesinin sebebi ulusal kimlik sorunu denince ilk akla gelen isim olan Lu Xun'un bu dönemde tartışmalara katılmasıdır.

Bunun en büyük kanıtlarından biri Zheng Shi Qu bir yazısında şu şekilde belirtmekte; *“Yakınçağ Çin’de ulusal sorunun ilk ortaya atılışı, 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında Yan Fu ve Liang Qichao ile olsa da, ancak o dönem geri dönüşleri oldukça azdı ve dönemin insanların ilgisini çekmekten uzaktı. 1911 Devrimi sonrası, ulusal kimlik sorunu toplumun ortak takip ettiği ve hareketli tartıştığı bir sorun haline geldi.”*⁹⁵ Aydınlar, benzeri görülmemiş bir aciliyet dürtüsüyle ulusal kimlik yenileme işini kendilerine görev addettiler.

Wuxu Reform dönemi olsun, 1911 Devrimi dönemi olsun, aydınlar ulusal kimlik ve ruhsal yapıyı tartışırken birbirinden farklı görüşler belirtse de, genel olarak vurguladıkları noktalar *Min Li* 民力, *Min Zhi* 民智, ve *Min De* 民德 olmak üzere üç başlık altında toplanır. *Min Li*’den kasıt toplumsal güç, *Min Zhi*’dan kasıt toplumun eğitim düzeyi, *Min De*’dan kasıt toplumun etik kuralları veya değer yapısıdır. Bu üç nokta arasından en dikkat edilen *Min De*, çünkü ahlaki kurallar ve değerler direk olarak fiziksel gücü ve eğitim düzeyinin gelişimini de etkilemektedir. Örneğin bazı aydınlara göre Konfüçyüs Ekolü’nün (Ru Xue 儒学) esas alındığı geleneksel kültür, insanlara nazik ve sessiz sakın olmayı öğütlemesi, insanların daha zayıf ve kırılgan olmasına sebebiyet vermektedir.⁹⁶

Şüphesiz Çin ulusal kimliğinin en çok eleştirilen yönlerinden birisi etrafında olup bitene kayıtsız kalması ve körü körüne itaat sorunsalıdır. Aydınlar bu iki soruna çözüm bulabilmek için toplumsal ahlak ve bireycilik anlayışına sık sık vurgu yapmışlardır. 4 Mayıs Yeni Kültür Hareketi dönemi aydınlarının aslında hedefi mükemmel bir bireycilik anlayışından öte, toplumsal sorumluluklarının farkında olan ve bunlara dikkat eden bir bireycilik anlayışıdır.⁹⁷

Liang Qichao, *Yeni Ulus* kavramını batılı güçlerin istilasına karşı bir başkaldırı ve anayasal monarşi talebini gerçekleştirebilmek için kullandığı gibi, Zou Rong, Zhang

⁹⁵ Zheng, “Xinhai Geming Hou Guanyu Guominxing Wenti de Taolun 辛亥革命后关于国民性问题的探讨 1911 Devrimi Sonrası Ulusal Kimlik ile İlgili Tartışmalar”, *Tianjin Shehui Kexue*, 1988, No:6, s.39.

⁹⁶ Zhang, “Guo Hun Yu Guomin Jingshen Shixi—Jinian Xinhai Geming Qishiwo Zhounian”, s.2.

⁹⁷ Yu Zu Hua, “Zhongguo Jindai Gaizao Guominxing Sixiang Yanjiu Shuping”, s.103.

Taiyan gibi isimlerde Mançu karşıtı bir yaklaşımla ulusal kimlik sorununu ele almıştır. Onlara göre, Mançu yönetimi halkı bireycilik anlayışından uzak, devlet, ulus ve özgürlük anlayışı olamayan bir karakterlere çevirdi, o yüzden ilk önce halkın karakterine işlemiş bu körü körüne itaat hastalığı üzerinde bir devrim yapılmalıdır.

Sun Yat-sen de aynı şekilde yazdığı Londra’da Alıkonulma⁹⁸ kitabında, Qing yönetimi altındaki Çin politikasını eleştirmiş, onun despot, aciz, rüşvetçi tutumunu eleştirmesinin yanında özellikle Qing yönetiminin uyguladığı tüm kültür yasaklarını da hiddetle eleştirmiştir. İnsanların gazete dergi ve politik kitaplar okumasının, dünyada yaşanan olayları takip etmesine izin verilmemesi gibi yasakların onları sağır, kör, aptal ve köleye çevirdiğini ifade etmiştir. 1897 yılında, Sun Yat-sen kendisine sorulan Çin’deki mevcut sistemin ne tür bir sistemle değişmesini isterdiniz sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“Sorumluluğunu bilen, temsil edilebilir bir hükümet şekli olmasını umuyorum. Bunun dışında, bizim ülkemizin Avrupa medeniyetine karşı daha esnek bir tutum takınması gereklidir. Söylemek istediğim, tıpatıp aynılaştırmak değil. Bizim kendi medeniyetimiz var, ama karşılaştırma ya da seçim yapma şansımız olmadığı için, ilerleyemedi. Günümüzde, bu tür bir medeniyet ile halk asla bağdaşmamaktadır.”⁹⁹

Yeni Kültür Hareketi dönemi düşünürlerine göre, Batı medeniyetinin ileri olmasını sebebi bilim ve insan hakları yüzündendir. Chen Duxiu ve Hu Shi’ya göre bilim ve insan hakları, Çin’in modernleşmesi ve ülkenin refaha erip güçlenmesi için iki önemli hedeftir. Aynı zamanda bu, onların ulusal kimlik yenileme düşüncelerinin içeriğini oluşturur. Düşüncelerinin özü kısaca, ulusun bağımsız, özgür, eşit bireycilik bilinci kazandırmaktır.

Chen Du Xiu, Hu Shi gibi Yeni Kültür Hareketi dönemi aydınları, 1911 Devrimi dönemi düşünürlerinin aksine ülke, ulus ve birey bağlamında, geleneklere karşı çıkarak bireysel kazancı ilk sıraya koyar. Chen Du Xiu yazılarında sık sık düşünce özgürlüğüne vurgu yaparak, düşünce özgürlüğünün kişisel gelişim için olmazsa olmaz bir ihtiyaç

⁹⁸伦敦蒙难记, 1895 yılındaki Guangzhou kalkışmasının başarısız olmasının ardından, Sun Yat-sen önce New York’a ardından Londra’ya kaçtı. Londra’dayken Qing hükümeti casusları tarafından tutuklanmasını konu alan kitaptır. İngilizce kaleme alınmıştır. Detaylı bilgi için bkz: <http://www.chinese-embassy.org.uk/chn/sgzc/zjsg/t687657.htm> E.T.: 05.04.2017

⁹⁹<http://history.people.com.cn/GB/198819/212503/15219975.html> E.T.:05.04.2017

olduğunu ifade etmiştir. Hu Shi ise Norveçli oyun yazarı Henrik Ibsen'in¹⁰⁰ bireyci ahlak anlayışından etkilenmiştir. İbsen'e göre insan sürekli kendisini geliştirmek zorundadır ve her şeyden önce kendi çıkarını, benliğini korumalıdır. Hu Shi da, Ibsen'in bu görüşlerinin Çin'de sıkı bir savunucusu olmuştur.

Lu Xun'ün kardeşi Zhou Zuoren de yine aynı şekilde yazılarında bireycilik vurgusu yaparak, değişimi bireyde başlatmaya çabalamıştır. Ona göre “insanlıktan bahsedebilmek için, insanlığı sevmek gerekir, daha önemlisi kendi kişiliğini sevmen gerektiğinden bahsetmektedir. Eğer ilk önce kendini sevmeyi bilmezsen, başkasını sevmeyeceğini vurgulamıştır.

Gençlik üzerinde büyük umutları olan bu dönemin aydınları, sık sık gençlere hitap ederek onları yeni Çin ulusunun kurucuları olarak görmüşlerdir. Chen Duxiu gençliğin kendi kararlarını verebilen, aydın, dünya vizyonuna sahip, özgür ve bağımsız bireyler olmalı diye tanımlamıştır. Li Da Zhen ise gençleri överek, gençlerin bir ülkenin ruhu olduğunu ifade etmiştir. Hu Shi'ya göre toplumun iyileşmesi, bireyin gelişime bağlıdır, bireyi kurtarmak ülkeyi kurtarmakla eşdeğerdir.

Yeni Kültür Hareketi dönemi aydınları, Liang Qichao'un aksine eski gelenekleri reddederek şiddetli bir biçimde Konfüçyüs öğretilerini hatta Rujia geleneklerini eleştirmiştir. Bu dönem aydınları, Çin ve Batı ulusları arasındaki ruhsal ve kültürel farkları gözler önüne sererek, ulusal kimliğin kötü huylarını eleştirerek yeni ulusal bir kimlik yaratmaya çalışmışlardır. Chen Du Xiu tümünden batılılaşmayı savunarak Konfüçyüs öğretilerine karşı çıkmıştır. Ona göre feodal sistemin temelini oluşturan Konfüçyüs'ün öğretileri, bireyin yok olmasına ve Çin ulusunun en büyük sorunu olarak görülen körü körüne itaat hastalığının oluşmasına sebep olmaktadır.

Liang Qichao her ne kadar Batı ve Çin kültürünü bir araya getirmeye çalışsa da, bu dönem aydınları Çin ve Batı kültürü birbirine zıt olduğunu ifade etmiş ve iki kültür arasındaki temel farkları bulmaya odaklanmışlardır. Chen Du Xiu'a göre, Batı ve Çin ulusu arasındaki temel fark; Batılı uluslar “savaşmak”, “birey”, “kanunlarla yönetilmeyi” ve “duyguları” ilk sıraya koymakta, Asyalı uluslar ise, “rahatlık”, “aile”, “çıkartı” “geçerliliği kalmamış formaliteleri” ilk sıraya koymaktadır.

¹⁰⁰ 1829-1906 yılları arasında yaşamış olan Norveçli tiyatro yazarı Henrik Ibsen, kendi çağından günümüze değin modern tiyatronun öncüsü olarak nitelendirilmiştir. Tiyatro sanatında devrim yarattığı kabul edilir.

Lu Xun dâhil bu dönemin önde gelen aydınları, ulusun bağımsız birey anlayışı ve karakteri geliştirmenin önemini vurgulamıştır. Bu aydınlar, düşünce yapısında aydınlanmayı kendilerine ana görev belirlemiş, ancak ulusun rehavet uykusundan uyanmasıyla ve bilinçli olmasıyla ülkenin kurtuluşa ereceğine inanmaktadırlar. Liang Qichao, Zhang Taiyan, Zou Rong gibi isimlerin ulusal kimlik yenileme hakkındaki görüşleri onların politik hedeflerine hizmet etmiştir. Ancak Chen Du Xiu, Lu Xun, Hu Shi, Zhou Zuoren, Li Dazhen gibi Yeni Kültür Hareketi dönemi aydınları birer yazar ve akademisyen kimliğiyle ulusal kimlik yenileme sorununa yaklaşmıştır.

Sonuç olarak 1911 Devrimi dönemindeki “ülkeyi kurtarma” hedefi, Yeni Kültür Hareketi döneminde “bireyi kurtarma” hedefine dönmüştür. Ülkeyi ve ulusu modernleştirmektense bireye odaklanarak onu kültürel ve ruhsal açıdan modernleştirmeye çalışması, Yeni Kültür Hareketi dönemi ulusal kimlik yenileme akımının 1911 Devrimi dönemindekine göre en büyük farktır. Chen Duxiu birey haklarından, Hu Shi kendini kurtarmaktan, Lu Xun ise çocukları kurtarmaktan bahsetmektedir. Lu Xun’ün Bir Delinin Hatıra Defteri’nde son sözleri oldukça çarpıcı;

“Belki de hala insan eti yememiş çocuklar vardır, değil mi? Çocukları olsun kurtaralım...”

Bu gruplar, ulusal kimlik sorunu hakkında sayısız tartışmaya girmiştir. Bazı aydınlar, Çin ulusal kimliğinin yenilenebilmesi için, eğitimden, edebiyata, kültür sanata değin pek çok araçla ulusal kimliğin yenilenmesi üzerinde çalışmıştır. Eğitimciler, tarihçiler, bilim adamları gibi pek çok meslek grubundan insan, Çin’in yeni kültürel ve ulusal kimliğinin mimarları olmuş ve özgün bir Çin kimliği yaratmaya çalışmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LU XUN'ÜN ULUSAL KİMLİK YENİLEME DÜŞÜNCESİ

3.1. Lu Xun'ün Gençliği

Asıl adı Zhou Zhang Shang olan Lu Xun, 1881 yılında Shaoxing'de dünyaya gelmiştir. Maddi durumu oldukça iyi olan Zhou ailesinin ilk çocuğudur. Okula başladığı dönemlerde “Dağlar ve Denizler”, “Uyaklı Tarih” gibi pek çok klasığı okumuştur.¹⁰¹ Lu Xun 13 yaşına geldiğinde, Pekin'de üst düzey bir memur olan ve bir sınav skandalına karışan büyükbabası, Qing yönetimi tarafından hapse atılmıştır. O günlerde, bir kişinin yasaları çiğnemesi, tüm ailenin malına el konulması, aile üyelerinin tümünün birden başlarının uçurulmasıyla sonuçlanabilmekteydi. Bu yüzden, Lu Xun ve erkek kardeşleri dayılarının yanlarına gönderildi. Aradan geçen 6 aydan sonra, Lu Xun ve kardeşleri evlerine geri döndüler.¹⁰²

Büyükbabanın hapse girmesinin ardından işlerin daha da kötüye gitmesiyle girilen maddi kriz sonrasında Lu Xun'ün babası hastalandı. Lu Xun ve ailesi babasının tedavisi için ünlü doktorlara bir yığın para ödenmiş ancak hiçbir fayda görememişlerdir. Zengin bir ailenin çocuğu olarak doğmasına rağmen sonraki dönemlerde yaşamı oldukça zorluklarla geçmekteydi.

O dönemde Çin'de önemli olaylar cereyan etmekteydi. 1894 Çin-Japon savaşındaki yenilgiden sonra Qing yönetiminin geri kalmışlığı gözler önüne serilmişti. İmzalanan bir dizi eşitsiz anlaşma Qing yönetimini bir kısım bölgelerden vazgeçmeye ve tazminat ödemeye mahkûm bırakmıştı. Qing yönetiminin yabancı güçlere boyun eğmesi, baskıcı yönetimleri, yozlaşmış olan eski topluma karşı halkın ilgisizliği, feodal ailenin çözülüşü, babasının ölümü Lu Xun'ü oldukça derinden etkilemiştir. Bu olaylar

¹⁰¹ Shaqing Wang, *Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam: Lu Sun*, Pencere Yayınları, İstanbul, 2000, s.12-13.

¹⁰² Wang, *Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam: Lu Sun*, s.22-23.

Lu Xun'un, yozlaşan feodal toplumu ve bu toplum içindeki yaşamın gerçeklerine karşı gözlerini açmasını sağlamıştır.

Lu Xun'un babası uzun bir hastalık döneminden sonra vefat etti. Çocukluğundan 18 yaşına kadar klasik Çince eğitimi alan Lu Xun, babasının ölümünün ardından Batılı tarzda eğitim veren bir okula gitmeye karar verdi.¹⁰³ Geleneksel eğitimin bir yararına inanmayan Lu Xun, 1898 yılında Nanjing'e giderek Qing Hanedanlığı reformcuları tarafından kurulan Jiangnan Deniz Akademisine girdi. O zamanın geleneklerine göre, geleneksel Konfüçyüsçü eğitimi almayıp "yabancı" okullarda, "yabancı" konulara çalışan kişiler hoş görülmez, ruhunu yabancı şeytanlara satmış kişiler olarak kabul edilirdi.¹⁰⁴

1898'de Nanjing'e geldiğinde anayasal reform ve modernleşme hareketi yükseliş içindeydi. Afyon Savaşlarından sonra ardına kadar açılan Çin'in kapılarından ardı ardına yabancı güçler girdi. İlk başta Çin'in kıyı şehirlerini mesken tutan yabancı güçler, giderek Çin'in iç kesimlerine dek yayıldılar. Bu yarı-feodal, yarı sömürge toplum olan Çin'de ortaya çıkan burjuvazi sınıfı 1848'de modernleşme hareketi başlattı. Ülkenin geleceğinden kaygı duyan bazı kesimler, yozlaşmış kurumları değiştirerek yeni önlemler ve kurumlar oluşturmak istiyordu. Kang Youwei ve Liang Qichao bu kesimin temsilcileriydiler. Reform hareketinin etkisiyle yeni okullar kuruldu, yeni kültürel eğilimler ortaya çıktı ve yeni ideolojilerin propagandası yapılmaya başlandı. Bu reform hareketleri sırasında Nanjing'e geldi Lu Xun. Ancak 1899'un sonlarına doğru, öğretim kalitesi konusunda yaşadığı hayal kırıklığı sebebiyle kaydını Jiangnan Askeri Akademisine bağlı Demiryolu ve Madencilik Okuluna aldırdı.¹⁰⁵

Madencilik okulunda okuduğu sıralarda, sık sık Batı edebiyatından kitaplar okuyan Lu Xun, bazı yazarların fikirlerinden oldukça etkilendi. Özellikle Huxley'in "Evrim ve Etik" adlı kitabı okuduğu yeni kitaplar içinde en çok ilgi uyandıranıydı. 19. yüzyılda yayınlandığında Batı'da büyük ün kazanmış bu kitap önde gelen reformistlerden biri olan Yan Fu tarafından 1896 yılında Çince 'ye çevrilmişti. Yan Fu yaptığı pek çok çeviriyle Çin'de Batılı fikirlerin doğmasında büyük rol oynamıştır.

¹⁰³ Xuefu **Wang**, "Spiritual Warrior in Search of Meaning: An Existential View of Lu Xun Through His Life Incidents and Analogies", *Existential Psychology East West*, s.150.

¹⁰⁴ Lu **Xun**, *Silahlara Çağrı* (Çev. Düzgün Gürşan), Pencere Yayınları, İstanbul, 1998, s.8.

¹⁰⁵ Jon Eugene von **Kowallis**, *The Lyrical Lu Xun: A Study of His Classical-Style Verse*, University of Hawaii Press, Honolulu, 1996, s.55.

Ayrıca Lu Xun'un anılarında belirttiğine göre, okul müdürü Yu Ming Zhen, Demiryolları ve Madencilik Okulunda görev yaptığı zaman, okulun içinde okuma odası inşa ettirdiği ve burada “Shi Fuwu 时务报”, “You Xue Yi Bian 游学译编” gibi Batılı öğretilerin savunulduğu yayınlar bulunmaktaydı. Lu Xun'de bu gazete, dergi ve çevirilerden oldukça etkilenmiştir.¹⁰⁶ Bu dönem Lu Xun her ne kadar ulusal kimlik sorunsalını ortaya atmamış olsa da, ileri dönem ki düşüncelerinin temeli atıldığı bir gerçektir.

Lu Xun, 1902 yılında Madencilik okulundan mezun olduğu sıralarda ülkedeki reform hareketleri hızını kaybetmiş, ağır şartlar içeren Boksör Protokolü çoktan imzalanmıştı. Ulusal kurtuluş ve reformlar yolunda araştırmalar yapabilmek için yurt dışına gitmek, en iyi yoldu Lu Xun için. Tam da o sırada Jiangnan Askeri Okulu'nun Japonya'ya öğrenci göndermeye karar vermesi, onun için şans oldu. Lu Xun ve dört arkadaşı, mezun olduktan sonra Japonya'ya gönderildi.¹⁰⁷

3.2. Luxun'un Edebiyata Yönelmesi

Mart 1902'de Lu Xun ve aynı okuldan arkadaşları Zhang Bang Hua, Huang Rui Gan, Wu Sui Xue, “Nanyang¹⁰⁸ Hükümet Burslu Öğrenciler” olarak o dönem Asya'nın ilk modernleşme çalışmalarını başarıyla tamamlayan ülke olan Japonya'ya eğitime gönderildiler. Japonya, Asya'da küçük bir ülke konumundayken Meiji dönemindeki modernleşme hamleleriyle büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Lu Xun ve arkadaşları böyle bir dönemde Hongwenxueyuan¹⁰⁹ 'de eğitimlerine başladılar.¹¹⁰

Lu Xun Tokyo'dayken de ulusal kurtuluş için derin araştırmalar yapmaya devam etti. Reformist düşünür olan Tan Sitong, Yan Fu ve Lin Shiu'in kitapları sevdikleri

¹⁰⁶ Chun Mei Li, “Taolun Liang Qichao Dui Lu Xun Guominxing Sixiang Xingcheng de Yingxiang 试论梁启超对鲁迅国民性思想形成的影响 (Liang Qichao'un Lu Xun'un Ulusal Kimlik Düşüncesinin Şekillenmesine olan Etkileri Hakkında)”, *Journal of Inner Mongolia University*, Zhexue Shehui Kexueban, 2005, No:2, s.1.

¹⁰⁷ Wang, *Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam: Lu Sun*, s.36.

¹⁰⁸ 南洋 Nanyang, Qing Hanedanlığının son dönemlerinde Jiangsu, Zhejiang, Fujian ve Guangdong eyaletlerine verilen genel isimdir. Tam tersi olan 北洋 Beiyang ise Shandong, Hebei, Liaoning'e verilen addır.

¹⁰⁹ 弘文学院, Qing hanedanlığının son dönemlerinde çok sayıda öğrenciyi Japonya'ya eğitim için göndermeye başlamasından sonra, Japon bir eğitimci ve atlet Kano Jigoro tarafından 1899 yılında Çinli öğrencilere eğitim vermek için Tokyo'da açılan bir okuldur.

¹¹⁰ Jie Zhang, *Lu Xun: Yuwai de Jiejin yu Jieshou 鲁迅: 域外的接近与接受*, Fujian Jiaoyu Chubanshe, 2001, s.8.

arasındaydı. O günün toplumsal sorunları onda büyük ilgi uyandırmaktaydı. Arkadaşlarıyla sık sık Çin halkının ulusal karakterinin eksik yanları ve bunun nedenleri türünden sorunları konuşturlardı.¹¹¹ Xu Shoushang'ın şöyle ifade etmiştir;

*“Lu Xun 1902 yılından itibaren Japonya’da Hong Wen Fakültesi’nde Japonca dersleri alırken, onunla sık sık 3 sorun hakkında tartıştık: birincisi ideal karakter nasıl olur? İkincisi, Çinlilerin karakterinde eksik olan en önemli şey nedir? Üçüncüsü, bu hastalığın kökü nerededir?”*¹¹²

Lu Xun’ün Tokyo’ya gelmesinden kısa bir süre sonra, Sun Yat-sen ve Zhang Taiyan gibi devrimciler Ming Hanedanının devrilişinin 242. Yıldönümü için bir gösteri düzenlemiştir. Japonya’daki Çinli öğrencilere yönelik sert bir mektup kaleme alarak, anayurdun çekmekte olduğu acıları unutmamalarını ve Çin’in kurtuluşunun tek yolunun yozlaşmış Qing yönetiminin devrilmesi olduğu çağrısı yapmışlardır.¹¹³

1903’lere gelindiğinde, Qing yönetimine karşı muhalif hareketler yeniden yükselmekte, köylülerin kendiliğinden mücadelesi ve gizli örgütlerin Çin’in her yanında yürüttüğü silahlı ayaklanmalar birbiri ardına patlak vermekteydi. Qing yönetiminin temelleri sarsılmaktaydı. Tokyo’nun çeşitli kesimlerinde Çinli öğrencilerin yayınladıkları kitap, dergi ve gazeteler mantar gibi bitiyordu. Önde gelen reformistlerden Kang Youwei ve Liang Qichao tarih sahnesinden çekilmiş, birer gerici olmuşlardı. Gençlik içinde tutulmayan fikirleri tarihin karanlığına karışmaktaydı.¹¹⁴

Lu Xun Japonya’ya gittikten bir sene sonra saç örgüsünü kesti. Bu ayrıntıyı belirtmenin faydası vardır çünkü 17. yüzyıldan itibaren Çinli erkekler, aynı Mançular gibi saçlarının ön kısmını kazıtıp arka kısımdaki saçlarını uzatıp örgü yapması gerekmektedir. Japonya’daki Çinli öğrenciler, Qing (Mançu) hanedanlığının simgesi olan bu örgüyle dalga konusu olmakta ancak kesip kesmemek konusunda büyük bir tereddüt içindeydiler. Çünkü erkeklerin saç örgüsünü kesmesi Qing hanedanlığına karşı olan bağlılığını reddetmek, yani bir nevi başkaldırı anlamına gelmekteydi. Saç

¹¹¹ Wang, , *Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam: Lu Sun*, s.38.

¹¹² Yunheng Guo, “Lu Xun Guominxing Sixiang deFazhan Guiji 鲁迅国民性思想的发展轨迹 (Lu Xun’ün Ulusal Kimlik Düşüncesinin Gelişim Ortamı)”, *Sun Yatsen University Forum*, Vol.26 No.3, 2006, s.4.

¹¹³ Wang, *Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam: Lu Sun*, s.39.

¹¹⁴ Wang, *Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam: Lu Sun*, s.39.

örgüsünün o dönemler Çin’de ne kadar ciddi bir mesele olduğunu Lu Xun’un sonradan yazdığı kısa öyküsü “Bir Kaşık Suda Fırtına”¹¹⁵da görmekteyiz.

1903, açıkça Lu Xun için oldukça yoğun geçen bir yıldır. Derslere girmesinin dışında, dergilerle uğraşarak, yeni kitaplar satın alıp okuyor, çeviriler üzerinde çalışıyordu. O dönemler çevirdiği “Sparta Ruhü” isimli yazıda, Spartalıların vatanlarını korumak için gösterdikleri kahramanca çabayı methederken, vatansever nedenlerle silahlara sarılmayı her vatandaş için en başta gelen görev olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁶

Dönemin diğer aydınlarının yazdıklarının aksine Lu Xun Jules Verne’den yaptığı çeviri dışında daha çok doğa bilimleri, Radium’un keşfi üzerine ve Çin’in jeolojisi hakkında makaleler yazmıştır. Sparta yazısında ve jeoloji makalelerinde oldukça vatansever duygular sergileyen Lu Xun, Çin’in doğal kaynaklarının yabancıların istismarından korunması gerekliliği üzerinde durmuştur.¹¹⁷

Onun doğa bilimlerine ilişkin bilgilerin Çin’de tanıtılmasına olan ilgisinde yatan amaç, insanlar arasında vatanseverlik duygularını uyandırarak, onlara yurtsever olmanın yollarını göstermektir. Bilim ve yurt severlik ayrılmazdı ona göre. Halkı batıl inançların etkisinden kurtarma da ve halkın anti-emperyalist anti-feodal mücadelesinde doğa bilimlerinin önemli bir rol oynayabileceğine inanıyordu. Doğa bilimleri ile ilgili çalışmaları onun ulusunun geleceğine duyduğu kaygıyla doluydu. Çin Jeolojisi Anahatları’nda: “Çin Çinlilere aittir. Yabancılar Çin’de çalışabilir, fakat onu sömüremezler. Ona hayranlık duyabilir, fakat onu elde edemezler” şeklinde yazmıştır.

1904 yılında Hongwen Kolejinden ayrılan Lu Xun, tıp öğrenimi görmek için Sendai’ye gitti. Lu Xun’un tıp eğitimi almak istemesinin sebebi babası gibi hasta olan yurttaşlarına yardım etmek istemesiydi. Doğa bilimleri derslerinden öğrendikleri kadarıyla babasını tedavi eden doktorların aslında birer şarlatandan başka bir şey olmadıklarını görmüştü. Çin’e döndükten sonra babası gibi yanlış tedavi alan hastaları tedavi etmeyi veya askeri doktor olarak hizmet etmeyi planlamaktaydı. Ayrıca Batı tıbbi

¹¹⁵ Çincesi 风波 olan ve Lu Xun’un öykü derlemesi “Çılgılık” yer alan kısa öykülerden biridir. Öykü, bir köyde yaşayan adamın saç örgüsünü kesmesinin ardından yaşananları anlatmaktadır. 1911 Devriminin tam olarak hedefe ulaşamadığını, halkta halen feodal sistemin izlerinin olduğu, köylünün geri kalmışlığını, demokrasi ve özgür düşünce konusunda eksikliklerini gözler önüne sermiştir.

¹¹⁶ David E. Pollard, *The True Story Of Lu Xun*, Chinese University Press, Hong Kong, 2002, s.23.

¹¹⁷ David E. Pollard, *The True Story Of Lu Xun*, s.26.

Japonya’da Meiji reformları sayesinde yer edinmişti. Lu Xun’de batı tıbbını insanların reformlara olan inançlarını pekiştirmekte bir araç olarak kullanmayı düşünmekteydi.

Lu Xun’un okuldaki ikinci yılında bir derslerinde konu anlatımı erken biterse slayt izletilmektedir. O dönem Rus Japon savaşı yeni bitmiş olduğundan slaytlarla bolca Japonların aldığı zaferin propagandası yapılmaktaydı. Birden bu slaytlar arasından biri, Lu Xun’u derinden etkileyen ve onun ileride çok büyük bir yazar olarak ortaya çıkmasına vesile olacak eşiğe getirtmişti. Slaytta, Ruslar adına casusluk yapan bir Çinlinin, Japonlar tarafından yakalanıp kurşuna dizilirken etrafta onları sessizce sadece izlemekle yetinen Çinlilerin olduğu bir görüntüyle karşılaştı. Gördükleri Lu Xun’ü derinden sarsmış, kendi yurttaşlarının bu kadar duyarsız olması onu üzüntüye boğmuştu. Daha sonradan yazdığı öykülerinden pek çok kez Çinlilerin bu duyarsız tavrına atıfta bulunmuştur. Örneğin A Q’nun Gerçek Hikâyesi’nde A Q’nun güçsüz rahibelere zorbalık yaparken kimsenin buna dur dememesi, aksine gülerek eğlenmeleri ya da “İlaç” isimli eserde, hasta oğlunun tedavisi için, idam edilmek üzere olan bir devrimcinin kanının peşine düşülmesi gibi ayrıntılar oldukça dikkat çekicidir. Yine aynı şekilde, A Q infaz edilirken insanlar üzölmek yerine umarsızlık ve acımasızlıkla infazın gerçekleşmesini dört gözle beklemesi yine Lu Xun eserlerinde sık sık işlediği Çin halkının umarsız ve acımasız yönlerinden birisidir.

O gün orada gördükleri Lu Xun’ün birşeyi fark etmesini sağlamıştır. O vakte kadar ülkesine tıp eğitimi alarak hizmet etmeyi düşünen Lu Xun, aslında bunun çok gereksiz bir uğraş olduğunun farkına vardı. Çünkü insanlar bedenene ne kadar sağlıklı olurlarsa olsunlar, zihinsel olarak geri kalmışlıkları yüzünden hiçbir ilerleme gösteremezler. Bu yüzden gerekli olarak onları bedenene değil ruhen tedavi etmekte ve bunu ancak edebiyat ile başarabilirdi.

3.3. Lu Xun’ün Ulusal Karakter Sorununa Yaklaşımı ve Bu Yönde Verdiği Mücadele

Lu Xun, en başından beri hedeflediği tıp eğitimini almaktan vazgeçmesinin ardından ilk başta bilimsel çeviriler yapmıştır. Ancak 1906 yılından itibaren bilimsel çeviriler yapmayı bırakmış edebi çeviriler yapmaya başlamıştır. Lu Xun’ün bilimsel konulardan edebiyata geçmesinin sebebi edebiyatı insanların kalplerine dokunan ve onları ruhen değiştirmenin en etkili yolu olduğunu düşünmesidir. Şüphesiz tarihte

önemli yer edinmiş ve insanları etkilemeyi başarmış kişilerin çoğunluğuna baktığımızda edebiyatla yakın ilişkileri her zaman dikkat çekmiştir.

Lu Xun, edebiyat ve sanatı kullanarak insanları uyandırmaya ve onların umarsız, uyuşmuş bu hallerini değiştirmeye, onun tabiriyle “demir oda” da rehavet halinde uyuyan halkı uyandırmaya çalışmıştır.¹¹⁸ Ona göre bütün ulusu rehavet halinde uyutan Çin’in binlerce yıllık eski kültürüdür ve ona karşı savaşıp, yeni bir ulusal kimlik oluşturmak gerekmektedir. Lu Xun “Çığlık” isimli öykü derlemesinde şu şekilde ifade etmektedir;

“Penceresi dahi olmayan, yıkılması imkânsız demirden bir oda düşün. İçinde çok sayıda derin uykuda olan insan var ve neredeyse boğulmak üzereler ancak uykudayken ölümün acısını hissedemeyeceklerdir. Şimdi eğer bağırp uykusu hafif olan birkaç kişiyi uyandırırsan, bu, onlara kaçınılmaz ölümün acısını yaşatmaktan başka bir şey vermez. Bu, sence, gerçekten onların iyiliğini istemek midir? Sonra, birkaç kişi madem uyandı, demir odanın yerle bir edilmesi umudunun olmadığını söyleyemezsin.”¹¹⁹

Lu Xun’ün öykü derlemesinin başına düştüğü bu satırlar Çin toplumunun o dönemki halini gözler önüne sermektedir. Hatta toplumun bu halinin Lu Xun’ü ne yapması gerektiği konusunda tereddüde düşürdüğünü görmekteyiz. Ancak tüm bunlara karşın 1907 yılında, Lu Xun, Xu Shoushang, Zhou Zuoren “Yeni Hayat (新生)” isimli bir sanat dergisi çıkartmaya karar verir. Ancak bu teşebbüs bazı engellerden dolayı gerçekleştirilememiştir. Sonradan dergi için hazırlanan bir kısım makale ve çeviri Henan dergisinde yayınlanmış bir kısmı ise “Yabancı Kısa Öyküler Derlemesi(城外小说集)”ni oluşturmuştur.

1911 yılına gelindiğinde Sun Yat-sen önceliğindeki devrimciler, binlerce yıllık feodal düzene son vererek, Asya’nın ilk Cumhuriyet’ini kurmayı başarmıştır. Lu Xun de o sıralar dostlarının teşvikleriyle ilk öykülerini kaleme almaya başlamış ve bunlar “Yeni Gençlik” gibi dergilerde yayınlanmaya başlamıştır.

¹¹⁸ Yong Jun Sun, “Luxun Guominxing Sixiang Tixi Fenxi 鲁迅国民性思想体系分析 (Lu Xun’ün Ulusal Kimlik Düşünce Sisteminin Analizi)”, *Journal of Qujing Normal University*, Vol.28 No.4, Temmuz 2009, s.37.

¹¹⁹ Lu, *Silahlara Çağrı*, s.16-17.

Tarihler 4 Mayıs 1919'u gösterdiğinde Çin'de çok büyük öğrenci gösterileri baş göstermiştir. Binlerce öğrencinin bir araya gelerek düzenlediği bu gösteriler ve olaylar zinciri, Çin tarihi açısından çok önemli bir yeri bulunan Yeni Kültür Hareketi'ne zemin hazırlamıştır. Lu Xun'ün fikirleri bu ortamda kendine geniş yer bulmuştur. Lu Xun'ün ulusal karakter yenileme düşüncesi Huxley'in ahlak görüşünden, Yan Fu ve Liang Qichao'un "ulusal açılım" ve "yeni ahlak" gibi görüşlerden etkilenmiş, bu süreçte ona yol gösterici olmuştur. Ona göre, ulusal kimliği değiştirmede en etkili araç, "Bireyi ortaya çıkarmak (liren 立人)" dır. Bu söylemin amacı, insan karakterinin sağlıklı bir şekilde gelişimini sağlamaktır. Lu Xun'e göre, her türlü ruhsal baskıya maruz kalan halkın doğası bozulmuştur. Ona göre insan doğası iyi ya da kötü değildir, ona göre iyilik yada kötülük, kültürün sonradan ortaya çıkardığı bir üründür, bu yüzden insan karakteri değiştirilip, iyileştirilebilir.¹²⁰

4 Mayıs Yeni Kültür hareketi dönemi, Lu Xun'ün ulusal kimlik sorununa odaklandığı bir dönemdir. Lu Xun yazılarında sık sık ulusun kaba, geri kalmış, sapık, batıl inanç, korkak ve kölelik gibi yönlerini eleştirmiştir. Lu Xun bir düşünce devrimi yapılması konusunda oldukça ısrarcıydı. 31 Mart 1925'te Lu Xun, Xu Guang Ping'e yazdığı mektupta şu satırları kaleme almıştır;

"2 yılda 2 kez devrim başarısız olduktan sonra, yavaş yavaş daha da kötüye gitti, bozuldukça bozuldu, şuan ki hale geldi. Aslında bu yeni olan bir durum değil, üstü kapatılan yeni katmanda çatlaklar olmakta, bu yüzden eski katman gün yüzüne çıkmaktadır. Uşağın evin yönetimine vermekle nasıl iyi olsun. İlk devrim Mançu karşıtı bir hareketti, yapılması kolaydı. İkinci devrim ise kendi kötü özelliklerini değiştirmektir, buna yanaşmadılar. Bu yüzden bundan sonraki en acil olan ulusal kimliği değiştirmektir aksi takdirde ister otokrasi olsun ister cumhuriyet ister bilmem ne, dükkân tabelası değişse de , (içindeki) ürünler aynıdır."

Lu Xun'ün de belirttiği gibi asıl devrimin Çin halkının kendi nezdinde yapılması gerektiğidir. Önceki aydın kesimin Çin'in modernleşmesi için ilk koşul olarak gördükleri teknolojik ve siyasal yenilenmenin ulusun kendi benliğinde modernleşme için bir farkındalık yaratılmaz ise, istenilen devrim gerçekleşse bile başarıya ulaşamayacağını savunmaktadır.

¹²⁰Sun, "Luxun Guominxing Sixiang Tixi Fenxi", s.37.

Lu Xun' ün ulusal kimlik hakkındaki görüşlerine ve sürecin gelişimine bakıldığında oldukça muhtemel ki Liang Qichao'dan etkilenmiştir. Lu Xun resmi olarak ulusal kimlik sorununu ortaya atması Japonya'da eğitim gördüğü döneme denk gelmektedir. Onun bunu ortaya attığı zaman, Japonya'da ulusal kimlik tartışmalarının zirveye ulaştığı bir dönemdir ve şüphesiz bu akım Lu Xun'ü de etkilemiştir. Gözden kaçırılmaması gerekense, o dönem Liang Qichao'un da Japonya'da olmasıdır. Liang Qichao sadece Japonya'nın ulusal kimlik tartışmalarını takip etmekle kalmıyor, ayrıca, "Qingyi Bao" gazetesinde bu konu hakkında makaleler kaleme alıyor, ulusal kimliği eleştiren ve kültürel bir aydınlanma gerekliliği hakkında makaleler yayımlıyordu. Yazdığı bu makaleler o dönem büyük ilgi çekmekteydi.¹²¹

Lu Xun de sık sık "Qingyi Bao" ve "Xin Min Cong Bao" okuduğu bilinmekle beraber okuduktan sonra birde kardeşi Zhou Zuoren'e gönderiyordu. Ayrıca Zhou Zuoren'e göre Qing Hanedanlığı son dönem edebiyatçılarından Lu Xun'a büyük etkileri bulunan 3 kişiden ikincisi Liang Qichao'dur.¹²² Ayrıca Liang Qichao'un ulusal kimliğin kötü yönlerini eleştirirken kullandığı kelimeler ile Lu Xun'ün kullandıkları aynıdır. Bu da bizlere Lu Xun ve Liang Qichao'un ulusal kimliğin kötü yönlerini genelleme konusunda ortak görüşlere sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca ikisi de köleliğin, ulusal kimliğin kötü yönlerinin özünü oluşturduğunu belirtmektedir.

Çoğu aydın genel olarak Lu Xun'üm ulusla kimlik sorununa yönelmesinin yabancı aydınlar sayesinde olduğunu vurgulamaktadır. Bazı aydınlar ise yine Lu Xun'ün ulusal kimlik sorununa yönelmesinin Arthur Hendersen Smith'in "Chinese Characteristics" kitabı yüzünden de olabileceğini iddia etmektedir. Bu kitap Çin'de 20 sene kalmış Amerikalı bir misyoner tarafından yazılmıştır. Yazar kitapta Çin ulusunun karakterinin bazı iyi ve kötü özellikleri üzerinde yaptığı gözlemlerini aktarmıştır. Bu kitap İngiltere'de ilk kez yayınlandığında Batı dünyasında ve Çin'de büyük etki yaratmıştır. Lu Xun yazılarında sık sık bu kitaptan bahsetmiş, Çinceye tercüme edilmesini önermiştir. 1936 Ekim'de yazdığı bir yazısında;

"Hala birilerinin Smith'in Çinlilerin Karakteri kitabını çevireceğini umuyorum. Okuduktan sonra, kendimizi sorgulayıp analiz edebilir ve onun hangi noktalarda haklı olduğunun farkına varabiliriz. Başkalarının övgüsünü veya affını gözetmeksizin,

¹²¹Li, "Taolun Liang Qichao Dui Luxun Guominxing Sixiang Xingcheng de Yingxiang", s.81.

¹²²Li, "Taolun Liang Qichao Dui Luxun Guominxing Sixiang Xingcheng de Yingxiang", s.81.

*değişebilir, kendi işimizi kendimiz görebiliriz. Bu şekilde, Çinlilerin aslında nasıl insanlar olduklarını kanıtlamalıyız.”*¹²³

Lu Xun yazılarında ve öykülerinde her ne kadar Çin ulusuna olan inancını dile getirse de Çin ulusal karakterini sert ve acımasız bir şekilde eleştirmekten geri kalmamıştır. 1903 yılında Jules Verne’den çevirdiği kitabın arasına sıkıştırdığı cümle oldukça çarpıcı bir ayrıntıdır. Profesör Lidenbrock yeğeni Axel’e kilisenin çan kulesine tırmanmasını söyleyerek onun cesaretini test etmek istediğinde, Axel bunu reddeder ve Lu Xun, Lidenbrock’un onu azarlamasını şu şekilde yazar;

*“Seni korkak! Sende aynı yalakalıkta bir numara olan Çinli öğrenciler gibisin!”*¹²⁴ Aslında Jules Verne’nin Çinli öğrenciler hakkında bir fikrinin olmadığı aşikârdır.

‘Li Ren 立人’ (Bireyi yaratmak/ortaya çıkarmak) Lu Xun’ün ulusal kimlik yenileme düşünce yapısının özüdür. Bu düşünce, farklı dönemlerde durmaksızın gelişim ve değişim göstermiştir. Onun halkın ruhsal yapısına dair yaptığı derin analizler, halkın düşünce dünyasındaki zincirlerinden kurtulmasını sağlayarak, onların ruhsal açıdan bağımsız ve düşünce özgürlüğüne sahip olmalarına olanak sağlamıştır. Biliyoruz ki, birey, toplumsal gelişimin öznesidir, toplumsal, ekonomik ve kültürel ilerlemenin kökeni bireyin gelişimine dayanmaktadır. Aynı Lu Xun’ün söylediği gibi *“Öncelikle birey yaratılmalı, -ancak- birey yaratıldıktan sonra diğerlerine başlanmalıdır.”* Lu Xun’e göre, “bireyin (benliğinin/öneminin) ortaya çıkarılması” ile ülkeyi ve ulusu kalkındırmak doğrudan ilişkilidir.

Modernleşme dediğimiz kavram aslında iki yönlüdür. Biri maddi diğeri manevi açıdan modernleşmedir. Ancak ve ancak maddi ve manevi açıdan aynı anda modernleşme sağlanırsa ülkenin modernleşmesi sağlanır. Lu Xun’e göre, ülkeyi kalkındırılmak isteniyorsa ilk yapılması gereken bireyin gelişimini sağlamak, bireysel karakteri güçlendirmek, bireyin kişiliğindeki güçlenmeye bağlı olarak tüm ulusun karakterinde güçlenme sağlanacaktır. Geleneksel toplumsal yapıda ve uzun yıllardır süregelen feodal sistemin baskısı altında, Çinliler rahatça düşüncelerini ifade etme

¹²³ Pollard, s.27.

¹²⁴ Pollard, s.28.

özgürlüğüne sahip değildi. Bu yüzden insanlar, birey olmanın önemini tamamen kaybettiler ve sonuç olarak, uyuşuk, umarsız, her şeye boyun eğen insanlara dönüştüler.

Lu Xun, edebiyat ve sanatı kullanarak halkını uyarmaya, bireysel bağımsızlık ve ruhsal özgürlüğü aramaları konusunda onları aydınlatmaya çabalamıştır. Ona göre Batılı ülkelerin güçlü olmasının sebebi, bireyin güçlü olmasından kaynaklanmaktadır. “Bireyi ortaya çıkarma” düşüncesinin özü; birincisi, toplum bireye saygı duymak zorundadır. Toplum, bireysel gelişim için gerekli şartları ve ortamı yaratmalı, birey ruhsal açıdan serbest bırakılmalıdır. İkincisi ise; bireysel benlik olarak birey, topluma karşı, tarihe karşı sorumluluklarını yerine getiren güçlü bir kişilik kurulmalıdır.

Lu Xun hayatı boyunca ulusal kimliğin hastalıklı yönlerini eleştirmeye ve ideal ulusal kimlik yaratmaya çabalamıştır. Onun özünde “bireyi yaratma/ortaya çıkarma” olan ulusal kimlik düşüncesi, şüphesiz Çin yakınçağ insan odaklı¹²⁵ düşüncesini bir üst evreye taşımıştır. Ancak ‘bireyi ortaya çıkarma’ görüşü de 2 farklı amaç içermektedir. Lu Xun, bu görüşle bir taraftan insanlara bilinç, farkındalık kazandırmaya çalışırken, bir taraftan da ulusal kimlik değişimi yürütmeye çalışmıştır. Toplumun en temel taşı olan bireyde gerçekleşen modernleşme, ulusun ve ülkenin gelişiminin en temel koşuludur. Bu yüzden Lu Xun, özellikle bireye odaklanarak, onun üzerinden ulusal kimliği şekillendirmeye çalışmıştır.

3.4. A Q’ nun Gerçek Hikâyesindeki Ulusal Kimlik Sorunu İncelemesi

Lu Xun’ün öykü koleksiyonları Nahan 呐喊¹²⁶ ve Panghuang 彷徨¹²⁷, da sık sık ağır şartlar altında çalışan halkın maruz kaldığı tüm baskı ve stresin onlarda umursamaz bir tutum ve uyuşukluk hali meydana getirdiğinden bahsetmektedir. Ona göre bu tür ruhsal hastalıklar, insanları empatiden yoksun, ilgisiz, soğuk ve duygusuz bireylere çevirmiştir. Lu Xun, ulusal kimlikte fark ettiği bu kötü yönleri sık sık öykülerindeki karakterlerde kullanarak insanların fark etmesini sağlamaya çalışmıştır.

¹²⁵ Bu terim kaynakta Ren Xue olarak anılmaktadır. Kurucusu Yuan Zi’dir. Hayatın tüm yönlerini etkileyerek, enerjinin artırılması ve daha iyi bir fiziksel sağlık, düşünce süreçlerine odaklanma, kalplerin ve bilincin açılması gibi işlevleri bulunmaktadır.

¹²⁶ Türkçeye, “Silahlara Çağrı” olarak çevrilen kelimenin asıl anlamı Çılgılık olmakla birlikte, Lu Xun tarafından yazılmış 14 kısa öyküden oluşan öykü koleksiyonudur. Nahan, Modern Çin öyküsünün ve edebiyatta realizm akımının başlangıcı sayılır. Lu Xun’ün en bilindik öykülerinden A Q’nun Gerçek Hikâyesi, Bir Delinin Güncesi, Kong Yi Ji gibi öyküler bu koleksiyonda yer almaktadır.

¹²⁷彷徨 Panghuang (Tereddüt), Lu Xun’un 1926 yılında basılan ve içerisinde 11 kısa öykünün bulunduğu derlemidir.

Lu Xun'un şüphesiz pek çok öyküsü büyük ilgi görse de, 1921'de yayınlanan "A Q'nun Gerçek Hikâyesi" isimli eseri onu tüm ülkede meşhur etmeye yetmiştir. Ayrıca bu eser, Lu Xun'un ulusal kimlik üzerine düşüncelerini temsil eden en önemli eserdir. Lu Xun öyküde A Q karakteri üzerinden, baskı ve stres altındaki halkın kişiliğine yerleşen kötü yönleri onların yüzlerine vurarak, bunların kökünü kazımaya odaklanmıştır. Bir yandan Çinlilerin koşulsuz itaat anlayışını resmederken, bir yandan da onların "zihinsel /ruhsal zafer kazanma (jingshen shengli fa 精神胜利法)" yani bir nevi kendi kendini kandırma durumunu ele almaktadır.

Kısaca öykünün konusuna değinecek olursak, A Q, 1911 devrimi sırasında Weizhuang isimli küçük bir köyde yaşayan ve halkın gündelik işlerinde kullandığı yevmiyeli çalışan bir işçidir. Baştan aşağıya eski öğretilerle dolu olan A Q, hala, Konfüçyüsçü bir bilinçle düşünen ve yaşayan birisidir. A Q, insanlar tarafından hor görülmekte ve sık sık ağır hakaretlere maruz kalmaktadır. Bir türlü kurtulamadığı aşağılanmalardan kaçış yolunu ise bir tür hipnoz, yanılsama zaferiyle kendi ruhunu uyuşturmakta bulmaktadır. Sürekli başkaları tarafından aşağılanıp hor görülmesine, kendinden küçükler tarafından dövülmesine rağmen, her durumda yine asıl kazananın, manevi üstünlüğün kendisinde olduğunu düşünmektedir.

Sık sık köydekilerle kavga eden A Q, her seferinde birilerinden dayak yemektedir. Ancak buna karşın A Q kendinden başkasını beğenmeyen oldukça kibirli birisidir. Köyün en saygın kişilerine bile saygı duymamaktadır. Burada da yine Lu Xun'un yazılarında sık sık eleştirdiği Çinlilerin kibirli olmasına atıfta bulunduğunu görmekteyiz. Birgün 1911 Devrimi havası köye gelir. Zhao ve Qian gibi zengin ve güçlü aileler güçlerini koruyabilmek için devrimci olurlar. Bazı insanlar "devrimci ordu" adı altında zenginlerin evlerine girerek soygun yapar. A Q da onlara katılmak ve devrimci olmak ister. Ama iş harekete geçmeye geldiğinde korkar.

A Q, daha sonradan kasabadan hırsızlık yapıp çaldığı eşyaları köyde satmaya başlar. Ancak, bir gün köyün en saygın ailesinin evi soyulduktan sonra A Q, köye gelen isyancılar tarafından bu hırsızlığın faili olmakla suçlanır. Hikâye, A Q'nın infaz edilmesiyle sona ermektedir. İnfazından hemen önce, korkudan eli ayağı titreyen A Q, ne kadar yardım istese de kimse kılını bile kıpırdatmaz. Aksine, infazından memnuniyet duyarlar.

Lu Xun, ulusal kimliğe karşı yaptığı eleştiriler ve feodal sisteme karşı yaptığı eleştirileri birleştirerek, bir yandan azimle insanları onları boğan toplumsal kurallardan kurtarmaya çalışmış, bir yandan da bireylerin toplumda görmedikleri değeri vermeye çalışmıştır. A Q'nun Gerçek Hikâyesi bu birleşiminin güzel bir örneğidir. Lu Xun'e göre A Q, 20. yüzyıl Çin düşünce tarihinde ve Çinlilerin kendilerine bakışlarında büyük bir farkındalık yaratmıştır. Dışarıdan bakıldığında, A Q oldukça zavallı bir karakterdir, sürekli aşağılanma ve hakaretlere maruz kalmaktadır. Kişiliği toplumdan beklediğini saygıyı göremeden yaşarken en sonunda da ölüp gitmektedir. Eser onun acıklı kaderi üzerinden Çinlilerin insan dışı değere layık görülen yaşamını gözler önüne sermektedir. Lu Xun, A Q'yu umarsız, uyuşuk, dar görüşlü, bencil, inatçı olarak tasvir etmesinin sebebi Çinlilerin aynada kendilerine bakmalarını sağlamak ve aynadaki bu çirkin görüntü ile kendi karakter ve davranışlarını gözden geçirmelerini sağlamaktır.

Lu Xun bu hikâye ile sadece ulusal kimliğin zayıf yönlerini açığa çıkarmakla kalmamış daha da ileri giderek ulusal kimlikteki hastalığın kökünü kazıyıp çıkartmaya çalışmıştır. Ona göre Çinlilerdeki bu “kendi kendini kandırma”¹²⁸ hastalığı doğuştan var olan bir durum değildir. Aslında bu Çin toplumundaki aşırı derecede itibarını düşkünlüğü insanlarda ister istemez yersiz bir gurur vuku bulmasına sebep olmakta ve sonuç olarak A Q karakterinde işlenen “kendi kendini kandırma” hastalığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin köyde serseriler tarafından dayak yediğinde üzülme yerine hemen ayağa kalkar ve “*sanki oğlumdan dayak yedim, şu dünya ne hale geldi bugünlerde...*” diyerek moralini düzeltirdi. Hatta köydeki herkes artık A Q'nun psikolojik zafer kazanma taktiğini bildiğinden, onunla “bu oğuldan dayak yemeye benzemez, bu bir hayvanın dayak yemesidir” diyerek onunla dalga geçmekteydiler. Psikolojik zafer kazanmak gibi bu hastalıklı düşünce yapısı aslında bir bilinç kaybının, şuur eksikliğinin bir göstergesidir. Bu şuur kaybı Çin halkının kendine gelip yaşamla yüzleşmesini ve bu mantıksız toplum gerçeğine direnmesine engel olmaktadır.

Örneğin A Q, kafasındaki saçkıran yüzünden insanlara saçkıranla alakalı ya da onu anımsatacak her türlü kelimeyi yasaklamıştır. Sonradan listeyi daha da genişleterek “parlak”, “ışık” hatta “mum” ve “lamba” kelimelerini de yasaklamıştı. Saçkıran olduğu bariz bir şekilde ortadayken, sanki insanlar söylemese, saçkıranı hiç var olmamış

¹²⁸ 自欺欺人 olan kelimenin anlamı, etrafındakileri ve kendini kandırmak, kendisinin bile inanması güç olan şeylerle başkalarını kandırmak.

olacaktı. Yine aynı şekilde, A Q'nun infazı sırasında imza atması istendiğinde adını yazamamaktan utanç duyar. Yazma bilmediği için ondan bir yuvarlak çizmesi istenir. Sonuç olarak A Q, infaz edileceğinin bile farkında olmadan sadece insanların kendisine güleceği endişesiyle mükemmel bir yuvarlak çizerek itibarını korumaya çalışır. Aynı Lu Xun'un dediği gibi;

“Çinlilerin itibar düşkünlükleri psikolojik bir prensip, sadece bu prensibe sıkıca tutunuyorlar tıpkı 24 yıl önce saç örgüsüne tutundukları gibi.”¹²⁹

Lu Xun, A Q karakterinin simgelediği en bariz özellik olan bu manevi üstünlük düşüncesiyle o dönemlerde Batılı güçler tarafından ardı ardına pek çok yenilgiye uğramasına rağmen insanların hala Batının üstünlüğünü kabul etmemesini ve kendilerini manevi açıdan Batılılardan üstün görmelerine atıfta bulunmaktadır. Ayrıca hikâyede sık sık Bay Qian'in oğlunun yabancı bir okulda eğitim gördükten sonra Japonya'ya giden ve oradan geldikten sonra yabancılar gibi pantolon giymeye başlaması ve saç kuyruğunu¹³⁰ kesmiş olması yüzünden A Q ondan nefret eder, ona “ecnebi özentisi”, “vatan haini” derdi. Burada da yine Çinlilerin kendilerini Batıdan manevi açıdan üstün görmelerinin bir sonucudur. Bu eski düşünce tarzı, A Q'nun tüm kusurlarına bakışını ve kendini sınamayı görmezden gelmesine neden olmaktadır.

Başka bir örnek ise, A Q bir gün kumar oynarken çıkan bir kavgada hem dövülür üstüne bir de gümüş paraları çalınır. Kendini çok kötü hisseden A Q, bu mağlubiyetini zafere çevirmek için kendisine iki tokat atar. Bir tokatı kendisine, diğerini bir başkasına attığını varsayar. Sanki birisini alt etmiş gibi hissederek yeniden morali yerine gelir.

A Q karakteri eski öğretilere körü körüne bağlı, değişime karşı çıkan bir karakterdir. Köydeki insanlardan sık sık dayak yese de yine kendiyle gurur duymakta, asıl kazananın kendisi olduğunu düşünmektedir. Aşağılandığı zaman, karşı koymak için herhangi bir çaba göstermemekte, aksine kendi kendini kandırarak, kendini küçük düşürerek psikolojik bir tatmin yaşamaktadır. A Q, kendinden güçlü kişiler tarafından dövülüp hor görülmesine karşılık kendinden zayıf biriyle karşılaşınca çok acımasız

¹²⁹ Tian Yu Deng, “Lu Xun yu Shimisi Lun Zhongguo Guominxing Zhi Bijiao 鲁迅与史密斯论中国国民性之比较”, *Shayang Shifan Gaodeng Zhuanke Xuexiao Xuebao*, 2003, No.2, s.62.

¹³⁰ Qing Hanedanlığında yönetimde söz sahibi olanlar aslında Mançular, erkeklerin saçlarını uzatmalarını zorunlu tutmuş, uymayanları da cezalandırmıştır. Yani saç kesmek bir nevi hanedanlığa karşı gelmek, isyan anlamlarına gelmektedir.

birine dönüşmektedir. Öyküde A Q yolda karşılaştığı rahibeye zorbalık yapması bunun en güzel örneğidir. Lu Xun, “Çinliler koyun karşısında canavara dönüşmekte, ancak canavar karşısında ise koyuna dönüşmektedir” şeklinde ifade etmektedir.¹³¹ Ayrıca A Q küçük rahibeye zorbalık ettiğinde etrafta onları izleyen insanlar bu duruma gülüp eğlenmekten başka hiçbirşey yapmamaktadır. Lu Xun, burada Çinlilerin bir adaletsizlik karşısında ilgisizliklerini ifade eden genel zihniyeti resmetmektedir.

Lu Xun’un A Q üzerinden gözler önüne serdiği bir diğer özellik ise halkın inatçı olmasıdır. Örneğin, üç metreye üç metre üç sıra kalasın bir araya gelmesine köylüler uzun sıra derken, kasabalılar düze sıra demektedir. Ayrıca köy halkı büyük bir balığı iri iri doğranmış yeşil taze soğanla kızartırken kasaba halkı küçük küçük doğranmış yeşil soğanla kızartırdı. A Q’ya göre tüm bunlar yanlıştı. Tüm kasaba halkı yalnızken kendisinin haklı olduğunu düşünmektedir. Lu Xun’un burada ifade etmek istediği Çinlilerin inandığı şeylerde oldukça inatçı olması ve değişimi reddetmesidir. A Q’nun Gerçek Hikayesi ayrıca Lu Xun’un 1911 Devrimine karşı olan tutumunu da gözler önüne sermektedir. Lu Xun’e göre, 1911 devrimi aslında başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ülke de her ne kadar bir devrim yapılmış olsa da, halkın hala eski geleneklere sıkı sıkıya bağlı olduğu ve yeniliklere karşı önyargılı olduklarını göstermektedir.

Lu Xun’un ulusal kimlikteki sorunların kökeni olarak gördüğü ve en çok eleştirdiği yönü olan körü körüne itaat etmeleridir. Atalara ve ata geleneklerine karşı derin bağlılığın olduğu bir kültür atmosferinde, insanlar öncelikle anne-babaya saygı, kardeşlerine sevgi duymakla başlayan, sonra atalarının geleneklerine, düşüncelerine saygı, onların irade ve öğretilerine itaat ilkeleriyle yetişmiştir. Lu Xun’e göre koşulsuz itaat ve aşırı sabırlı olmak Çin kimliğinin bir diğer negatif yönüdür.

A Q karakteri uyuşuk bir zihin yapısına sahiptir. Bir gün A Q yaptığı bir hareketten ötürü soyadının Zhao olduğu sanılmıştır. Bunu duyan Bay Zhao, A Q’ya kendisinin Zhaolardan olmaya layık olmadığını gerçek soyadının ne olduğunu sorduğunda kendisi bile bunu sorgulamamaktadır. Lu Xun’un hem A Q karakterinin zihinsel açıdan uyuşmuş halini eleştirirken bir yandan da A Q infaz edileceği zaman insanların bundan mutluluk duyması ve umursamayan bir tutum sergilemelerine istinaden, toplumun uyuşukluğunu ve bu tür uyuşukluğun acımasızlığını gözler önüne

¹³¹Li, “Taolun Liang Qichao Dui Lu Xun Guominxing Sixiang Xingcheng de Yingxiang”, s.82.

sermektedir. Ayrıca A Q'nün soyadının Zhao olma ihtimalinin doğruluğuna köylüler şüpheyile yaklaşıp da kimse ciddi olarak bunun üzerinde düşünmeden A Q'ya saygı göstermişti. Burada da yine Çin toplumunun yönlerinden biri olan ödül ve cezalandırmaların kişilerin gücüne yada yakınlığına göre karar vermesine atıfta bulunulmuştur.

Lu Xun ulusal kimlikteki hastalık kökünü araştırırken, bu kötü huylara etki eden durumları 3'e ayırır; bunlardan birincisi feodal sistemdir. Lu Xun'e göre, Çin ulusal kimliğindeki hastalık kökünü besleyen yatak feodal yönetim sistemidir. İkincisi, geleneksel düşünce sistemidir. Feodal sistemdeki yönetici sınıf, hâkimiyetlerini koruyabilmek için, insanları köleleştiren, itaatkâr bir bilinç geliştirmiştir. Bu bilinç, toplum yaşamının tüm alanlarına işleyerek, insanların ruhunu emmektedir. Aynı Lu Xu'nün dediği gibi; *“Çinliler hiçbir zaman ‘insan’ saygısını görememiştir, köle olmaktan başka.”* Üçüncüsü ise, dışarıdan gelen istilaların etkisidir. Lu Xun'e göre, Han ve Tang Hanedanlığından itibaren, Han ırkı, zaman zaman göçebe ırkların taciz ve istilasına maruz kalmış, bu dönemlerde ki etnik gruplarının yönetimi, Çin ulusunda ruhsal açıdan büyük bir travma yaratmıştır.¹³²

Yazdığı tüm öykülerinde olduğu gibi Lu Xun, kalemini kullanarak halkının karakterini ameliyat etmeye çalışmıştır. Lu Xun'e göre, itibarını korumak, geçmişiyile gurur duymak ancak hiçbir ilerleme göstermemek ve otorite tarafından dayatılan adaletsizlikleri sorgulamadan kabul etmek insanlar için birer saplantı haline gelmiştir. Yapılması gereken bu kötü yönlerin ortaya çıkarılarak tedavi edilmesi gerekmektedir. Onun Çin ulusal kimliğinin kötü yönlerini gözler önüne serip eleştirdiği en önemli eseri sayılan A Q'nün Gerçek Hikayesi, modern Çin edebiyatında çok önemli bir yere sahiptir. Ve şüphesiz Lu Xun'ün en meşhur eseridir. Yazıldığı dönem insanların büyük ilgisini çektiği gibi kendinden sonraki dönemin aydınlarının da ilgisini çekmiş ve hakkında pek çok analiz ve araştırma yapılmıştır.

3.5. Çin Ulusal Kimliği'nde Lu Xun'ün Mücadelesine Etki Eden Negatif Yönler

Lu Xun Çin ulusal kimliğini yenileme üzerine olan düşüncelerini, mücadelelerini edebiyat alanında ortaya koyduğu eserlerle, hatta en bilinen tabirle “kalemini bir neşter gibi kullanarak”, Çin halkının ulusal kimliği üzerinde bir yenileme

¹³²Sun, “Luxun Guominxing Sixiang Tixi Fenxi”, s.38.

çabası içine girmiştir. Bu mücadelesi sırasında eserlerinde sürekli vurguladığı düşüncelerinin Çin toplumu üzerinde etkili olup olmadığı bazı unsurlar üzerinden değerlendirilebilir. Bu unsurlar; Lu Xun'un sosyal kimliği, herhangi bir yaptırım gücünün olmaması, ulusal kimlik gibi son derece önemli bir olgunun değişmesi için yüzlerce yıllık sürece ihtiyaç duymasıolarak sıralanabilir. Bunların yanı sıra, Çin halkının ulusal kimliğine ve kültürüne işlemiş bazı özellikler de Lu Xun'un bu mücadelede önünü tıkayan etkenlerden biri olmuştur.

Lu Xun'e göre 1911 Devriminin başarısız olmasının sebebi, halkın geri kalmış ve bilinçsiz olmasıdır ve bu nedenle yapılması gereken en acil şeyin ulusal kimliği değiştirmek olduğunu savunmaktadır. Lu Xun ilk başlarda, batının özgürlük, demokrasi ve eşitlik gibi kavramlarını kullanarak birey bilincini yaratmaya çalışmıştır. Sonrasında ise, ulusal kimliğin kötü yönlerine odaklanarak insanlarda farkındalık yaratmaya çabalayarak, yazdığı öykü ve denemelerde sık sık eski Çin toplumunun köhneleşmiş yönlerini gözler önüne sermeye çalışmıştır. Genel olarak aşırı tutuculuk, tembellik, korkaklık ve körü körüne itaat –köle zihniyetli- diye bahsedebileceğimiz bu yönler arasında en çok körü körüne itaat sorunu üzerinde yoğunlaşmıştır.

Lu Xun'e göre, otokrasi ve onun sebep olduğu baskıcı kültür, halkta köle zihniyetinin oluşmasına sebep olan en büyük etkidir. Yarı sömürge yarı feodal sistem altındaki Çin'de, yönetici sınıf kendi çıkarlarını koruyabilmek için halkı köleleştirmiştir. Bir Delinin Hatıratı adlı öyküsünde, Çin'in feodal yönetim anlayışının insan yiyen bir tarihten farksız olduğunu gözler önüne sermiş, eline geçen her fırsatta geleneksel kültürü ve toplumsal olguları eleştirmiştir. Lu Xun'e göre Çin toplumunda insanlar gerek yönetici sınıfı tarafından, gerekse toplum tarafından hiçbir zaman 'birey' değeri görmemiştir ve halk köleden başka bir şey değildir. Lu Xun'e göre her kölede sorgulamadan itaat etme huyu vardır. Ancak bazı köleler bunun bilincine vardktan sonra sahip oldukları karşıt görüş ve düşünceler sayesinde, diğer kölelerden ayrılır. Farkındalık kazanmış bu kişiler baskı mekanizmalarına karşı gelen birer kahramandırlar.

Lu Xun'e göre ulusal kimliğin kötü özelliklerinden bir başkası olan "mianzi" yani itibar düşkünlüğü, onun öykülerinde sık sık resmedilen bir başka özelliktir. Türkçeye yüz olarak çevrilen mian 面 kelimesi Çin kültüründe başka bir anlama daha sahiptir. Kısaca itibar diyebileceğimiz bu olgu, sadece bireysel bir karakteristik özellik

olmaktan çok, tüm Çin toplumuna yayılmış bir tür ortak alışkanlıktır. “Mianzi” dediğimiz olgu, bir nevi kişinin toplum içerisindeki prestijidir. Kişinin, karşı tarafın değerlendirmesinden yararlanarak içten içe bir tatmin olma durumudur.

Çin toplumunda mianzi’nın neden bu kadar önemli olduğunu anlayabilmek için geçmişe dönüp bakmakta fayda vardır. Lu Xun’e göre ‘mianzi’ kültürünün ortaya çıkmasının arkasında tarihi sebepler yatmaktadır. Ona göre mianzi sorunsalının ortaya çıkışı eski derebeylik yönetim sisteminden ve feodal sistemin etik kurallarından kaynaklanmaktadır. Çin, tarihi boyunca derebeylik kültüründen gelen geleneksel bir toplum olmuştur. Bu tarz bir toplumsal yapıda, her bireyin kaderi ve ailesinin prestiji ayrılmaz bir bütün haline gelmiştir. Bir kişinin kaderi çoğu zaman ailesinin de kaderini de etkilemekteydi. Ailenin bir ferdinin yaptığı hata, bütün ailenin aşağılanmasına sebep olmaktaydı. Hatta bazen tüm ailenin mal varlığına el konulması ya da aile üyelerinin tümünün başlarının uçurulmasıyla sonuçlanabilmekteydi. Lu Xun’de çocukluğunda büyükbabasının işlediği bir suç sonrasında, kendilerinin bile cezalandırılması korkusuyla birkaç aylığına dayısının yanına gönderilmiştir.¹³³ Bu tarz bir toplumsal altyapıda, Çinliler için kendilerinin toplum içerisindeki prestijleri son derece önemli bir olgu hale gelmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi kısaca itibar anlamına gelen mianzi, kullanıldığı yere ve şekle göre farklı anlamlara da sahip olabilmektedir. Örneğin birine ‘mianzi’ vermek (gei mianzi 给面子) bir tür nezaket göstergesidir. Topluluk arasında görüşlerine katılmadığın birisi olduğunda direk bunu dile getirmek yerine karşıdakinin önce toplumsal yerini ve kimliğini düşünmek gerekir. Böylece karşıdaki kişinin itibarını zedelemekten kaçınılır. Ya da bir kişi aşırı derecede itibarına düşkünse (si yao mianzi 死要面子), bu kibir anlamına gelebilir. Bazı durumlarda ise gösteriş anlamına gelmektedir. Mesela düğünlerde ya da yemeğe biri davet edildiğinde, yenmeyeceği bilindiği halde masa donatılır. Aslında bu bir nevi gösteriş amaçlıdır buna da jiang mianzi (讲面子) denir.

Zhao Ben Shan¹³⁴, in yazdığı Xiao Jiu Lao Le 小九老乐 isimli eserde mianzi konusu çok açık bir şekilde resmedilmiştir. Eserde geçen Lao Le isimli karakter oldukça

¹³³ Wang, Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam, s.23.

¹³⁴ 1957 doğumlu Zhao Ben Shan 赵本山, yazdığı hicivli yazı ve sitkomlarla ünlü oyuncu ve yönetmendir.

temiz kalpli ancak karısından oldukça korkan, tabiri caizse kılıbık adamın tekidir. Ancak, karı koca başkalarının önünde ise tam tersi bir görüntü sergilemeye dikkat ederler. Karısı kocasının itibarını düşünerek hareket etmekte, onu başkalarının önünde pohpohlamaktadır. Aralarında geçen bir diyalog şu şekildedir;

“Bizim Lao Le çok sinirlidir, ondan fena korkuyorum.” Kocasını da başkalarının yanında böbürlenerek; “Size bizim evdeki durumlardan bahsedeyim, benim karımın adı Xiao Jiu. Evde her şeye ben karar veririm, o da hemen el kaldırır, ben sekiz derim o dokuz demez, ben yok derim, o var demeye cesaret edemez, olduğun yerde dur derim, o adım atamaz.”

Her ne kadar yukarıdaki tanımlamaya göre normal bir durum gibi gözükse de, aslında mianzi’nin dışarıdan harika görünen ve başkalarına farklı sunulan, ancak iç yüzüne bakıldığında ise başkalarının görmesi istenmeyen şekilde gizlenen bir yanı da vardır. Mianzi kültürünün Çin’de hala çok önem verilen bir konu olsa da yavaş yavaş değişmeye başladığı görülmektedir. Hatta “yüzü kalın (utanmaz) olan doyar, yüzü ince (itibarını düşünen) olan aç kalır”¹³⁵ şeklinde bir söyleyiş bile ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda artık bu söz, insanlara gaz vermek için kullanılır hale gelmiştir. Bir çeşit, istediğin şeyi elde etmek için gerekirse itibarını bir kenara bırakman gerekir anlayışı gençler arasında daha çok kabul görür olmuştur.

Lu Xun’un vurguladığı bir diğer kötü yön ise, ‘Ren’ 忍 yani kısaca sabretmeyi ön planda tutan ‘zhongyong 中庸’ ilkesidir. Zhongyong kelime olarak kısaca aşırıya kaçmamak, ölçülü olmaktır ve bu öğretinin ilk ortaya çıktığı yer Lun Yü 论语¹³⁶’dür. Konfüçyüs’e göre Zhongyong öğretisi ahlakın en üst sınırıdır. Onun bu öğretiyi ortaya atmasının ardında yatan sebep yaşadığı dönem ile yakından ilişkilidir. Çünkü Konfüçyüs’ün yaşamış olduğu dönem olan İlkbahar Sonbahar dönemi¹³⁷ savaşların, yolsuzluğun, cinayetlerin ve kargaşanın kol gezdiği bir dönemdir. Bu yüzden Konfüçyüs ‘zhongyong’ gibi birtakım ahlaki değerleri kullanarak eski yönetimi canlandırmayı ve eski güçlü günlere dönmeyi umut etmektedir. Bunun için yapılması gereken en önemli şeylerden birisi Konfüçyüs’ün tüm gücüyle savunduğu Jun Chen Fu

¹³⁵ Cincesi 脸皮厚, 吃个够脸皮薄吃不着.

¹³⁶ Türkçeye Konuşmalar olarak çevrilen ve Konfüçyüs’ün öğrencileri tarafından onun görüşlerinin derlenmesiyle oluşan eser.

¹³⁷ İlkbahar ve Sonbahar Dönemi (春秋时代), Çin’de MÖ 770-MÖ 476 tarihleri arasına denk gelen dönemdir. Konfüçyüs, Laozi, Sunzi gibi pek çok ünlü isim bu dönemde yaşamıştır.

Zi 君臣父子¹³⁸ ve Wu Lun 无论¹³⁹ öğretileridir. Bu öğretiler temelde karşılıklı saygıya dayalı ast üst ilişkisidir. Ast, üstüne karşı saygı göstermeli, ona tabi olup, itaat etmelidir. Üst, asta nazik ve adil davranmalı, onu koruyup kollamalıdır. Böylelikle dünyada barış ve düzen yeniden sağlanır.

Görüldüğü üzere ‘zhongyong’ öğretisinin ortaya çıkışı, aslında yönetimi güçlendirmek ve birlik ve düzeni sağlamak adınadır. Bu öğretinin özü sabretmektir. Karşılaşılan her hangi bir duruma ve olaya karşı önyargılı olunmamalıdır. ‘Zhongyong’ aslında bir şeylerin ortasını bulmayı, uzlaşmayı öğütler. Ancak bazen olaylar karşısında ortayı bulmak kolay olmadığı için insanlar hataya düşmemek adına kendilerini direkt olarak ifade etmekten kaçınırlar. Bu öğreti elbette en çok yönetici sınıfın çıkarına hizmet etmektedir. Çünkü halkın kendisine kayıtsız şartsız itaat etmesi beklenmektedir. Bu tarz bir düşünce geleneği içerisinde Çinliler kendi düşünceleri direkt ifade etmekten kaçınır hale gelmiştir. Bu yüzden insanlar yeni bir şeyle karşılaştıklarında değerlendirmede bulunmak yerine, sessiz kalmayı tercih ederler. Ayrıca aradaki mesafeyi korumak, objektif olmak için umursamaz tavır takınmaları onların olaylar karşısında kayıtsız kalmalarına sebep olmaktadır ki bu da Lu Xun’un yazılarında sık sık değindiği bir sorundur. Zhongyong öğretisi sabit, durağan hali savunduğu için Çinliler de durağan, stabil olmayı severler. Çinliler önyargılı, keskin olmamak için genelde yeni durum ve olaylara karşı kendilerini ifade etmeye cesaret edemezler, bu da Çinlilerin sorumluluk almaya cesaret edememelerine sebep olmaktadır.

Lu Xun’e göre ulusal kimlikte yer alan bir diğer hastalık ise uyuşukluk ve korkaklıktır. Lu Xun ulusal kimliği tartıştığı yazılarından biri olan Tong Xun 通讯’de Çin halkının uyuşuk olmasının altında yatan iki temel sebep olduğundan bahsetmektedir. Bunlardan birincisi göğün emirlerini dinleme¹⁴⁰ ikincisi Zhongyong öğretisidir. Lu Xun’e göre, bu iki durum aslında temelde korkaklıktan kaynaklanmaktadır. Lu Xun’e göre, Çin halkı kendinden güçlü birisiyle karşılaşınca, karşı koymaya cesaret edemediği için ‘Zhongyong’ ilkesinin ardına saklanarak korkaklığını gizlemeye çalışır.

¹³⁸ Konfüçyüs, yöneticilerin erdemli olmasını, bakanların sadık olmalarını, babaların evlatlarını sevip koruması gerektiğini, evlatların da ebeveynlerine saygılı, hoşgörülü olması gerektiğini, baba-oğul arasındaki bu ilişkinin hükümdar ve halk arasında da olması gerektiği düşüncesindedir.

¹³⁹ 5 çeşit insan ilişkisine dayanan öğretiler. Buna göre, bakanlar yöneticiye karşı sadık olmalı, evlat babaya karşı hayırlı ve itaatkâr olmalı, küçük kardeş büyüğüne karşı saygılı olmalı, kadın kocasına karşı sabırlı olmalı, arkadaşlar ise birbirlerine karşı dürüst olmalıdır.

¹⁴⁰ Çincesi Ting tian you ming 听天由命。

Memnuniyetsizliklerini dile getirememenin verdiği öfkeyi de kendilerinden güçsüz olan kişilerden çıkarırlar. Bunu yine Lu Xun tarafından kaleme alınan A Q'nun Gerçek Hikâyesi isimli yazısında da görmekteyiz. A Q, kendinden güçlü birisiyle karşılaşınca ürkek bir koyuna, kendinden güçsüz birisi karşısında ise bir canavara dönüşmektedir. Ayrıca Çin halkı başarısızlıkla karşılaştığında ise buna “kader” diyerek başarısızlığın verdiği çaresizlik ve umutsuzluktan kurtulmaya çalışmaktadır. Aslında bu da bir nevi köleliktir. Lu Xun'e göre bir düşman olsun veya olmasın, bu düşünce tarzı var olduğu müddetçe Çin halkı yok olmaya mahkûmdur.

Lu Xun'ün en çok üzerinde durduğu birkaç özellik olan korkaklık, zhongyong kültürü, itibar düşkünlüğü¹⁴¹ ve körü körüne itaat gibi kötü özelliklere ek olarak aşırı tutuculuk, uyuşukluk, derin batıl inançlar, herşeyi kadere bırakmak gibi özellikler de sayılabilir. Bunların her biri Lu Xun'ün ulusal kimliği yenileme mücadelesi sırasında önünü tıkayan setlerden biri olmuştur. Çünkü Çin halkının batıdan gelene/yeniye karşı olan önyargısı onun batılılaşmasına engel olmuş, körü körüne itaat onun köhneleşmiş feodal sistemden kopmasına engel olmuş, aşırı korkaklığı ise sisteme baş kaldırmasını engellemiştir. Bu karakteristik özelliklerin her millette var olduğu su götürmez bir gerçektir ancak her insanda olduğu gibi her millette de bazı özellikler ağır basmaktadır. Yukarıda sayılan bu özellikler, Lu Xun'e göre Çin ulusal kimliğinde ağır basan yönlerdir ve Çin'in kurtuluşunun yegane yolu bunlardan kurtulmaktır.

¹⁴¹ Çincesi hao mianzi/yao mianzi (好面子/要面子) olarak geçen kelimenin itibar düşkünlüğü olarak Türkçeye çevrilmesi uygun görülmüştür.

SONUÇ

Köklü tarihi ve medeniyetinin yanı sıra sahip olduğu zenginlikleriyle Çin, tarih boyunca ilgi odağı olmayı başarmıştır. Çoğu zaman kendi halinde, dışarıya kapalı bir politika izlemiş olsa da, 19. yüzyıla gelindiğinde Çin’de büyük gelişmeler yaşanmış ve imparatorluk kapıları ardına kadar açılmıştır. Çinli tarihçiler tarafından “Utanç Yüzyılı” olarak adlandırılan bu dönem, imparatorluğun sonsuza dek tarihin tozlu sayfalarına karışmasıyla sonuçlanmıştır.

Afyon Savaşlarında Batılı güçlerin ileri teknolojisi, Çin’i, yüzyıllardır gördüğü Çin merkezli dünya yapısı rüyasından uyandırmıştır. Kendini her açıdan üstün gördüğü Batı medeniyeti karşısında aldığı ardı ardına yenilgiler ve Batılı güçlere sağlanmak zorunda kalınan imtiyazlar yüzünden Çin ekonomisi çökmüş, yerini alan kapitalist sistem ise Çin’i yavaş yavaş dünya pazarına doğru sürüklemiştir. Bu savaşlar sonrasında Çin yarı sömürge haline gelmiştir. Böylelikle Afyon Savaşları yeni bir süreci başlatarak modern Çin tarihinin başlangıç noktası olmuştur.

Bazı aydınlar, batının teknik açıdan Çin’den ileri olduğunu ve onların bu üstün tekniklerinin öğrenilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Batılılaşma taraftarlarının önderliğinde başlatılan ‘Kendini güçlendirme’ hareketinin yaşandığı bu dönemde, bazı aydınların Afyon Savaşlarında alınan yenilgilerin altında yatan sebepleri anlamak için başlattığı ufak iç muhasebeler, Çin tarihinde ulusal kimlik inşası olarak bilinen bir düşünce akımının filizlenmesine sebep olmuştur.

Baskısını günden güne hissettiren ulusal tehlike, ulusal kimlik inşası düşüncesinin başlama ve gelişmesinde yatan en önemli sebeptir. Savaşlarda alınan yenilgiler, ağır savaş tazminatları, modernleşme girişimlerinin ardı ardına başarısız olması Çinli aydınları acil çözüm arayışlarına itmiştir. Batı medeniyetinin üstünlüğünün kabul edilmesinin ardından Çin ve yabancı ulusların arasındaki farkların gözler önüne serilmesi, aydın kesimin gözlerini ulusal kimlik sorununun üzerine çevirmesine sebep olmuştur. O dönemde Çin’de yaşayan yabancıların Çinlilerin karakteri hakkında yaptığı analiz ve eleştiriler de, söz konusu akımın ortaya çıkışına katkı sağlamıştır.

Kendini güçlendirme hareketinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, burjuva sınıftan Reformcular tarih sahnesine çıkmıştır. Onlara göre Batılılaşma hareketlerinin başarısız olmasının sebebi, Batı'nın sadece teknik üstünlüğünün tatbik edilmeye çalışılmasıdır. Onlar, Batılılaşma Hareketi taraftarlarının savunduğu ve modern dönem Çin düşünce dünyasına damgasını vuran önemli görüşlerden biri olan “Çin bilimi özünü, Batı bilimi ise işlevini” oluşturması gerektiği görüşüne karşı çıkarak, Çin'in batıdan sadece teknik açıdan veya yönetim şekli açısından değil, fiziksel, zihinsel ve ahlaki açıdan da onlardan geride olduğunu ileri sürmüştür. Reformcular, ülkeyi kurtarma amacıyla, Batının materyal kültürünü ve siyasal yönetimini tatbik etmenin yanında, ulusal kimliği değiştirme sorununa da odaklanarak “Çin'in yapması gereken en acil iş insanların iç dünyalarını değiştirmektir” düşüncesini ileri sürmüşlerdir. Reformculara göre ülkeyi kurtarmanın en önemli adımı, asıl halkı ruhsal ve zihinsel açıdan modernleştirerek yeni bir kimlik yaratmaktır.

Reformcular tüm güçleriyle ‘yeni ulus’ kavramını savunurken, bir diğer siyasi grup olan Devrimcilerin amacı ise Çin halkının köklerine kadar işleyen her şeye sorgulamadan boyun eğme hastalığından kurtulmak ve modernleşmenin önünde engel oluşturan ulusal kimliğin hastalıklı yönlerini kazıydı. Reformcular ve Devrimcilerin ulusal kimliği değiştirebilmek ve modernleşmeyi sağlayabilmek için ortaya attığı görüş ve analizler, o dönem ulusal kimlik yenileme akımını bir üst evreye taşımıştır. Geç Qing Hanedanlığı ve Çin Cumhuriyeti Dönemi, ulusal kimlik üzerine uzun tartışmaların ve derin analizlerin yapıldığı bir dönem olmuştur. O dönem ulusal karakteri eleştirmek, kültürü ve gelenekleri eleştirmenin bir aracına dönüşmüştür.

1911 yılına gelindiğinde Devrimciler tarafından yapılan devrim ile Çin tarihinin son hanedanlığı olan Qing-Mançu İmparatorluğu yıkılarak yerine Asya'nın ilk Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak yaşanan siyasi çekişmeler ve halkın tam olarak buna hazır olmaması gibi sebepler dolayısıyla devrim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ayrıca bazı ileri görüşlü aydınların eğer ulusun karakteri değiştirilmezse, Cumhuriyet rejiminin bile fayda vermeyeceği konusundaki uyarılarının doğruluğu ispatlanmıştır. Sadece siyasal bir devrimle, yani feodal sistemden Cumhuriyet rejimine geçiş yapmakla asıl ulaşmak istedikleri noktaya varamayacaklarını gören aydın kesim, bu kez düşünce dünyasında bir devrimi amaçlamışlardır.

Çin tarihi açısından bakıldığında 1911 Devrimi aslında hem bir başarısızlık, hem bir ders, hem de bir kültür gelişiminin dönüm noktasıdır. Bundan sonra aydınlar daha derinlemesine ulusal kimlik ve karakter sorunsalını irdeleyerek devrimin başarısızlığının altında yatan sebepleri açıklamaya çalışmıştır. İşte bu düşünceler, 4 Mayıs Yeni Kültür Hareketi döneminde oldukça gelişim göstermiş, dönemin aydınları ulusal kimlik hakkında derin analizler yapmıştır.

4 Mayıs Hareketleriyle başlayan ve Yeni Kültür devrimiyle taçlanan süreçte ulusal kimlik yenileme akımı da doruk noktasına ulaşmıştır. Yeni bir ulusal kimlik yaratabilmek için edebiyattan sanata her türlü aracı kullanan aydın kesim, bu yeni Çin kimliğinin de mimarları olmuştur.

Çin'in yakın çağ tarihine damgasını vurmuş önemli düşünce akımlarından biri olan ulusal kimlik yenileme akımı, izlenen yol ve sorunun çözümüne dair görüşler olarak aydınlar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Çin'de dönemin önde gelen aydınlarına göre, uzun yıllar feodal sistemin baskısı, geleneksel kültürün ağırlığı ve sömürgeci tehlikenin kapıya dayanmasının yarattığı stres ve baskı altında Çin halkının karakterinde bir takım bozulmalar meydana gelmiştir. Bunu gören aydın kesim, yüksek sesle bunu dile getirmeye ve derin bir uykuda olan halkı uyandırmaya çalışmıştır.

Ulusal kimliği yenileyebilmek için ilk önce ulusun karakterine işleyen kötü yönlerin kazınması gerektiğini düşünen aydınlar, ilk olarak bu yönleri gözler önüne sermekle işe başlamışlardır. Ulusal kimliğin zayıf yönleri hakkında, aydınlar farklı görüşlerde bulunsa da çoğu bu zayıf yönleri genelleyerek 'körü körüne itaat' *nulixing* 奴隶性 altında birleştirmiştir. Bazıları bunu, genel olarak "uyuşukluk, dar görüşlü, bencil, önyargılı, fiziksel açıdan güçsüz" olarak genişletmiştir.

Lu Xun, kuşkusuz 4 Mayıs Yeni Kültür Hareketininve ulusal kimlik yenileme akımının en etkili isimlerinden birisidir. Modern Çin edebiyatının babası olarak bilinen Lu Xun, kendi yaratıcılığı ile Modern Çin romanında yeni bir yapı kurmuştur. Hikayeleri, Çin geleneklerinin ve inanç sistemlerinin geri kalmışlığını gözler önüne sererken, Çin kültürünün ve halkının kötü yönlerini sert bir şekilde eleştirmiştir. Bilinen tabirle; kalemini bir neşter gibi kullanarak halkın karakterinde ameliyat yapmıştır.

Lu Xun, yazdığı öykülerde sık sık halkın karakterindeki kötü yönleri işleyerek, değişim çağrısında bulunmuştur. A Q'nun Gerçek Hikâyesi'nde ki A Q karakteri üzerinden Çinlilerin itibar düşkünlüğü, kendi kendini kandırma, zihinsel zaferle kendini teselli etmesini, Bir Delinin Hatıratı'nda binlerce yıllık feodal sistem ve toplum geleneklerini “insan yiyen” olarak tabir ederek Çin toplumunun bulunduğu durumu eleştirmektedir. Ayrıca Kong Yi Ji'nin itibar delisi olmasını, İlaç öyküsünde ise insanların sempatiden yoksun ve olanlara seyirci kalma huylarını gözler önüne sererek halkın bu yönlerini bir nevi eleştirmektedir.

Sonuç olarak, Lu Xun kaleme aldığı pek çok eserle halkını gerçeklerle yüzleştirmeye ve değişimin gerekliliğinin farkına varılmasına çabalamıştır. Bunun için gerekli olan bilinci oluşturmaya çalışarak, kendi tabiriyle ‘demir oda’ içerisinde rehavet halinde uyuyan insanları uyandırmaya çalışmıştır. Ulusal kimlik dediğimiz olgu durağan olmamakla birlikte, sürekli bir değişim içerisinde. Ancak bu olgu, ortak değerler, gelenekler, kültür gibi belirli faktörler ile iletişime geçmesiyle meydana gelir. Yani ulusal kimlik, kültürel, siyasal tarihi kapsayan yüzlerce yıllık bir süreçtir. Bu yüzden yeni bir kimlik inşası imkânsız olmasa da oldukça uzun bir süreç isteyen bir oluşumdur. Ayrıca herhangi bir yaptırım gücü olmayan Lu Xun gibi halktan gelen birinin sadece yazdığı eserlerle toplumun kimliğini, karakterini değiştirebilmesi imkânsız bir durumdur. Lu Xun ulusal kimlik inşası fikriyle, Çin halkını baştan aşağı değiştirmeyi umut etmiş, bir kültür açılımı başlatarak, geleneklere karşı çıkmıştır. Geleneklerin ve kültürün temeli insan doğasıdır ve bu kültürel miras ulusal karakteri şekillendirir. Bu yüzden ulusal kimliği değiştirmek oldukça güçtür.

Yukarıda bahsi geçen etkenlere ek olarak; Çin halkının karakterine işlemiş olan, tutuculuk, geçmişe ve geleneklere karşı olan aşırı bağlılık, yeniye ve yabancıya yönelik karşıt tavır Lu Xun'ün ulusal kimlik inşası için verdiği mücadeleyi başarısız kılan diğer önemli sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır. Lu Xun'ün ulusal kimliği irdelemesinin ardındaki asıl amacın, Çin halkının kimliğini değiştirmekten çok, o dönemin ortamını ve şartlarını değiştirmek olduğunu düşünebiliriz. Bu amaca giden yolda, ulusal kimlik inşasını bir araç olarak kullandığı da söylenebilir.

Her ne kadar verdiği kimlik yenileme mücadelesinde başarısız olsa da, hayatı boyunca bu doğrultuda çabalayan ve verdiği eserlerle halkı eğitmeye çalışan Lu Xun,

modern Çin edebiyatı içinde yeri doldurulamaz bir yere sahiptir. Eserleri ve savunduğu asi fikirler, ölümünün üzerinden yüzyıl geçse de hala zihinleri ve kalpleri etkisi altına almaktadır. Bu da onun en büyük başarısıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Dillon, Michael, *Modernleşen Çin'in Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

Lu, Xun, *Silahlara Çağrı* (Çev. Düzgün Gürşan), Pencere Yayınları, İstanbul, 1998.

Pollard, David E., *The True Story Of Lu Xun*, Chinese University Press, Hong Kong, 2002.

Wang, Shaqing, *Halka ve Devrime Adanmış Bir Yaşam: Lu Sun*, Pencere Yayınları, İstanbul, 2000.

Zhang, Jie 张杰, "Lu Xun: Yuwai De Jiejing Yu Jieshou 鲁迅: 域外的接近与接受", *Fujian Jiaoyu Chubanshe*, 2001.

Makaleler

Akıncı, Abdulvahap, "Osmanlı-Türk Milli Kimliğinin Oluşmasında Rusya Türkleri, Göçler ve Türkoloji Çalışmalarının Rolü", *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:38, 2013.

Bu, Qing Rong 布庆荣, Lun Zhonti Xiyong de Shidai Jiazhi 论中体西用的时代价值 (Çin Özünü Batı İşlevini Görüşünün Değeri), *Xin Xueshu*, No.6, s.28-30, 2017.

Chen, Gao Yuan 陈高原, Lun Jindai Zhongguo Gaizao Guominxing de Shehui Sichao 论近代中国改造国民性的社会思潮 (Modern Dönem Çin Ulusal Kimlik Yenileme Akımı), *Jindai Shi Yanjiu*, No.1, s.1-22, 1992.

Cui, Zhi Hai 崔志海, Zhongguo Jindai Gaizao Guominxing Sixiang de Xiansheng 中国近代改造国民性思想的先声 (Modern Dönem Çin Ulusal Kimlik Yenileme Düşüncesinin İlk Yankıları), *Shi Xue Yue Kan*, No.4, s.38-43, 1994.

Danacıoğlu Tamur, Esra, "Karşılaştırmalı Bir Perspektiften 19.Yüzyılda Çin ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Protestan Misyoner Faaliyetleri", *ÇTTAD*, V/12, 2006.

- Deng, Tian Yu 邓天玉, Lu Xun Yu Shi Mi Si Lun Zhongguo Guominxing Zhi Bijiao 鲁迅与史密斯论中国国民性之比较 (Lu Xun ve Smith'in Ulusal Kimlik Görüşlerinin Karşılaştırması), *Shayang Shifan Gaodeng Zhuanke Xuexiao Xuebao*, No.2, s.62-63, 2003.
- Fernandez, Leila, "China Today: Economic Reforms, Social Cohesion and Collective Identities", *Taylor & Francis e-Library*, 2004.
- Gökmen, E. Mahmut ve Özlem GÖKÇE, "1897-1910 Kore'nin Politik Durumu ve Dehan İmparatorluğu", *DTCF Dergisi*, Sayı 56.2, 2016.
- Guo, Yun Heng 郭运恒, "Lu Xun Guominxing Sixiang de Fazhan Guiji 鲁迅国民性思想的发展轨迹 (Lu Xun'ün Ulusal Kimlik Düşüncesinin Gelişim Ortamı)", *Sun Yat-sen University Forum*, Vol.26 No.3, s.4-7, 2006.
- Haapanen, Jarkko, "Language, Time and The May Fourth Movement", *Graduate Journal of Asia-Pasific Studies*, Vol.7 No.2, 2011.
- Jing, He 景和, "'Xinchou Yuetiao' de Qianding '辛丑条约'的签订 (Boksör Protokolü'nün İmzalanması)", *Lishi Jiaoxue*, No.9, s.30-32, 1991.
- Kaya, Sezgin, "Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi", *Akademik Bakış*, Cilt:4 Sayı:4, 2010.
- Kaya, Sezgin, "Rus Yayılmacılığı ve Slavofil Düşüncenin Tarihsel Gelişimi", *USAK*, Cilt:4 Sayı:8, 2009.
- Koyuncu, Aşkın, "Osmanlı Kimliği Üzerine Bazı Düşünceler", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, cilt.1, ss.203-212, 2004.
- Kowallis, Jon, *The Lyrical Lu Xun: A Study of His Classical-Style Verse*, University of Hawaii Press, Honolulu, 1996.
- Li, Chun Mei 李春梅, "Shilun Liang Qichao Dui Lu Xun Guominxing Sixiang Xingcheng de Yingxiang 试论梁启超对鲁迅国民性思想形成的影响 (Liang Qichao'un Lu Xun'ün Ulusal Kimlik Düşüncesinin Şekillenmesine Etkileri Üzerine)", *Neimenggu Daxue Xuebao*, Vol.37, No.2, s.80-84, 2005.

- Li, Shu Yuan 李书源, “Yangwupai Yu Wuxu Weixin Yundong 洋务派与戊戌维新运动 (Baticılar ve Reformcu Hareket)”, *Shixue Jikan*, No.4, s.37-42, 1998.
- Liang, Jing He 梁景和, “Qingmo Guominxing Pipan 清末国民性批判 (Geç Qing Dönemi Ulusal Kimlik Eleştirileri)”, *Qing Shi Yanjiu*, No.3, s.55-65, 1999.
- Liu, Xin 刘辛, “Ziqiang Yundong Yu Minzu Yishi 自强运动与民族意识 (Kendini Güçlendirme Hareketi ve Ulusal Bilinç)”, *Chongqing Shiyuan Xuebao Zhe Sheban*, No.2, s.11-22, 1996.
- Lu, Liang Hai 吕良海, “Xinchou Yuetiao 辛丑条约 (Boksör Protokolü)”, *Xuexi Yu Yanjiu*, No.6, s.59-60, 1982.
- Pan, Liang Chi 潘良炽, “Zhang Zhi Dong Yu Zhongti Xiyong Zhi Guanxi Bianxi 张之洞与中体西用之关系辨析 (Zhang Zhi Dong ve Doğu Özünü Batı İşlevini Söylemi Arasındaki İlişki Analizi)”, *Daxian Shifan Gaodeng Zhuanke Xuexiao Xuebao*, Vol.13 No.1, s.75-79, 2003.
- Sun, Yong Jun 孙拥军, “Lu Xun Guominxing Sixiang Tixi Fenxi 鲁迅国民性思想体系分析 (Lu Xun’ün Ulusal Kimlik Düşüncesinin Sistem Analizi)”, *Qijing Shifan Xueyuan Xuebao*, Vol.28 No.4, s.36-40, Temmuz 2009.
- Tang, Qi Xue 汤奇学, “Jiu Guo” Yu “Jiu Ren”——Xinhai Geming Shiqi Yu Xin Wenhua Yundong Shiqi Gaizao Guominxing Sixiang Zhi Bijiao “救国”与“救人”——辛亥革命时期与新文化运动时期改造国民性思想之比较 (“Ülkeyi Kurtarmak” ve “Bireyi Kurtarmak”——1911 Devrimi Dönemi ve Yeni Kültür Hareketi Dönemi Ulusal Kimlik Yenileme Düşünce Karşılaştırması), *Anhui Daxue Xuebao*, Vol.27 No.4, s.136-145, 2003.
- Wang, Xuefu, “Spiritual Warrior in Search of Meaning: An Existential View of Lu Xun Through His Life Incidents and Analogies”, *Existential Psychology East West*, CO: University of the Rockies Press, 2009.

- Yao, Cui Wei 姚翠薇, “Wan Qing Ziqiang Yundong Zhong “Zhongti Xiyong” Jiaoyu Tizhi Yanjiu 晚晴自强运动中 ”中体西用” 教育体制研究 (Geç Qing Hanedanlığı Kendini Güçlendirme Hareketi Sırasında “Doğu Özünü Batı İşlevini” Eğitim Sistemi Araştırmaları)”, *Lantai Shijie*, Vol.7, 2015.
- Yu, Bai 羽白, “Qingmo Guominxing Wenti de Taolun 清末国民性问题的讨论 (Geç Qing Dönemi Ulusal Kimlik Tartışmaları)”, *Lu Xun Yanjiu Yuekan*, No.8, s.23-28, 1987.
- Yu, Zu Hua, “Qimen de Faren——Weiyuan “Pingren Xin Zhi Jihuan 启蒙的发轫——魏源“平人心之积患”思想述评”, *Shehui Kexue Jikan*, No.6, s.96-102, 1995.
- Yu, Zu Hua 俞祖华, “Zhongguo Jindai Gaizao Guominxing Sixiang Yanjiu Shuping 中国近代改造国民性思想研究述评 (Çin Modern Dönem Ulusal Kimlik Yenileme Düşüncesi Değerlendirmeleri)”, *Yantai Daxue Xuebao*, Vol.27 No.6, s.98-111, 2014.
- Yuan, Hong Liang 袁洪亮, “Guominxing” Gainian de Bianxi Yu Jieding ‘国民性’概念的辨析与界定 (“Ulusal Kimlik” Kavramının Analizi ve Tanımı), *Zhuzhou Shifan Gaodeng Zhuanke Xuexiao Xuebao*, Vol.7 No.1, s.69-73, 2002.
- Yuan, Jicheng 袁继成, “Zhongguo Canjia Diyici Shijie Dazhan He Bali Hehui, Wenti 中国参加第一次世界大战和巴黎和会问题 (Çin’in Birinci Dünya Savaşı’na Katılması ve Paris Barış Konferansı Sorunu)”, *Jindai Shi Yanjiu*, No.6, s.144-164, 1990.
- Zhao, Sheng Yin, “Zhongti Xiyong Bianxi Ji Qi Dui Dangdai De Qishi 中体西用辨析及其对当代的启示 (“Doğu Özünü Batı İşlevini” Söyleminin Analizi Ve Döneme Etkileri)”, *Anyang Shifan Xuexiao Xuebao*, Anyang, s.17-19, 2008.
- Zheng, Shi Qu 郑师渠, “Xinhai Geming Hou Guanyu Guominxing Wenti de Tanta 辛亥革命后关于国民性问题的探讨 (1911 Devrimi Sonrasında Ulusal Kimlik

Sorunu Araştırmaları Hakkında)”, *Tianjin Shehui Kexue*, No.6, s.39-46, 1988.

Zheng, Yun Shan 郑云山, Xinhai Qianxi De Guomingxing Wenti Tantaos 辛亥前夕的国民性问题探讨 (1911 Devrimi Öncesi Ulusal Kimlik Sorunu Araştırmaları), *Jindaishi Yanjiu*, No.1, s.23-36, 1992.

Xia, Yu Long 夏禹龙, “Zhongguo Guominxing Liexi 中国国民性列析 (Çin Ulusal Kimlik Analizi)”, *Shehui Kexue*, No.4, s.12-14, 1986.

Tezler

Davarcı, Yasemin, *1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın Japon Manga Kitaplarına Yansıması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015(Yüksek Lisans Tezi).

Liu, Li Jie 刘丽洁, “Lun Jindai Liuxuesheng Dui Zhongguo Gaodeng Jiaoyu De Zuoyong Ji Yingxinag 论近代留学生对中国高等教育的作用及影响 (Yakınçağ'da Yurtdışına Gönderilen Öğrencilerin Çin'in Yüksek Eğitime Etki ve İşlevi)”, Yüksek Lisans Tezi, Shandong Üniversitesi, Shandong, 2008.

Zhang, Yan 张艳, “Wusi Yundong Chanshi Shi Yanjiu 五四运动阐释史研究 1919-1949 (4 Mayıs Hareketi Tarih Araştırmaları)”, *Zhejiang Daxue*, Doktora Tezi, 2005.

İnternet Kaynakları

Telli, Yusuf, *Minerva Dergi*, <https://minervadergi.org/2016/08/05/590/>, (Eriřim tarihi: Nisan 2017).

Embassy of the People's Republic of China in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, <http://www.chinese-embassy.org.uk/chn/sgzc/zjsg/t687657.htm>, (Eriřim tarihi Mayıs 2017).

Yang, Tian Shi, *Jinian Xinhai Geming Yibai Zhounian Xilie (2): Sunzhongshan Yingguo* Bei Youbu, <http://history.people.com.cn/GB/198819/212503/15219975.html>, (Eriřim tarihi Nisan 2017).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Rumeysa Şen

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Yeri ve Tarihi: 23 Ağustos 1993, Gebze

Medeni Durumu: Bekar

Tel: 0539 3156963

Email: rumeysa.senn@gmail.com

EĞİTİM

Derece Kurum Mezuniyet Tarihi

Yüksek Lisans EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü 2015-

Lisans EÜ Edebiyat Fakültesi Çin Dili ve Ed.2015

Lise Denizyıldızları End. Meslek Lisesi 2011

YABANCI DİL

İngilizce, Çince